

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**NECİP MAHFUZ’UN “el-HUBBU TAHTE’L-MATAR”
ADLI ROMANININ TAHLİLİ**

**Hazırlayan
Abubaker Saadi ABBAS**

**Danışman
Doç. Dr. Metin PARILDI**

Yüksek Lisans Tezi

**Kasım 2020
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**NECİP MAHFUZ’UN “el-HUBBU TAHTE’L-MATAR”
ADLI ROMANININ TAHLİLİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Abubaker Saadi ABBAS**

**Danışman
Doç. Dr. Metin PARILDI**

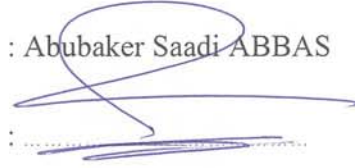
**Kasım 2020
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı : Abubaker Saadi ABBAS

İmza

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: **NECİP MAHFUZ'UN 'EL-HUBBU TAHT-E'L-MATAR' ADLI
ROMANININ TAHLİLİ**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **72** sayfalık kısmına ilişkin **29/11/2020** tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % **23**'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Giriş dahil
2. Ana Bölümler dahil
3. Sonuç dahil
4. Alıntılar dahil
5. Kapak hariç
6. Önsöz ve Teşekkür hariç
7. İçindekiler hariç
8. Kaynakça hariç
9. Özet hariç
10. Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 29/11/2020

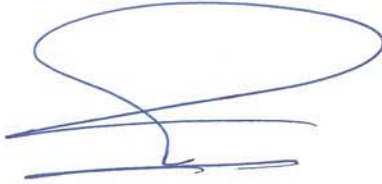
Adı Soyadı : Abubaker Saadi ABBAS
Öğrenci No : 4030731860
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı : Arap Dili ve Belagatı
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Doç. Dr. Metin PARILDI

Öğrenci Adı/İmza
Abubaker Saadi ABBAS

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Necip Mahfuz’un ‘el-Hubbu Tahte’l-Matar’ Adlı Romanının Tahlili” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Abubaker Saadi ABBAS

Danışman
Doç. Dr. Metin PARILDI

Temel İslam Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 03/06/2020 tarih ve 32794 sayılı kararı gereği "Tez Onay Sayfası"na yer verilmemiştir.

ÖNSÖZ

Necîb Mahfûz, özelde Mısır'ın genelde ise dünyanın önemli roman yazarlarından biridir. Felsefî bir bakış açısıyla olayları ve durumları olağanüstü yorumlama ve analiz etme yeteneğine sahip olan Mahfûz, insanların arasına karışır, onların dertleriyle dertlenir, hayatı ve olayları bizzat sahada gözlemleyerek tahlil ederdi. İyi bir gözlemci yeteneği vardı. İnsanların içinde bulunduğu şartları, onların psikolojik durumlarını, kendine özgü benzersiz üslubuyla aktaran, yazdıklarıyla insanlar üzerinde derin etkiler bırakan bir yazardı. Anlatmak istediği konu, kullandığı metaforlarla okurun zihninde bütün çıplaklığıyla canlanırdı.

el-Hubbu Tahte'l-Matar (Yağmur Altında Aşk) adlı roman, Necîb Mahfûz'un Türkçeye tercüme edilen birçok eserinden sadece bir tanesidir. Yazar bu eserinde, toplumda farklı sınıflarda yer alan insanların birbirleriyle olan ilişkilerini ele almakta; hayatın zorluk ve sıkıntılarını, insanların kaybettiği değerleri ve kendilerine dayatılan yeni değer yargılarını nasıl kabullendiklerini; mal mülkün onları nasıl bozup azdırdığını; tutkuları ve şahsi arzuları pahasına milli değerlerine nasıl ihanet ettiklerini anlatmaktadır.

İkinci dünya savaşı patlak vermeden önce sayısız tarihi roman kaleme almış ve yayınlamış ancak halkla iç içe olan Necîb Mahfûz, savaştan sonra Mısır'ın mevcut durumunu konu alan romanlarını kaleme almıştır. Yazar, araştırma konumuz olan bu eserinde, öncelikle savaşın bütün yükünü ve sıkıntısını omuzlarında hisseden halkın iç çatışmalarını ele alır. Olayları ve şartları saf haliyle ortaya koyma hususundaki gerçekçi anlatımı ve becerisi ileri düzeydedir. Mısır'ın siyasi havasını değiştiren 1952 Devrimi'nden sonra kendisinde gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir. Bundan önce eserlerinde reform meselelerini işleyen yazar, daha sonra sırf toplumsal meselelerle uğraşmaya başlamıştır.

Necîb Mahfûz hakkında birçok araştırma yapılmış, hakkında eski ve yeni birçok şey yazılmıştır. Gerek Batı'da gerekse Arap dünyasında oldukça fazla ilgi gören yazar, Türkiye'de de hikaye ve romanlarından birçoğu tercüme edilmiş, hatırı sayılır bir okur kitlesine ulaşmıştır.

el-Hubbu Tahte'l-Matar (Yağmur Altında Aşk) adlı romanın tahlilinin yapıldığı bu çalışma *giriş* ve *iki bölümden* oluşmaktadır. Giriş kısmında, Modern Mısır öykücülüğü hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Necîb Mahfûz'un hayatı, dünya görüşü ve eserleri incelenmiş; ikinci bölümde ise bu çalışmanın asıl konusunu teşkil eden ve kırk beş sahneden oluşan *el-Hubbu Tahte'l-Matar* adlı eser her yönüyle ele alınmıştır.

Bu mütevazı çalışmamdaki bütün mesaimi; beni bir ilim aşığı olarak yetiştiren anne ve babama; hayatımın her döneminde olduğu gibi, tez yazma sürecimde de her an yanımda olan kardeşlerime; tez çalışmamda beni özveriyle yönlendiren, değerli danışmanım Doç. Dr. Metin PARILDI'ya, yararlı eleştirileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN ve Prof. Dr. Faruk ÇİFTÇİ hocalarıma bu çalışmamda daima yanımda olan ve hiçbir yardımını benden esirgemeyen, duruşuyla ve ahlakıyla örnek bir model kabul ettiğim çok değerli kardeşim ve dostum Mevlüt ZORLU'ya; beraber çalışmaktan gurur ve mutluluk duyduğum Erciyes Üniversitesindeki değerli hocalarıma; beni bağrına basan ve hiç gurbet hissi yaşatmayan Türk milletine; birçok zorluk ve sıkıntıya rağmen bana çok şey öğreten Irak'a ithaf ediyorum.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Fak.	: Fakülte
M.Ö.	: Milattan önce
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
Sos. Bil. Enst.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
t.y.	: Tarih yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Üniv.	: Üniversite
Yy.	: Yayın yeri yok

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
İNTİHAL FORMU	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK	iii
ONAY.....	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÖZET	xi
ABSTRACT.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NECİP MAHFUZ'UN HAYATI, ESERLERİ VE HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

1. HAYATI	4
1.1. Çocukluk ve Yetişkinlik Dönemi	4
1.2. Kişiliği	13
1.3. Yazarlık Dönemi	14
1.4. Sinema	22
1.5. Aldığı Ödüller.....	23
2. ESERLERİ.....	24
2.1. Romanları	24
2.2. Hikâyeleri	25
2.3. Tiyatroya ve Sinemaya Uyarlanmış Eserleri	25
3. HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	28
3.1. Türkiye’de Yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	28
3.2. Batı’da Yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	29
3.3. Türkçeye Çevrilen Romanları:	31
3.4. Kısa Öykü Koleksiyonları	33

3.5.	Türkiye’de Hakkında Yazılan Kitaplar	34
3.6.	Türkiye’de Hakkında Yazılan Makaleler	35
3.7.	Türkiye’de Hakkında Yazılan İnternet Makaleleri:	36
3.8.	Türkiye’de Hakkında Sunulan Sempozyum Bildirisi.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

EI-HUBBU TAHTÉ’L-MATAR ADLI ESERİN TAHLİLİ

1.	ROMANIN TANITIMI	38
2.	ROMANIN ÖZETİ.....	39
3.	ŞAHISLAR.....	43
3.1.	Uleyyât	43
3.2.	Seniyye	43
3.3.	Hüsnî Hicâzî	43
3.4.	İbrahim Abduh.....	44
3.5.	Merzûk Enver	44
3.6.	Munâ Zehrân	44
3.7.	Salim Ali.....	45
3.8.	Hamid Ali	45
3.9.	Hasan Hammûde	45
3.10.	Semra Vecdi.....	46
3.11.	Fitnat Nasır	46
3.12.	Ahmet Rıdvan	47
3.13.	Aşmavi	47
3.14.	Abduh Bedran Amca	47
3.15.	Muhammed Raşvan	47
3.16.	Ali Zehran	48
3.17.	Semira	48
3.18.	Saffet Mercan.....	48
4.	OLAY ÖRGÜSÜ	48
5.	ZAMAN.....	51
6.	MEKÂN.....	52
7.	BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI.....	54

8. DİL VE ÜSLÛP.....	55
9. TEMATİK KURGU	58
9.1. Ruh	59
9.2. Bedel.....	60
9.3. Yozlaşma	62
9.4. Cehalet.....	64
9.5. Ölüm	65
9.6. Cinsellik.....	66
9.7. Aşk.....	68
SONUÇ	70
KAYNAKÇA.....	73
ÖZGEÇMİŞ	77

NECİP MAHFUZ'UN 'el-HUBBU TAHTA'L-MATAR' ADLI ROMANININ TAHLİLİ

Abubaker Saadi ABBAS

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2020
Danışman: Doç. Dr. Metin PARILDI

ÖZET

Mısır edebiyatının, kültürel kaynaklar açısından zengin bir mirasa sahip olması itibariyle diğer Arap ülkelerine göre oldukça farklı bir konumu vardır. 1798 yılında Fransız işgaliyle birlikte başlayan yabancı kültür teması neticesinde Mısır edebiyatında önemli değişimler ve gelişmeler meydana gelmiştir. Batı romanından yapılan tercümelerle başlayan bu değişim ve gelişim sürecinde Muhammed Huseyn Heykel tarafından kaleme alınan *Zeyneb* adlı roman, Mısır edebiyatı için bir basamak teşkil etmiştir. Bundan sonra Necîb Mahfûz'a kadar gelişmeler kaydetmeye devam eden Mısır edebiyatı, Necîb Mahfûz ile birlikte altın çağına ulaşmıştır. Birçok değerli eser kaleme alan ve bu eserleri Mısır halkı üzerinde derin etkiler bırakan Necîb Mahfûz, 1988 yılında Nobel edebiyat ödülünü alarak bu başarısını taçlandırmıştır. Bu çalışmada Necîb Mahfûz'un "*el-Hubbu Tahta'l-Matar*" (Yağmur Altında Aşk) adlı romanının tahlili yapılmıştır. Romanın tahlilinden önce yazarın hayatı ve kaleme aldığı eserlere dair bilgiler nakledilmiş, edebiyata olan katkılarına temas edilmiştir. Ayrıca, müellifin yaşadığı dönemin tarihi ve siyasi özellikleri de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Necîb Mahfûz, Yağmur Altında Aşk, Arap Romanı.

ANALYSIS OF NAGUIB MAHFOUZ'S NOVEL TITLED 'LOVE IN RAIN'**Abubaker Saadi ABBAS****Erciyes University, Social Sciences Institute
Master's Degree Program Thesis, November 2020
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Metin PARILDI****ABSTRACT**

Egyptian literature has a very different position from other Arab cultures and literature due to its cultural resources and rich heritage. Significant changes and developments occurred in Egyptian literature after Egypt had been occupied by the West which helped to make it in contact with foreign cultures. Zainab, done by Mohammed Hussein Haykal within the process of changing and developing, which started with translations of Western novels, was the first step of Egyptian literature. Egyptian literature went on advancing till the time of Naguib Mahfouz, who wrote many valuable literary works that effected the Egyptians deeply, when it reached the golden age with him. Thus, Naguib Mahfouz was awarded the Nobel prize in literature in 1988. In this study, we dealt with Naguib Mahfouz's novel called "Love in Rain", we conveyed useful information about his life and works. We also talked about his contributions to literature. In addition to this, we studied the period and conditions of the author from a historical and political point of view.

Keywords: Naguib Mahfouz, Love in Rain, Arab Novel.

GİRİŞ

Napolyon'un 1798 tarihinde Mısır'ı işgal etmesi, Arap dünyasında ortaya çıkan en önemli hadiselerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten itibaren Arap dünyasında yeni bir döneme girilmiş oluyordu. İnsanların düşünceleri, yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, değer yargıları iyiden iyiye değişime maruz kalacak, hayatın farklı cephelerinde her gün başka bir yenilik ve reform gözlenecekti. Artık Mısır halkı, Batı'nın değer yargıları ve yaşam tarzını yavaş yavaş tanımaya ve uygulamaya başlayacaktı. Mısır'ı işgal etmeye gelen Napolyon, sadece asker ve silahla değil, beraberinde sanatçılar, bilim adamları, bilimsel deneylerin yapıldığı alet edevat ve matbaa makinaları da getirmişti. Bunlar Mısırlılar üzerinde derin etkiler bıraktı ve İslam dünyasında Batı hayranlığı olarak ifade edilen kavramın Mısır bağlamında ete kemiğe bürünmesine vesile oldu.¹

Fransızları Mısır'dan çıkarmak için Osmanlı Hükümeti tarafından görevlendirilen, oldukça iyi bir devlet adamı ve siyasetçi olan Mehmet Ali Paşa (1769-1849), Fransızları bariz bir üstünlükle mağlup edip Mısır'ın yönetimini ele aldı (1802). Bu üstün başarı, Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da bağımsız bir yönetim gerçekleştirme isteğine yol açtı. Ancak bu bağımsızlığın sürdürülebilir olması için askeri ve teknik üstünlüğe sahip olmak gerektiğini biliyordu. Dolayısıyla çeşitli teknik alanlarda yetiştirmeleri maksadıyla Fransa'ya burslu öğrenci grupları göndermeye karar verdi. Mehmet Ali Paşa'nın önemli icraatlarından biri de 1821'de Bulâk'ta bir matbaanın kurulmasıdır. Arapça ve Türkçe eserlerin büyük çoğunluğu bu matbaada basılmıştır.²

Fransa'ya gönderilen öğrenciler gönderilme amacına uygun kalmayıp, Avrupa'daki yeni felsefi ve edebi gelişmelere ilgi duymaya başladılar. Bunlar Mısır'a döndüklerinde Avrupa'da gördükleri tarzda yazılar yazmaya başladılar ve Mısır'da

¹ el-Ceyyûsî, Selmâ el-Hadrâ, *el-İtticâhât ve'l-Harekât fi 'ş-Şi'ri'l-Arabî*, Çev. Abdulvâhid Lu'lu, Merkezi'd-Dirâsâti'l-Vahdeti'l-Arabiyye, Beyrut 2007, s. 34.

² el-Ceyyûsî, *el-İtticâhât ve'l-Harekât*, s. 34.

edebi alanda yeniden bir canlanmaya sebep oldular. İşte Avrupa'ya ilk giden bu öğrenciler önce Mısır'da daha sonra da Arap dünyasının tamamında ortaya çıkan ve Arap edebiyatında yeni bir dönem olan Modern Arap Edebiyatının öncüleri oldular. Mehmet Ali Paşa tarafından Avrupa'ya yollanan bu öğrenciler, orada öğrendikleri ve Mısır toplumuna tamamen yabancı olan, sinema, tiyatro, roman ve deneme gibi sanat türlerini, Batı'ya özgü şekliyle halka aktarmışlar, bu türlerin ülkede gelişmesinde büyük rol oynamışlardır.

Bu yabancı kültür akımını ülkeye taşıyan isimlerin başında, Rifâa Râfî et-Tahtâvî (1801-1873) gelmektedir. Öğrenimini el-Ezher Üniversitesinde tamamlayan Tahtâvî, 1826'da Fransa'ya burslu olarak gönderilen öğrenci kabile reisi olarak görevlendirilmişti. Okumaya aşırı meraklı olan et-Tahtâvî iyi derecede Fransızca öğrenmiş; eski Yunan klasiklerini, felsefesini, Fransız filozoflarını ve edebiyatçıları okumuştur. Paris'te edindiği izlenimlerini kaleme aldığı *Tahlîsu 'l-İbrîz fî Telhîsi Bârîz* adlı eseri, yeni tarzda yazılmış en önemli eserlerinden biridir. Ayrıca, et-Tahtâvî'nin Fransızcadan Arapçaya tercüme ettiği Fénelon'un *Telemaque* isimli eseri, Arapça'ya tercüme edilen ilk roman olarak kabul edilmektedir.³

Avrupa'da öğrenim görmüş bu öğrencilerin, ilk dönem çağdaş Arap edebiyatına yaptıkları katkılar inkâr edilemez bir gerçektir. Bunların açtığı yoldan yürüyen Ali Mübârek (1823-1893), Muhammed Muveylîhî (1858-1930), çağdaş Arap edebiyatında meyvelerini veren ilk yazarlardır. Ali Mübârek (1823-1893), Muhammed Muveylîhî (1858-1930), Tâhâ Huseyin (1889-1973), M. Hüseyin Heykel (1888-1956) gibi yazarlar da aynı şekilde Arap edebiyatında önemli isimlerdir. Bunların yanı sıra Farah Antûn (1873-1923), Abbâs Mahmûd Akkâd (1889-1964), Ahmet Şevkî (1868-1932) gibi edebiyatçılar da Çağdaş Arap edebiyatına büyük katkılarda bulunmuşlar; şiir, roman ve tiyatro alanında önemli eserler vücuda getirmişlerdir. Daha sonraki yıllarda Modern Arap Edebiyatının edebi türleri, gelişmesine ve tekâmül yolunda ilerlemesine devam etmiş, özellikle yeni bir tür olan roman ve hikaye dev adımlarla ilerlemiş, önemli yazarlar çıkarmıştır. İşte araştırma konumuzu teşkil eden romanın yazarı Necîb Mahfûz bunlardan sadece biridir.

³ el-Ceyyûsî, *el-İtticâhât ve 'l-Harekât*, s. 35 ve sonrası.

el-Hubbu Tahte'l-Matar adlı eser, Necîb Mahfûz'un Türkçeye tercüme edilen birçok romanından biridir. Eser, şimdiye kadar enine boyuna incelenmemiş, hakkında kapsamlı ve mahiyetli bir çalışma meydana getirilmemiştir.

Edebiyatçılara göre söz konusu roman, realist akımın etkisinde kaleme alınmıştır. Zira Necîb Mahfûz, birçok unsuru eserlerine yansıtmayı başarmış çok yönlü bir yazardır. Romandaki karakterler, gerçek hayatta her zaman karşımıza çıkabilecek olan kişileri temsil etmektedir. Aşk, ihtiras, yalan, savaş, kan, düşmanlık, hüzn, pişmanlık gibi hayatın kaçınılmaz gerçekleri, karakterler üzerinden çok gerçekçi bir şekilde anlatılmaktadır; böylece okur bunları okurken aslında bizzat hayatı okumuş olmaktadır.

Eserin tahliline geçmeden önce Mısır halkı üzerinde derin izler bırakan Necîb Mahfûz hakkında genel bir tanıtımın yapılmasında yarar vardır diye düşündük. Zira Mahfuz'u bu seviyede bir yazar yapan şey bizzat yaşadıklarıdır. Dolayısıyla eserlerinin kendisinden ayrı düşünülmesi pek mümkün değildir. Çünkü yazar, eserinde işlemiş olduğu konulardaki fikir ve düşüncelerini karakterler aracılığıyla okurlarına aktarmıştır ki, bu fikir ve düşüncelerinin oluşmasında içinde bulunduğu ve yaşadığı şartların büyük etkisi vardır. Onun kişisel yönünü anlatırken bizim göremediğimiz ama başka araştırmacıların gördüklerini ve anlattıklarını; Necîb Mahfûz'u çok iyi tanıtan yazılarını olduğu gibi aktardık. Daha sonra da romanın yapısal unsurlarının tahlilini yapmaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

NECİP MAHFUZ'UN HAYATI, ESERLERİ VE HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

1. HAYATI

1.1. Çocukluk ve Yetişkinlik Dönemi

Necîb Mahfûz, Kahire'nin Cemâliye⁴ semtinde, 11 Aralık 1911 tarihinde Pazartesi günü doğdu.⁵ Tam olarak adı Necîb Mahfûz Abdulazîz İbrahim es-Sebîlcî olarak ifade edilir.⁶ Türk asıllı olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır. Doğumun zor gerçekleşeceğinin anlaşılması üzerine Mısır'ın en meşhur doğum doktorlarından biri olan Necîb Mahfûz getirtilmiş ve ancak onun yardımıyla annesi doğum yapabilmiştir.⁷ Bunun üzerine doğan çocuğa ailesi Necîb Mahfûz ismini koymuştur.

Necîb Mahfuz doğumundan itibaren on iki yıl el-Cemâliye'de kaldıktan sonra 1924 yılında ailesiyle beraber el-'Abbâsiyye'ye taşındı.⁸ Her ne kadar burada ikamet etmiş ve buraya alışmaya çalışmışsa da bunda muvaffak olamamış gönlü hep el-

⁴ Hüseyin İyd, *Necîb Mahfûz Rivâye Mechûle ve Tecrîbe Feride*, ed-Dâru'l-Mısriyye el-Lübniyye, Kahire 1422/2002, s.72; Muhammed Ahmed el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy inde Necîb Mahfûz*, el-Muessesetu'l-Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, Beyrut 2000, s.11.

⁵ Yazarın doğumu olarak ikinci tarih, 25 Aralık 1912'dir. (Bkz. Necîb Mahfûz, *Hırsız ve Köpekler*, Çev. Rahmi Er, Vadi Yayınları, Ankara 1996, s.6; Felah Zenun, *Evham Siyasiyye fî Dünya'l-Edeb, bi-Münasebeti'z-Zikri'l-Mieviyye li-Miladi'l-Edibi'l-Arabî Necîb Mahfûz*, el-Ula li't-Tıbaati ve'n-Neşr, Musul 1433/2012, s.17.

⁶ Hüseyin İyd, *Necîb Mahfûz Rivâye Mechule*, s.39; Erol Ayyıldız, *Necîb Mahfûz Hayatı, Sanatı ve eserleri*, Fatih Yayınevi, Bursa t.y., s.1; Cemâl el-Gitânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, Beyrut 1980; Seyyid Ahmed Ferac, *Edebu Necîb Mahfûz ve İşkâliyyetu's-Sirâ' beyne'l-İslâm ve't-Tağrib*, Dâru'l-Vefâ, el-Mansûra 1990, s.19; Fârûk Abdulmu'tî, *Necîb Mahfûz Beyne'r-Rivâye ve'l-Edebi'r-Rivâi, Dâru'l- Kutub*, Beyrut 1994; Recâ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât min Müzekkirâtihi ve Advâ Cedide alâ Edebih ve Hayâtihi*, Merkezü'l-Ehrâm li't-Tercüme ve'n-Neşr, Kahire 1419/1998.

⁷ İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz Sîret Hayât Kâmile*, Dâru Nefru li'n-Neşr ve't-Tevzî', Mısır 2006, s. 31; Recâ en-Nakkâş, *Fî Hubb Necîb Mahfûz*, Daru's-Şuruk, Kahire 1415/1995, s.16.

⁸ el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy inde Necîb Mahfûz*, s.11.

Cemâliye’de kalmıştır. Bu hasretini dindirmek için zaman zaman el-Cemâliye’nin Huseyn semtine gidip gelmiştir.

Necîb Mahfûz, kendi hayatını anlatırken, el-Cemâliye’yi bir türlü unutamadığını, el-‘Abbâsiyye’de iken oraya duyduğu özlem sebebiyle her an dönmek istediğini⁹, kendisinde sürekli var olan böyle güzel bir duygunun kaynağının ne olabileceği konusunda devamlı bir merak içinde olduğunu belirtmektedir.¹⁰

el-‘Abbâsiyye’de bulunduğu dönem, Necîb Mahfûz’un ergenlik dönemine girdiği, yaşantısına yeni değer ve kavramlar kattığı, hayata ve çevresine farklı bir açıdan bakmaya başladığı bir dönemdir.

Necîb Mahfûz eğitime, öğrenmeye ve okumaya karşı son derece ilgiliydi. Onun bu halinden son derece memnun olan ailesi kendisinin bir dediğini iki etmediği gibi, onun yetişmesi konusunda güçlerinin yettiği bütün imkânları seferber etmişlerdir. Orta halli bir işi olan babası Abdulazîz Ahmed Pâşâ’nın, oğlu Necîb Mahfûz’a karşı sonsuz şefkat ve merhamet gösterdiği, bütün hayatı boyunca baba olarak kendisini bir defanın dışında hiç tokat vurmadığı ifade edilmektedir.¹¹

Necîb Mahfûz’un annesi, Ezher ulemasından birinin kızı idi. Mısır’daki kadınların ekserisi gibi o da okur yazar olmamakla birlikte, halk kültürüne çok vakıf bir hanımefendiydi.¹² Necîb Mahfûz’un babası evinin geçimini sağlamak için gün boyu bir işte çalışmak zorunda olduğundan, kendisi devamlı annesinin yanında bulunur ve ondan hiç ayrılmazdı. Babasının çalışmasından dolayı Necîb Mahfûz’un annesine olağanüstü bir ilgi ve alakası vardı. Necîb Mahfûz’un babası annesinden önce vefat etti. Neredeyse yüz yaşını aşan annesi uzun bir ömür sürdükten sonra, Necîb Mahfûz’un devlet onur ödülünü kazandığı 1968 yılında vefat etti.¹³

⁹ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s.13.

¹⁰ el-Kudât, *et-Teşkilü’r-Rivâiyy inde Necîb Mahfûz*, s.11.

¹¹ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s.19.

¹² en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s. 14.

¹³ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, 16.

Necîb Mahfûz'un çocukluk döneminin ve hayatının ilk yılları, Cemâliye ve buranın yakınında bulunan el-Ezher ve Hüseyin Mescitleri ile, Hân el-Halîlî diye bilinen meşhur çarşısının yer aldığı Hüseyin semtinde geçer.¹⁴

Necîb Mahfûz sırasıyla Şeyh Buhayrî ismindeki mahalle mektebinde okumuş, daha sonra Hüseyniye İlkokulunu tamamlamış ve arkasından da Fuad el-Evvel isimli liseyi bitirmiştir.

Necip Mahfûz, tahsil gördüğü yılları şu şekilde anlatmaktadır: "Hayatımın başlangıcı olan çocukluk günlerimi göz önüne aldığım ilk hatırladığım şey, Cemâliye'deki evimizdir. Biz toplam yedi kardeşiz. Benden büyük dört kız kardeşim, iki de erkek kardeşim var. Benden önceki altı kardeşim neredeyse hiç ara verilmeden arka arkaya doğmuşlar. Aradan geçen dokuz yıl boyunca annem doğum yapmamış ve hiç kardeşim olmamış. Dokuz yıl sonra ben doğmuşum."¹⁵ "Benden büyük olan dört kız kardeşimden üçü, iki erkek kardeşimin de her ikisi uygun birer eş bularak evlendiler. Bir ablam nedense hiç evlenmedi. İki ağabeyimden biri harp okulunda okudu. Mezun olduktan sonra devlet onu Sudan'a görevli olarak gönderdi. Diğer kimyacı olmak istedi ve o sahada çalışmayı tercih etti. Bundan dolayı evimizde annem, babam ve benim dışında kimsenin olmadığını hiçbir zaman unutamam."¹⁶

"Çocukluğumu geçirdiğim zamanlarda yaşadığım mahalle, Mısır'da yaşayan ve farklı kesimleri temsil eden kişilerin ikamet edip hayat sürdüğü, kendine has farklı bir dünyayı temsil eder gibiydi. Ailemle birlikte olduğum bu semtte, zengin ve varlıklı insanlar yaşadığı gibi, asker, polis ve devlet dairelerinde çalışan memurlar da oturmaktaydı. Aynı mahallede, konakların (Sükkerî, Müheylimî ve Sîsî konakları gibi) ve zengin tüccarlara ait tarihi evlerin yanı sıra, zor şartlar altında hayatını idame ettirmeye çalışan düşük gelirli şahısların evlerini de görmek mümkündü."¹⁷

"Hiç unutamadığım hususlardan biri de, evimizin hizmetlerini görmek, terzilik yapmak ve Ramazan ayında sahur vaktinde anneme yardım etmek maksadıyla

¹⁴ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s.15 – 17.

¹⁵ Hüseyin İyd, *Necîb Mahfûz*, s. 17.

¹⁶ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 9.

¹⁷ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 10.

evimize gelen kadınlardı. Yaptığım en iyi gözlemlerden biri, gelen bu kadınların annemle yaptıkları oturma esnasındaki konuşmalarıydı. Karşımızdaki evde oturan ve annemle zaman zaman ziyaretlerine gittiğimiz bir aile vardı. Bu evin sahibi Şeyh Rıdvan'dı. Heybetli bir görünümü olan bu şahıs aslen Şamlı idi. Bu şahıs her ne kadar kendisi dışarı çıksa da, eşinin dışarıya çıkmasına müsaade etmezdi. Bu durumu bilen annem, beni de yanına alarak evinde yalnız kalan bu kadını ziyaret ederdi. Evimizde kardeşlerimden hiçbiri kalmadığı ve evde tek çocuk ben olduğum için gittiği eş dost ziyaretlerine annem beni de yanında götürürdü. Bu ziyaretler sebebiyle Kahire'nin hemen hemen her yerini gezip görme imkanı elde ettim.”¹⁸

“Dışardan bakılınca sert görünüşlü, ancak gerçekte hoş ve sevimli bir insan olan babam bir devlet memuruydu. Uzun yıllar yaptığı görevin ardından emekli olduktan sonra, önceden tanıdığı ticaretle uğraşan bir arkadaşının iş yerinde muhasebe işleri yapmaya başladı. Sa'd Zağlûl, Muhammed Ferîd ve Mustafâ Kâmil isimli kişiler babamın kendilerinden devamlı bahsettiği şahıslar olup, bu şahısların babamın yanında tarif edilemez manevi, kutsal bir değeri vardı..”¹⁹

Necîb Mahfûz'un içinde bulunduğu aile dindar bir aileydi. Yazar bunu şöyle beyan etmektedir: “Sülâsiye isimli kitabımda çocukluk günlerim özet olarak; Hikâyât Hâratinâ isimli kitabımda ise daha geniş ve detaylı olarak dile getirilmiştir. Çocukluk hayatım doğaldı. Babamın tek eşi annemdi. Babam, annemle mutlu bir hayat sürdü ve boşanma kelimesini kesinlikle telaffuz etmedi. Hem annem ve hem de babamla birlikte sağlıklı, sevgi ve muhabbetin hakim olduğu bir aile ortamında çocukluğumu geçirdim. Benim için aile fertlerinden her biri kutsaldı ve bu aile fertlerini birbirine bağlayan en önemli kültür bağı sadece dindi.”²⁰

Necîb Mahfûz, yaşadığı dönem itibariyle tedavisi neredeyse imkânsız olan ve yakalanan çocukların da çoğunun öldüğü bir hastalık olan sara (epilepsi) hastalığından muzdaripti. Geçirdiği sara nöbetleri, onun hayatını etkileyen en önemli unsurların başında gelmekteydi. Mahfuz, sadece fiziksel bakımdan olmayıp, manevi açıdan da büyük bir tahribat yapan bu hastalığa rağmen yine de hayatta kalmayı

¹⁸ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 13.

¹⁹ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 14.

²⁰ Kazım Ürün, *Necip Mahfuz Toplumsal Gerçekçi Romanları*, Çizgi Kitabevi, Konya 2002, s. 65.

başarabilmiştir. Yazar, Dostoyevski'nin de sara hastalığına yakalandığı halde hayatta kalmayı başarmış olmasıyla kendisi arasında bir ilişki kurar ve aralarında kıyaslama yapar.²¹

Necîb Mahfûz, çocukluk dönemiyle ilgili olarak kendisine sorulan sorulara ekseriyetle cevap vermemiştir. Abdulmuhsin Taha Bedr bunu, Necîb Mahfûz'un küçük yaşta geçirdiği sara (epilepsi) hastalığıyla ilişkilendirir ve yazarın bu hastalığa yakalandığı dönemde tedavi imkânlarının oldukça yetersiz ve ilkel olması sebebiyle, bu hastalığa yakalananların ekseriyetle öldüğünü, Mahfûz'un bu hastalık nedeniyle eğitimini bir sene ertelemek durumunda kaldığını, hayatta olan aile fertlerini üzmemek için geçirdiği bu hastalık dönemine dair bilgi vermekten kaçındığını söyler.²²

Her nedense Mahfûz'un on yaşlarında sara hastalığına yakalandığı gibi Dostoyevski ve Maupassant'ın da içinde bulunduğu çok sayıda ünlü yazar, edebiyatçı ve sanatçının da tedavisi olmayan böyle bir sara hastalığına yakalanmış olması gerçekten ilginçtir. Dostoyevski'nin bu hastalığının ömrü boyunca devam edip tedavi edilemediği, Maupassant'ın da yine bu hastalık sebebiyle delirdiği bilinmektedir. Psikanalistler yazar, edebiyatçı ve sanatçıların içinde bulundukları ortama tepkileri, olumsuzluklara karşı verdikleri mücadeleleri ve geçirdikleri iç bunalımları neticesinde bu hastalığa müptela olduklarını dile getirmektedirler.²³

Necîb Mahfûz, Küttâb (mahalle mektebi)²⁴ denilen okuldan mezun olduktan sonra, 1920 senesinde Halîl Ağa okulunda eğitimine devam etti. Mahfûz'un en başarılı olduğu dersler Matematik ve Arapça idi. Bunlara nispetle sosyal derslerde daha zayıftı. Ailesi ve hocaları onun lise fen bölümünde öğrenim göreceğini düşünürken, Fuâd el-Evvel Lisesi edebiyat bölümüne kayıt olması herkeste hayal kırıklığına neden oldu ve hiç kimse onun bu yaptığına bir anlam veremedi. Necîb Mahfûz, hayatını anlatırken sık sık Arapça öğretmeninden etkilendiğini ve onu unutamadığını ifade eder. Zira iyi bir hatip olan Arapça Hocası 1919 ihtilalinde etkili konuşmalar

²¹ İbrahim Abdulaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.45.

²² Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s 66,

²³ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.67.

²⁴ Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.31.

yapmasının yanında öğrencilerine miting ve gösteri düzenlemeleri konusunda da telkinlerde bulunurdu. Bu zat aynı zamanda Mahfûz'a da edebiyatı sevdiren ve onu teşvik eden kişi, olarak bilinir.

Okulunda yirminci olduğu için 1930 yılında Mahfûz, %60 oranında bir eğitim bursu kazandı. Aldığı puan kendisine Hukuk Fakültesi'nde parasız okuma imkânı verdiği halde, o felsefe alanında okumayı tercih etti. Ana dili Arapçaydı ancak öğrenim gördüğü üniversitede Felsefe ve Sosyoloji derslerini Arapça olarak okumayı Fransızca ve İngilizce olarak aldı. Daha ikinci sınıftayken İngilizcesin iyi olması sebebiyle kardeşlerinin ona tercüme yapmasını önermeleri sonucu, James Baikie'in (1866-1931) *Peeps at Many Lands: Ancient Egypt* adlı kitabının bir bölümün *Mısru'l-Kadîme* ismiyle Arapçaya tercüme etti. 1934 yılında Kahire Üniversitesi Felsefe bölümünden diploma aldı. Hemen arkasından yine yüksek lisans eğitimi yapmak üzere Felsefe bölümüne kaydoldu.²⁵ Yüksek lisans tez danışmanı Şeyh Mustafâ Abdurrâzık, tez konusunu da "İslâm Tasavvufunda Güzellik Kavramı" başlığı altında verdi. Ne yazıkki bu tez çalışmasını tamamlayamadı ve yarıda bırakmak zorunda kaldı.²⁶

Eğitimine Avrupa'da devam etmeyi planladığı esnada, Necîb Mahfûz'un öğrenim gördüğü üniversite, Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi ve bu öğrencilerden en fazla iki öğrencinin Kıptî olabileceğine dair bir karar aldı. Fakülte başarı sırlamasında dördüncü olan Mahfûz, bu başarısıyla Fransa'ya gitme hakkı elde etmişti. Ancak seçilen ilk iki öğrencinin Kıptî olması ve üniversite yönetiminin, "Necîb Mahfûz" isminden yola çıkarak onun da Kıptî olabileceğini zannetmesi dolayısıyla üçüncü bir Kıptî öğrenciye izin verilemeyeceğine kararından dolayı bu hakkını kullanamadı. Sonradan onun Müslüman olduğunun farkına varılıp işin aslı anlaşıldıysa da artık iş işten geçmişti.²⁷

²⁵ Hüseyin İyd, *Necîb Mahfûz, Sire Zatiyye ve Edebiyye*, s.14; Dr. Yusuf Nevfel, *el-Fennü'l-Kasasî beyne Cîl Taha Huseyn ve Necîb Mahfûz*, el-Hey'etu'l-Mısıryetu'l-Âmme li'l-Kuttâb, 1988, s. 98.

²⁶ Felah Zenun, *Evhâm Siyâsiyye fî Dünya'l-Edeb, bi-Münasebeti'z-Zikri'l-Mieviyye li-Miladi'l-Edibi'l-Arabî Necîb Mahfûz*, s.17.

²⁷ Felah Zenun, *Evhâm Siyâsiyye*, s.20; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.163.

14 Ekim 1994 tarihinde Necîb Mahfûz, Mısır'ın hayat kaynağı sayılan Nil kıyısında yürüyüş yaparken bir gencin bıçaklı saldırısı sonucunda boyun bölgesinden ağır bir yara aldı. Bu yara sonucu ölmedi, ancak hayata tutunabilmek için bir dizi ameliyat geçirmek zorunda kaldı. Yapılan bu ameliyat sonrasında sağ tarafına felç indiğinden eli kalem tutamaz bir hale geldi.

19 Temmuz 2006 tarihinde yine bir yürüyüş esnasında yere düşerek başından yaralandı. Hemen hastaneye götürülerek hayatını kurtarmak için seferber olunduysa da, ne yazık ki aynı hastanede Çarşamba günü, 30 Ağustos 2006 tarihinde hayata gözlerini yumdu. Cenaze namazı Mısır'ın başkenti Kahire'nin el-Raşdân Camii'nde el-Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantâvî tarafından kıldırıldı. Cenaze namazının kılındığı bu camide düzenlenen merasime zamanın Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek de iştirak etti.²⁸

Necîb Mahfûz 1936 yılında, aldığı karar gereği, evlenme, siyaset ve seyahat gibi dünyevi bütün iş ve meşgaleleri terk edip hayatını tamamen kitap yazmaya seferber edecekti. Zira bu tür uğraşlara zaman ayırarak vaktini harcamak ve heba etmek istemiyordu.²⁹ Hayat şartları, O'nun planladığı gibi cereyan etti ve hayallerini gerçekleştirme imkânı buldu.

Necîb Mahfûz'un annesi ve babası sağdı ve ailecek hep beraber bir evde yaşıyorlardı. Anne ve babası Necîb Mahfûz'a ayrı bir özen gösteriyor, her istediği anında oluyordu. Yemek hazırlamak, odasını düzenlemek, elbiseleri yıkamak ve ütölemek için zaman harcamıyordu. 1937 yılında babası vefat edince, evlendiği 1954 yılına kadar annesiyle birlikte yaşamaya başladı.

Küçüklüğünden itibaren anne sevgi ve şefkati ile büyüyen Mahfûz, evin en küçük çocuğu olduğundan devamlı annesiyle birlikte olmuş; annesi, kadın günlerinden tutun da eski eser ve müzelere kadar gittiği her yere onu da beraberinde götürmüştür. Hayati önem arz eden kararların alınması sırasında, babasına karşı annesi Mahfuz'un kararını destekler ve onun yanında yer alırdı. Hem lise hem üniversitede yıllarında

²⁸ Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikayeleri)*, Gazi Üniv., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992, s. 20.

²⁹ Yazarın siyasi görüşleri için bkz.: Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.253.

devamlı oğlunun arkasında yer almıştır. Üniversitede babası Mahfûz'un hukuk tahsili yapmasını arzu ederken; annesi, oğlunun istediği bölüme gitmesi için devamlı desteklemiştir. 1968 yılında vefat eden çok sevdiği annesi, yüz yılı aşan bir hayat sürmüştür.³⁰

Annesi onu zengin olan bir akrabasının kızıyla evlendirmeyi planlarken o, kırk üç yaşında iken 1954 yılında eşi Atıyyetullâh İbrâhîm ile annesinin bile haberi olmadan gizlice evlenmiş, evlendikten sonra Abbâsiye'den Acûze'deki Nil caddesinde bulunan evine taşınmış ve hayatının sonuna kadar burada yaşamıştır. Yazarın geç evlenmesi, edebiyata düşkünlüğü ve kuracağı aile sebebiyle yazma konusunda sıkıntı yaşayacağı düşüncesinden kaynaklanmıştır. Aile hayatının yazmaya engel değil, bilakis yardımcı olduğunu ancak evlendikten sonra anlamıştır.³¹

Eşi Atıyyetullâh İbrâhîm son derece mükemmel bir kadın olup, Mahfûz için tam bir hediye ve Allah'ın lütfu olmuştur. Eşi sanki onun hayatını annesinin bıraktığı yerden devralmış ve Mahfûz'un alışıktığı hayat şekline uygun olarak evinin düzenini devam ettirmiştir. Yazarın hayatında hiçbir olumsuzluk olmamış, okuma ve yazmalarına aynen devam etmiş, eve gelen misafirler eşi tarafından ağırlanmış, yemeği hazırlanmış ve bakımı sağlanmıştır. Yazar, bütün bunları eşi Atıyyetullâh İbrahim'e borçludur.³²

Necîb Mahfûz, 1934 yılında üniversiteden mezun oldu. Pek çok resmî görevlerde bulunduktan sonra 1972 yılında emekliye ayrıldı.³³ Önce, en verimli yıllar olarak kabul ettiği Kahire Üniversitesi'nde sekreter olarak çalıştı. Bu dönem hakkında "İşim azdı ve önümde ciltler dolusu bir kütüphane vardı, her gün birçok kitap okuyordum" der. Yazar, yazdığı hikâye ve romanların ekserisini bu dönemde kaleme almıştır.

³⁰ İbrahim Abdülaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.56.

³¹ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 113; evlilik detayı için bkz.: İbrâhîm Abdülazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s. 246; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.106; Felah Zenun, *Evhâm Siyasiyye fî Dünya'l-Edeb, bi-Münasebeti 'z-Zikri 'l-Mieviyye li-Miladi 'l-Edibi 'l-Arabî Necîb Mahfûz*, s.17.

³² İbrahim Abdülaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.250.

³³ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 104; İbrahim Abdülaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.224; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.39.

Mahfûz, 1939 yılında geçtiği Vakıflar Bakanlığı'nda on beş sene çalıştı.³⁴ Bakanlıklar arasında koordinasyonluk görevi yanında, Mustafa Abdurrâzık, Abdusselâm Şâzilî ve Alî Abdurrâzık gibi birçok bakanın parlamento sekreterliğini de yaptı.³⁵ Daha sonra Sosyal Dayanışma Vakfı müdürlüğü görevinde bulundu. Görev yaptığı yerlerde Mahfûz, değişik insan tiplerini gözlemleme ve insanları tanıma imkânı buldu ve çok şeyler öğrendi. Elde ettiği bu gözlem ve materyalleri eserlerinde kullandı. Kültür Bakanlığında Maslahatu'l-Funûn adlı kuruma şube müdürü olarak atandığı 1954 yılına kadar bu bakanlıklarda çalıştı. Buranın genel müdürü, ayaklı kütüphane olarak da bilinen ve Mahfûz'un her bakımdan kendisinden yararlandığı Yahyâ Hakkî idi.³⁶ Daha sonra 1959 yılında aynı bakanlıkta Sanat Eserleri İnceleme Dairesi Başkanlığı'na atandı. Burada had safhada olan yolsuzluk ve rüşveti önlemek için büyük gayret gösterdi. Zira sinema şirketleri, senaryoların denetimden kolayca geçmesi için rüşvet vermeyi adet haline getirmişlerdi.

Yazar, rüşvet konusunda verdiği bu mücadeleler sonunda başarıya ulaşmasını şöyle ifade ediyor: "Artık sinema şirketleri şunu gayet iyi anlamışlardı, burada işler rastgele ve düzensiz değildi."³⁷

Daha sonra Mahfûz, Sinema Destekleme Sandığı Başkanlığı'na getirildi. İki sene kaldığı bu görevi esnasında ne okuyabildi ne de yazabildi. Kendi tabiriyle bu yıllar, hüznü ve hayatının en mutsuz geçen yıllarıydı. İlk fırsatta bakanlık müsteşarı olmak arzusuyla harekete geçmiş ve bunda da başarılı olmuştu. Emekli olduğu 1971 yılına kadar bu görevde kaldı. Mahfûz, emekli olduktan sonra kendisini tamamen yazmaya verdi ve çok sayıda eser yazdı. Bu durumu şöyle ifade eder: "Görevin bağlayıcılığından kurtularak, iş hayatının gürültüsü, problemleri ve sorumluluklarından uzak olmak, edebi ürün vermek için iyi bir fırsattır."³⁸

³⁴ Zenun, *Evham Siyasiyye*, s. 17.

³⁵ Umeyme Muhammed Muhammed Şendi, *Mısr fî Kasas Necîb Mahfûz*, s.17.

³⁶ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s. 21; (Memurluğu hususunda geniş bilgi için bkz.: İbrahim Abdülaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.224.)

³⁷ İbrahim Abdülaziz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.21.

³⁸ Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz*, s.23.

1.2. Kişiliği

Necîb Mahfûz gerçekten vefakâr bir insandı. Ondaki bu vefa, ancak hayali hikâyeye ve romanlarda yerini bulabilen bir efsane gibiydi.³⁹

Necîb Mahfûz'dan söz açılınca arkadaşları, onun, açık sözlü, nüktedan, hatip, iyi bir dinleyici, vefalı, alçakgönüllü, mütevazı, titiz, disiplinli, sağlam karakterli mükemmel bir kişi olduğunu ifade etmektedirler.⁴⁰

Necîb Mahfûz'un arkadaşlığına büyük bir önem vermesi sebebiyle çok kuvvetli bir arkadaşlık bağına sahipti. Hayatının en popüler yılları olan yirmili ve otuzlu yıllar arasında, içinde bulunduğu statüyü umursamayarak hep tanıştığı arkadaşlarıyla birlikte olmayı arzu etmiştir. Kaynaklarda söz konusu tarihlerde yazarın en samimi olduğu arkadaşları arasında Muhtâr Nuveyre, Fu'âd Davvâra, Maliye Bakanı müsteşarı 'Abdu'l-Hayy el-Elfî ve Dr. Edhem Receb⁴¹ gibi isimlere yer verilmektedir.

Musikiden çok hoşlanan yazar, aynı zamanda zengin bir duygu dünyasına da sahipti. Küçük yaşlarda sokakta dolaşırken dinlediği şarkılarla es-Seyyid Dervîş'i daha sonra da Selâme Hicâzî ve Munîra el-Mehdiyye'yi tanıma imkanı bulmuştur. Kendisi hem dinlemeyi hem de söylemeyi severdi. Üniversitede üçüncü sınıfta iken Arap Musiki Cemiyeti tarafından açılan müzik kurslarına katılarak orada kanun çalmayı öğrendi. Klasik Batı müziğine ilgi duyduysa da, bu sahada güzel sanatlar ve edebiyat kadar başarılı olamadı. Onu müzik yapmaya sevkeden neden, pratik müzik bilgisi ve becerisini kazanması halinde estetiği daha iyi anlayacağı düşüncesi idi.

Yazar spor yapmayı ve sportif faaliyetlerde bulunmayı da çok severdi. Gerek çocuk ve gerekse gençlik yıllarında çok güzel futbol oynadığı, futbol maçlarında bir oyuncu olarak süratli, uyumlu ve güçlü bir oyun sergilediği, futboldaki bu başarısı sebebiyle

³⁹ en-Nakkâş, *Fi Hubb Necîb Mahfuz*, s.24.

⁴⁰ Nebîl Ferec, *Necîb Mahfûz Hayâtuh ve Edebuh*, s.74; Abdulmuhsin Taha Bedr, *Necîb Mahfûz er-Ru'ye ve'l-Edât*, Dâru'l-Meârif, Kahire t.y., s.87; el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy*, s.12.

⁴¹ el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy*, 13.

çocukluk yıllarında futbolcu olmayı bile düşündüğü ifade etmektedir.⁴² En az futbol kadar yüzmede de çok başarılı idi.⁴³

Yazar, babasının siyasetle içli dışlı olduğundan ve ev ortamında devamlı siyaset konuşulduğundan bahisle, ilk defa siyasi konulara ve konuşmalara aile ortamında muhatap olduğunu beyan eder. Her ne kadar yazar siyasi konulara meraklı ise de hayatı boyunca herhangi bir siyasi kuruluşa üye olmadığı gibi, dini bir cemaat veya gruba da bağlı olmadığı, ancak kültürlü her orta tabaka insanı gibi onun da “el-Vefd Partisi” sempatisini olduğu görülmüştür. Siyasete yoğun ilgisine rağmen, devletin üst düzey makamlarında yer alan kişilerle yakın ilişki kurmak istemediği ve onlara ulaşmak için de herhangi bir gayret içine girmedeği belirtilir.⁴⁴

1.3. Yazarlık Dönemi

Mahfûz, yazarlık hayatına daha ilkokulda iken ve bilhassa tatil günlerinde garip tarzda yazılar yazarak başlar. O okuduğu çocuk romanları üzerinde bazı basit değişiklikler yaptıktan sonra, bu romanı yeniden yazardı. Daha sonra da bu kitabın kapağına “Yazan: Necîb Mahfûz” ifadesini ve hayali bir yayınevinin ismini yazardı. Bu eserlere kendi hayatından ve arkadaşları ile olan dostluk ve düşmanlıklarından da ilaveler yapmaktaydı. el-Menfalûtî'nin eserlerini okuyup yazmaya başlayan yazar, bu esnada geleneksel türde şiir yazmayı da denemiş, sonraları bazı beyitlerin vezni tutmayınca zor iş olan vezin ve kafiyei bir kenara bırakarak serbest şiire yönelmişti.⁴⁵

Yazar, üniversite yıllarında daha çok felsefe ağırlıklı makaleler kaleme almaya başlar. Bu yazdığı makaleleri el-Mecelletu'l-Cedîde, el-Ma'rife, Cihâdu'l-Yevm, Kevkebu's-Şark ve Ahmed Emîn'in es-Sekâfe adlı dergilerinde yayımlanmıştır. Necîb Mahfûz'un yazarlık alanındaki ilk denemesi, James Baikie'nin 13 bölümden oluşan

⁴² el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy*, s.12.

⁴³ Fethî Selâme, *Tatavvuru'l-Fikri'l-İctimâ'î fi'r-Rivâyeti'l-'Arabîyye*, s.155.

⁴⁴ el-Kudât, *et-Teşkilü'r-Rivâiyy*, s. 19; Cemal el-Gîytani, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 111; Raca en-Nakkâş, *Fi Hubbi Necîb Mahfûz*, s. 21; *Dırasat fi'l-Kıssati'l-'Arabîyye*, s.258.

⁴⁵ Cemal el-Gîytani, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s.38; İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.73.

Ancient Egypt (Eski Mısır) isimli kitabını 1932 yılında Arapçaya tercüme etmesiyle başlar.⁴⁶ Bu eser, Selâme Mûsâ'nın *el-Mecelletu'l-Cedide* dergisinde tefrika edilir.

Yazar, *el-'A'vâm* (Yıllar) adını verdiği otobiyografisini yazmışsa da bu yayınlanmamıştır. Mahfûz, başlangıçta Mısır tarihine merak sarmış ve o dönemde milliyetçi akımların yaygın olması sebebiyle konusunu eski Mısır medeniyetinden alan romanlar yazmıştır. Bu romanlar genelde İngiliz işgaline karşı tepki olmak üzere firavun milliyetçiliği akımından etkilenilerek yazılmış romanlardır.⁴⁷ Bu romanlarından *Abesu'l-Akdâr* (1939)⁴⁸, *Râdûbîs* (1943)⁴⁹ ve *Kifâhu Tîbe* (1944) isimli romanlar yayımlanmıştır.⁵⁰

Necîb Mahfûz'un en çok sevdiği yerlerden biri el-Hüseyin mahallesinden sonra Nil Nehri'dir. Yazar, yazdığı yazılarda bu nehrin çok etkili olduğunu, bu nehri izlemekten oldukça keyif aldığını, üniversiteye girdiği sıralarda Nil nehri kıyısında oturmayı çok sevdiğini her fırsatta dile getirmiştir. Bu konuda kendisi şunlar söyler: “Nil nehrinin etrafında bir gezintiyi çıktığımda beni buraya bağlayan bir şeyin olduğunu düşünürdüm. Burada bulunduğumda sanki karşımdaki bir insan gibi onunla konuşur, kimi zamanlar Nil'e bakmaya doyamazdım.” İşte Nil'e olan bu bağlılığı sebebiyle Necîb Mahfûz'un eserlerinde özellikle de *Kifahu Tîbe* ve *Sersera Fevka'n-Nîl* isimli eserlerinde Nil nehrinin etkisi açık bir şekilde kendini göstermektedir. *Bidaye ve Nihaye* adlı romanında ise bunun etkisi daha az görülür.⁵¹

Necîb Mahfûz'un çocukluğu, gençlik ve yetişkinlik dönemindeki yaşantıları doğal olarak yazdığı yazılarında da etkili olmuştur. Kaleme aldığı eserlerde döneminde cereyan eden siyasî olaylardan ve sosyo-ekonomik koşullarından etkilenmiştir. Başlangıçta bir Mısır milliyetçisi kimliğiyle Firavunlar dönemini anlatan tarihî romanlarını kaleme alarak yazarlığa başlamıştır. Aldığı felsefe eğitimi kendisine yazdığı yazılarda olaylara geniş pencereden bakabilme ve eserlerinde toplumun farklı kesimlerine ait insanlara yer verme maharetini kazandırmıştır. Yazar, toplumsal

⁴⁶ Nebîl Ferec'a göre, 1931 yılında 20 yaşında başlar. Bkz.: Nebîl Ferec, *Necîb Mahfûz*, s.12.

⁴⁷ Raşid el-Zevvadi, *Ehadis fi'l-Edeb*, Mısır, 1986, s.32.

⁴⁸ Hakkında yapılmış çalışmalar için bkz.: Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.205.

⁴⁹ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.163.

⁵⁰ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.222.

⁵¹ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s. 32.

gerçekçi romanları kaleme aldığı 1940'lı yıllarda, yaşadığı dönemin çevresel koşullarını yansıtırken, yine yaşadığı çağın siyasal baskı ve sansürlerinden kaynaklı olarak yeterince fikir özgürlüğüne sahip olamamasından dolayı düşüncelerini açıkça ortaya koyamadığı için 1960'lı yıllarda sembolist romanlara yönelmiştir.⁵²

Necîb Mahfûz'dan önce yazılan yazıların edebî anlamda tam bir hikâye ve roman özelliğini yansıttığını söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte onun yazın hayatına etki eden ilk edebî nüvelerin değeri yok farz edilemez. Mahfûz, yabancı yazarları araştırmakla kalmamış, bunun yanı sıra Arap dünyasının önde gelen yazarlarından da etkilenmiş ve onlardan istifade etmiştir. Selâme Musa (ö.1958), sosyalist görüşleriyle Necîb Mahfûz'u etkileyen ilk edebî simalardan biri olmanın yanında, yazarın millî duyguları kazanmasında etkili olabilecek çeşitli öğretilerde bulunan bir yazardır. Yine aynı zamanda Selâme Musa, *Mısru'l-kadîme* adlı eseri İngilizceden Arapçaya tercüme etmesini isteyerek Mahfûz'u yazarlıkla tanıştıran kişidir. O, Mahfûz'u toplumsal problemlere eğilmeye ve bilime öncelik vermeye teşvik eder.

Necîb Mahfûz'u gençlik döneminde üslubuyla cezbeden yazarların ilki el-Menfalûtî'dir. *el-Eyyam* adlı eseriyle roman anlayışının tam olarak yerleşmesini sağlayan Taha Huseyn'in de Necîb Mahfûz üzerinde müsbet etkisi olmuştur. Tâhâ Huseyn'in *Şeceretu'l-bu's* adlı eseri Modern Mısır edebiyatının ilk roman örneğidir. Yazarın bu romanda ele aldığı üç kuşak aile hayatı Necîb Mahfûz'u son derece etkiler. Kendi zamanında yaşayan yazarları tetkik eden Necîb Mahfûz, *es-Serâb* adlı eserinde 'Abbâs Mahmûd Akkâd'ın *Sâra* adlı eserinden etkilenmiştir. Mahfûz'un bu eserinde psikanalitik esintiler bulunur. Mahfûz, dönemin diğer yazarları gibi genel olarak Heykel ve Tâhâ Huseyn'in edebî metodunu izler. Ayrıca Mahfûz; Tevfik el-Hakîm,⁵³ İbrahim el-Mâzinî, Yahya Hakkî, Muhammed Teymûr, Mahmûd Teymûr ve Mahmûd Tâhir Lâşin'den etkilenir. Bu isimler, Mahfûz'un gelenekselden çağdaş düşünceye geçişinde etkili olan yazarlardır.⁵⁴

⁵² Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, s.157.

⁵³ Recâ en-Nakkâş, *Necîb Mahfûz, Safahât*, s.71.

⁵⁴ Ahmet Ferec, *Edebu Necîb Mahfûz ve işkalyetu's-sıra' beyne'l-İslâm ve't-ta'rib*, s.45-46.

Necîb Mahfûz'un, kendilerinden etkilendiği dünya edebiyatı yazarları ise geniş bir yelpazede yer alır. Rus edebiyatından Tolstoy (ö.1910), Dostoyevski (ö.1881), Chekhov (ö.1904), Gorky (ö.1936); Fransız edebiyatından Gustave Flaubert (ö.1880), Marcel Proust (ö.1922), Jean Paul Sartre (ö.1980), Albert Camus (ö.1960), Stendhal (ö.1842), Emile François Zola (ö.1902); İngiliz edebiyatından Shakespeare (ö.1616), Charles Dickens (ö.1870), Virginia Woolf (ö.1941), Walter Scott (ö.1832); Amerikan edebiyatından Ernest Miller Hemingway (ö.1961), William Faulkner (ö.1962); İsveç edebiyatından Henrik İbsen (ö.1906), Johan August Strindberg (ö.1912); ayrıca Hint şairi Tagore (ö.1941) ve İran şairlerinden Hâfız eş-Şîrâzî (ö.1291) gibi şahsiyetlerden istifade etmiştir.

Mahfûz'un, Nietzsche'in (ö.1900) egoizm, güç sistemi, eylemde özgürlük gibi düşüncelerine ilgisi olduğu; ayrıca yazarın, bilimsel eserlere de ilgi duyduğu ve romanlarında yer yer bilimsel konulara atıfta bulunduğu da söylenebilir. Yazar, Bergson felsefesinin insanın ruhi hayatına verdiği önemden de etkilenmiştir. Yazar tarafından kaleme alınan çok sayıdaki kitapları onun ne kadar zengin bir bilgi ve kültüre sahip olduğunun göstergesidir.⁵⁵

Necîb Mahfûz'un, yazılarında ele aldığı konular genellikle insan ve toplumdur. Yine romanlarında işlediği temel konu yoksulluk ve sosyal problemlerdir. Toplumdaki ahlaki, kültürel ve siyasî dejenerasyona işaret eder. Toplumun değişik kesimlerini temsil eden bu kahramanların bunalımlı, çelişkili, hüznü dolu yaşamlarına dikkat çeker. Mahfûz, toplumda yaşayan bireyi ele alır. Bireyin problemlerinin toplumsal yapının düzelmesi ile çözülebileceğine inanır. Bu yüzden toplum hareketinden ve devrimden yana tavır takınır. Toplumun merkezi olan orta tabakayı iyice gözlemleyip keşfeder ve eserlerine yansıtır.⁵⁶

Arap hikâyeciliğini zirveye taşıyan büyük bir yazar olan Necîb Mahfûz, yazılarında modern edebî üsluptan yana tavrıyla basit, sıradan, doğrudan öğüt veren, propagandacı tarzdan uzak durur. Bireylerin gizli kalan ve bilinmeyen yönlerine ışık tutar. Modern Mısır toplumunun en önemli taraflarını muhteşem bir şekilde

⁵⁵ Ferec, *Edebu Necîb Mahfûz*, s.110, 112, 113.

⁵⁶ Fârûk, Abdulmu'tî, *Beyne'r-rivâye ve edebi'r-rivâî*, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1994, s.70-71.

resmeder.⁵⁷ Necîb Mahfûz'un romanlarında, Mısır romanının genel tematik havası görülür. Onun yazılarında başkahraman rolünü üstlenen kişiler, bilimsel ve duygusal bakımdan bocalayan, ikilemde kalan, ümitsizliğe düşen genç entelektüel tiplerlerdir. Nitekim siyasî, ekonomik, sosyal ve psikolojik yıkımlarının görüldüğü Birinci ve İkinci Dünya Savaşı yılları, bireyin ve toplumun olumsuz şekilde etkilendiği yıllar olarak, edebiyatı da karamsar bir havaya boğar. Roman ve hikâyelerde tarihten esinlenme; edebî akımlara kapılma; aşk, sevgi gibi duygusal konulara eğilme; siyasi, sosyal, etik yaşantıyı eleştirme gibi temaların ortaya çıktığı yıllar ise kırklı ve ellili yıllar olmuştur.⁵⁸

Mısır'ın siyasî, ekonomik, sosyal hayatına önemli değişiklikler getiren ve yazarda da çocukluk döneminde kalıcı izler bırakan olayların başında 1919 devrimi gelmektedir. Pek çok yazarda olduğu gibi, Necîb Mahfûz'un yazarlık hayatında da büyük etkiler bırakan olaylar arasında, 1930'lu yıllardaki büyük ekonomik kriz ve 1939-1945 yıllarında patlak veren İkinci Dünya Savaşı ve ardından getirdiği olumsuz sonuçlar, 1949'da Arap-İsrail savaşında İsrail'in yenilgisi üzerine Kahire'de çıkartılan yangınlar, ekonomik krizler, 1952'de yaşanan büyük halk direnişi gibi siyasî, ekonomik, toplumsal bunalımlar sayılabilir.⁵⁹ Mahfûz'un eserlerinde millî kimlik ve devrimci ruhun ön planda olmasında, bu sayılan problemler son derece etkili olmuştur. Çünkü yazar, ancak bu devrimci kimlikle toplumun dejenere yönlerinin aşılabileceğine inanmıştır. Romanlarında insanlığı ezen toplumsal zulümlere dikkat çeken Necîb Mahfûz, bu zulümlere ayak direyen devrimci kahramanlar yoluyla sosyal problemlere değinir. Nitekim Mahfûz, modern Arap edebiyatında özellikle de Mısır romanında *el-Kâhiretu'l-cedîde* romanının kahramanı Ali Tâhâ ile ilk defa devrimci bir karakter kullanır.⁶⁰ Mahfûz'un eserlerinde işlediği kahramanlar, bireysel rollerinin dışında, siyasî, fikrî, psikolojik anlamda bazı grupları, oluşumları temsil etmektedirler, özellikle sembolist romanlarında bu tarz imaları görmek mümkündür.

⁵⁷ Hannâ Fâhûrî, *el-Câmi fî târihi'l-edebî-Arabî el-edebî'l-hadîs*, Dâru'l-Cil, Beyrut 1986, s.29.

⁵⁸ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.42,50

⁵⁹ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.8,10-13.

⁶⁰ Recâ İyd, *Kırâeti fî edebî Necîb Mahfûz:Ru'ye nakdiyye*, Münşetu'l-Maârif, İskenderiye 1989, s.392.

Yazarın otuz beş romanı, on iki seçme kısa hikâyesi, bir konuşma, bir çeviri ve kısa hikâye-tiyatro karışımı üç eseri olmak üzere yayımlanmış elli eseri ve yüze yakın makalesi bulunmaktadır. Arap dünyasında büyük bir etki meydana getiren ilk eseri *el-Kâhiretu 'l-Cedîde*'dir. Arkasından *Hânu 'l-Halîlî* isimli eseriyle büyük başarı elde etmiştir. Bu eseri sayesinde Arap Dil Kurumu ödülünü ve *es-Sûlasiyye* adlı eseri ile de 1988'de Nobel Edebiyat Ödülünü almıştır. Nitekim Necib Mahfûz, müsteşrik Jacques Jomier tarafından keşfedilmesi ve bu kişi tarafından onun edebî yönü hakkında özellikle de *es-Sûlasiyye*'si ile ilgili makale yazmasından sonra, yazar okuyucuların daha çok dikkatini çekmeye başlamıştır.⁶¹ Bu makale “La vie d'une famille au Caire d'après trois romans de M. Naguib Mahfuz” (Necib Mahfuz'un Üç Romanına Göre Kahire'de bir Ailenin Hayatı) başlığıyla MIDÉO dergisinde 1957 yılında yayımlanmıştır.⁶² Makale, Nazmil Luqa tarafından da “Thulathiyyat Naguib Mahfouz” başlığıyla İngilizceye çevrilmiştir.⁶³

Firavunculuk hareketinin ilk belirtileri Mısır'da 19. Yüzyılda ortaya çıkmaya başlamışsa da, bu hareketi hızlandıran en önemli hadise, Howard Carter tarafından yapılan ve Lord Carnarvon tarafından masrafları karşılanan bir kazı neticesinde Tut Anh Amun mezarının ve hazinesinin Kasım 1922'de keşfedilmesi olmuştur. Yapılan bu kazı çalışmaları neticesinde, dikkatler eski Mısır medeniyetinin görkemine yeni baştan çevrildi. Selâme Mûsâ, Muhammed Huseyin Heykel ve Tevfik el-Hakîm gibi yazarlar kendilerini Firavun medeniyetinin devamı olarak görmeye başladılar.

Mahfûz, Mısır tarihine olan aşırı ilgisine rağmen, 1944'te yayımladığı *Kifâhu Tîbe*'den sonra bir daha tarihi roman yazmadı. Bunun nedeni, muhtemelen tarihi roman türünün onun toplum içinde bulunduğu kötü koşullarla ilgili görüşlerini açıklamasına pek imkân vermemesiydi. Dolayısıyla Necib Mahfûz, konusunu eski Mısır'dan alan yaklaşık kırk roman yazmayı başlangıçta tasarlamış olsa da bu türde üç roman yayımlamakla yetinmek zorunda kalmış ve 1944'ten itibaren

⁶¹ Ferec, *Necib Mahfûz*, s.47-48.

⁶² Jacques Jomier, “La vie d'une famille au Caire d'après trois romans de M. Naguib Mahfuz”, MIDÉO, Volume 4 (Kahire 1957), s. 27-94.

⁶³ Ali Dakhil Naem, Lajiman Bin Janoory, "The Cairo Trilogy: An Existential Reading in Three Generations of this Novel, Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal , Volume 3, No 1, February 2020, Page: 1-10. (<https://bircu-journal.com/index.php/birle/article/view/747>)

toplumcu gerçekçi roman türüne yönelmiştir. Bu türde ilk romanı *el-Kahiretu'l-Cedîde* (Yeni Kahire)'yi 1945 yılında yayımlar.⁶⁴ Toplumun âdeta sosyal, siyasal ve ekonomik yapısının bir panoraması niteliğindeki bu döneme ait romanları, 1940'lı yıllarda Mısır'da yaşanan toplumsal ve ahlaki çöküntünün boyutunu açık bir şekilde ortaya koyar. *Beyne'l-Kasreyn* (İki köşk Arasında), *Kasru's-Şevk* (Şevk Sarayı) ve *Sukkeriyye* (Sükkeriye Sokağı)'den oluşan 1944-1952 yılları arasını kapsayan *Sülasıyye*, çok uzun solukludur ve nehir roman özelliği taşır.⁶⁵ Mahfûz, bu *Sülasıyye*'siyle adını duyurur.⁶⁶ Yazar, *Sülasıyye*'ni 1952'de devrimden birkaç ay önce bitirmiş ve sonrasında uzun bir sessizliğe gömülmüş, hatta edebi faaliyetlerini durdurduğunu açıklamıştır. Gerçekçi romanlarından diğerleri; *Hânu'l-Halîlî* ("Halîlî Hanı", 1946)⁶⁷, *Zukâku'l-Midakk* ("Midak sokağı", 1947)⁶⁸, *es-Serâb* ("Serâb", 1948)⁶⁹ ve *Bidâye ve Nihâye* ("Başlangıç ve Son", 1949)'dir.⁷⁰

Necîb Mahfûz, *Sülasıyye*'sini bitirdikten sonra bir süre kitap yazmamasının sebebi sorulduğunda şu şekilde cevap verir:

"Ben şimdi düşünme ve olayları kavrama aşamasındayım. Ne zaman yazmaya döneceğimi bilmiyorum. Fakat yazmaya başladığımda toplumcu gerçekliğe tekrar dönmeyeceğim. Bu akımda yazmaktan usandım. Romanlarıma yüklediğim gerçeklik bana yeter. Ben içimde bir gelişme hissediyorum. Bu gelişme de kesinlikle yazmamda yeni bir yöntemle sonuçlanacak."⁷¹

Mahfûz'un bu açıklamasının ardından iki yıl bile geçmeden, ilk olarak 21 Eylül 1959'dan 25 Aralık 1959'a kadar Ahrâm gazetesinde yayımlanan *Evlâdu Hâratinâ* ("Semtimizin Çocukları", 1959) isimli romanını kaleme alır.⁷² İnsanların alışageldiği üslûbdan farklı şekilde insanlık tarihini konu edinen bu roman, Mısır'da büyük bir

⁶⁴ Reşîd Anânî, *Necîb Mahfûz Kırâe mâ beyne's-Sutûr*, Dâru't-Talî'ah, Beyrut 1995, s.42; Yapılmış çalışmalar için bkz. Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.209.

⁶⁵ Raşîd el-Zevvadi, *Ehadis fi'l-Edeb*, s.31-32.

⁶⁶ Reşîd Anânî, *Necîb Mahfûz*, s.56; Cemâl el-Gitâni, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s. 63; Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s. 23; 124.

⁶⁷ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.158.

⁶⁸ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.168.

⁶⁹ Nebîl Ferac, *Necîb Mahfûz*, s. 12; Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.22, 67, 179; Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s 227.

⁷⁰ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.108.

⁷¹ Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz*, s.38.

⁷² Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.141.

yankı uyandırır. el-Ezher ulemâsı ve muhafazakâr çevrelerin gösterdiği tepkiler üzerine Mısır'da basımı yasaklanır ve ilk defa Beyrut'ta 1967 yılında basılır. Hatta yazar, daha önce bahsettiğimiz bıçaklanma olayı yazdığı bu roman sebebiyle olur (14 Ekim 1994)⁷³ Resmi bilgilere göre bıçaklayan kişi Cemâat-i İslâmiye'nin silahlı kanadına mensup bir gençtir. Ancak Mısır'ın totaliter yapısı içerisinde bu bilginin ne kadar sağlıklı olduğu ve bu büyük yazarın hangi hesaba kurban gittiği bizce meçhuldür.

Mahfûz'un bu kitabıyla ilgili olarak ortaya konulan tepkiler için Enver el-Cündî ve Ömer Abdurrahmân, "Eğer Necîb Mahfûz'u *Evlâdu Hâratinâ*'nın yayımlanması üzerine öldürseydik Salman Rüşdî kendini gösteremezdi"⁷⁴ demişlerdir.

Bu romandan sonra başı hiçbir şekilde beladan kurtulmayan Mahfûz, yazdığı diğer kitaplarından dolayı da farklı sıkıntılar yaşar. Mesela, *Dünyâ Allâh* (1963), *Sersera Fevka'n-Nîl* (1966), *Beytun Seyyiu's-Sum'a* (1965), *el-Kerneke* (1974) adlı kitapları ve "Mirâmâr" filmi; yazar ve çevresine korkulu anlar yaşatır.⁷⁵ *el-Liss ve'l-Kilâb* (1961)⁷⁶, *es-Summân ve'l-Harîf* (1962), *et-Tarîk* (1963)⁷⁷, *eş-Şehhâz* (1965), *Sersera fevka'n-Nîl* (1966)⁷⁸ ve *Mîrâmâr* (1967)⁷⁹ romanları da böyledir. Yazar yazdığı bu romanlarda hakikatleri bütün çıplaklığıyla anlatma yerine felsefi konulara girmekte ve bunları semboller ve rumuzlarla anlatmaktadır. Nebîl Ferec bu durumu; "Bir başka deyişle artık o, varlığın yansımaları ile meşgul değildi, bizatihi varlığın kendisiyle ilgileniyordu."⁸⁰ şeklinde ifade eder. Modern Batı'da yeni roman türünün ortaya çıkması; klasik romanın, devrim sonrası oluşan Mısır toplumuyla ilgili yeni ve modern fikirleri yeterince ifade edememesi, Mahfûz'un sembolizme yönelmesinin en önemli sebepleri arasında sayılabilir.

⁷³ Felah Zenun, *Evham Siyasiyye*, s. 19.; Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.30.

⁷⁴ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.33; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.144

⁷⁵ Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.127.

⁷⁶ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.225.

⁷⁷ Reşîd Anânî, *Necîb Mahfûz*, Dâru't-Talî'ah, Beyrut 1995, s.54.

⁷⁸ Reşîd Anânî, *Necîb Mahfûz*, s.64; Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s. 69, 116.

⁷⁹ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.236

⁸⁰ Nebîl Ferec, *Necîb Mahfûz Hayatühü ve Edebühü*, s.13.

Mahfûz, tıpkı 1952 Devrimi'nde olduğu gibi 1967 Arap İsrail savaşının akabinde bir müddet yazmayı terk eder.⁸¹ Daha sonra tekrar yazmaya başladığında sadece Mısır hakkında yazmaktan ziyade kitaplarında evrensel konuları işlemeye ağırlık verir. Roman eleştirmenlerinden bir kısmı, *Mîrâmâr* isimli romanından sonra yazarda bariz bir gerileme olduğundan bahseder.

Mahfûz, yazdığı eserlerin tamamında yazı dilini kullanmıştır.⁸² Zira âmmiceye (halk diline) son derece karşıdır; âmmiceyi cehalet, fakirlik ve hastalıkla eş değerde görmektedir. Hatta âmmicenin konuşma dili olarak kullanılmasını hainlik olarak gören yazar, bu konuda şu ifadelerle yer verir:

"Edebi eserlerde halk dilini kullanmak gerici bir harekettir. Yazı dilini kullanmak ise ilerici bir hamledir. Halk dilinde bir sıkışıklık, bir darlık ve bir içine kapanıklık vardır. Ayrıca yaşadığımız asra da uygun değildir. Halk dili, halkımızın ızdırabını çektiği hastalıklardandır ve bir gün ilerleyip geliştiği zaman, halkımız ondan kesinlikle kurtulacaktır. Ben bugün halk dilini tıpkı hastalık, cehalet ve fakirlik gibi cemiyetimizin ayıplarından sayıyorum."⁸³

1.4. Sinema

Sinema hakkında Necîb Mahfûz, şunları söylüyor: "Sinema, hayatıma hariçten geldi; hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Evet, sinema izlemeyi seviyordum. Lakin bir film nasıl hazırlanır, bunu bilmiyordum. Tanıdığım tek şey, oyuncular; ne senarist ne de bunun dışındaki unsurlar hakkında bir malumatım vardı. 1947 senesinde arkadaşım Fuâd Nuveyra bana "Yönetmen Salâh Ebû Seyf seninle görüşmek istiyor" dedi. Fuâd ile beraber Salâh Ebû Seyf'in film şirketine gittik. Bana, *Abesu'l-Akdâr*'ı okuduğunu ve benim iyi bir senaryo yazarı olabileceğimi söyledi. Kitapta Antera ve Able hikâyesi geçiyordu, "Buradan bir senaryo çıkabiliriz" dediğinde ben kendisine konu hakkında bilgim olmadığını söyledim, "Öğrenirsin" dedi. Arkadaşım Fuâd'ın teşvikiyle çalışmaya başladık. Ebû Seyf, bana "Şöyle şöyle yaz ve on sayfa getir"

⁸¹ Cemâl el-Gîtâni, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s.100

⁸² Felah Zenun, *Evham Siyasiyye*, s. 20.

⁸³ Erol Ayyıldız, *Necîb Mahfûz Hayatı, Sanatı ve eserleri*, s.11; detaylı bilgi için bkz.: İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.194; Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.158.

diyor, ben de yazıp götürüyordum. Yazımı teslim ettiğimde işimin bittiğini sanmıştım. Fakat “Hayır! Şimdi de bunu senaryo haline getir” dediğini harfiyen yapıyordum. Bana sahne bölünmesini öğretti, okumam için kitaplar verdi. Gerçek şu ki, sinemayı Salâh Ebû Seyf sayesinde öğrendim.”⁸⁴

Senaryo işinden hoşnut olmayan yazar, bu işi zorunlu sebeplerden dolayı kabul etmişti. Zira roman yazmaya ara verdiği dönemde geçirdiği maddi sıkıntısı onu mecburen senaryo işine sevk etmişti. Çok sayıda yönetmen kendisi ile çalışma teklifinde bulunmuşsa da o, kabul etmemiştir.

1.5. Aldığı Ödüller

Mahfûz'un ilk edebi yarışma olarak *Râdûbîs* tarihi romanıyla “Kûtu'l-Kulûbî'd-Demirtaşıyye” yarışmasına katılır. *Kifâhu Tîbe* adlı eseriyle Milli Eğitim Bakanlığı Hikâye Ödülünü kazanır. *Hânu'l-Halîlî* adlı eseriyle Arap Dil Kurumu Ödülü; 1970'de *Kasru's-Şevk* ve *Beyne'l-Kasreyn* adlı eserlerinden dolayı iki bin beş yüz Cüneyh değerindeki Devlet Takdir Ödülü; Mart 1972'de Mısır'da edebiyattaki başarılarından dolayı birinci derecede Cumhuriyet Nişanı; Fransız-Arap İş birliği Kurumu tarafından 1985'de *Sülâsiye*'sinden dolayı bir ödül; Sovyetler Birliği ve Danimarka'daki çeşitli kurumlar tarafından şeref payeliği ve nihayet 1988'de Nobel Edebiyat Ödülü ile onurlandırılır.⁸⁵

Nobel tarihinde ilk defa bir Arap yazara İsveç Akademisi tarafından 13 Ekim 1988'de Nobel Edebiyat Ödülü verilmekteydi.⁸⁶ Bu ödülü almadan önce yaptığı bir açıklama şunları söylemiştir: “Nobel bir aldatmacadır. Böyle olduğu halde bu ödüle gittikçe artan bir ilgi göstermemiz utanç vericidir. Ben hiçbir zaman Nobel'i aklımdan geçirmedim. Gece gündüz bu ödülle niye bu kadar ilgileniyoruz? Sanki bu ödülü alamayınca edebi eser yazmamış olacağız! Sanki bu ödülü kazanmayınca edebiyatımız olmayacak! Utanç verici bir durum bu. Kendine güvenmenin yok

⁸⁴ Cemâl el-Gîtânî, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, s.97; Bilgi için bkz.: İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s. 218; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s.113.

⁸⁵ İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s.82; Recâ Nakkâş, s.149. Felah Zenun, *Evham Siyasiyye*, s.19.

⁸⁶ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.166; Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.31; Recâ Nakkâş, *Necîb Mahfûz*, s. 151; İbrâhîm Abdulazîz, *Ene Necîb Mahfûz*, s. 258.

olduğunu gösteren utanılası bir tutum! O müthiş edebi mirasımıza baktığımızda, Nobel'in lafı mı olur? Nobel ödülü, edebiyatın evrenselliğine geçiş için bir pasaport değildir. Pek çok yazar bu ödülü kazandı, fakat daha sonra kendinden hiçbir ses soluk çıkmadı. Kalkınma, cehalet, eğitim gibi yığınla mesele dururken, tutup Arap edebiyatının evrenselliğini tasdik ettirmek için üstatlar arıyoruz, buna ihtiyacımız yok."⁸⁷

Nobel'i kazandığını öğrendiğinde neler hissettiği sorusuna karşılık şunları söylemiştir: "İnanınız hem sevindim, hem üzüldüm. Tâhâ Huseyin, Abbâs Mahmûd Akkâd ve Tevfik el-Hakîm gibi merhum üstatlarım geliyor gözümün önüne. Onlar benden daha layıktır bu ödüle. Yine halen hayatta olan üstatlarımdan Yahyâ Hakkî da benden daha layık biriydi buna. Ama ödülün, eserlerini Arapça kaleme alan bir yazara verilmesinden ötürü çok sevinçliyim."

Mahfûz'un aldığı bu ödül hakkında çok şeyler yazıldı. Kimileri bu ödülü hakkıyla aldığını belirtirken, kimileri de ödülü hak etmediğini, bu ödülün yazara verilmesinin arka planında yazarın Camp David Antlaşmasını destekleyen politik görüşleri olduğunu savundu.⁸⁸

2. ESERLERİ

2.1. Romanları

Yazarın gerçekçi romanları daha önce verilmişti. Sembolik romanları ise şunlardır:⁸⁹ *Evlâd Hâratinâ* (1959), *el-Liss ve'l-Kilâb* (1961), *es-Summân ve'l-Harîf* (1962), *et-Tarîk* (1964), *eş-Şehhâz* (1965), *Sersera fevka'n-Nîl* (1966), *Mîrâmâr* (1967), *el-Merâyâ* (1972), *el-Hubb Tahte'l-Matar* (1973), *el-Kerneke* (1974)⁹⁰, *Hikâyât Hâratinâ* (1975), *Kalbu'l-Leyl* (1975), *Hadratu'l-Muhterem* (1976), *Melhametu'l-Harâfiş* (1977), *Asru'l-Hubb* (1980), *Efrâhu'l-Kubbe* (1981), *Leyâlî Elf Leyle* (1982), *el-Bâkî mine'z-zemen Sâ'a* (1982), *Rihle İbn Fattûme* (1983), *el-Âiş fi'l-Hakîka*

⁸⁷ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.168.

⁸⁸ Ürün, *Necîb Mahfûz Toplumsal Gerçekçi Romanlar*, s.172 ve sonrası.

⁸⁹ Eserleriyle ilgili bilgiler Mehmet Ali Ersöz'ün *Necip Mahfûz'un Midak Sokağı Adlı Romanının Tahlili* isimli basılmamış yüksek lisans tezinden alınmıştır (İstanbul Üniv. Sos. Bil. Ens. İstanbul 2014).

⁹⁰ Hamdî Sakkût, *Necîb Mahfûz*, s.217.

(1985), *Yevme Kutile'z-Zaîm* (1985), *Hadîsu's-Sabâh ve'l-Mesâ* (1987) ve *Kuştumur* (1988)'dur.⁹¹

2.2. Hikâyeleri

Kısa hikâye yazmaya 1934 yılında başlayan Necîb Mahfûz, gerçek bir kısa hikâye yazarı olarak okuyucunun karşısına ilk defa 1938 yılında *el-Mecelletu'l-Cedide* dergisinde yayımladığı hikâyeleriyle çıkmıştır. 1960 yılında ilk hikâye koleksiyonu olan *Hemsu'l-Cunûn*'un yayımlanmasından 1989 yılına kadar geçen zaman içerisinde, kısıklı uzunlu toplam 182 hikâye içeren 14 koleksiyon yayımlamıştır. Bu arada beşi *Tahte'l-Mizalle* (1969), biri *el-Cerîme* (1973) ve ikisi de *eş-Şeytân Ya'iz* (1979) adlı hikâye koleksiyonlarında yer alan toplam 8 adet de tiyatro oyunu yazmıştır.

Hikâyeleri şöyledir: *Hemsu'l-Cunûn* (1938), *Dünyâ Allâh* (1963), *Beytun Seyyiu's-Sum'a* (1965), *Hammâratu'l-Kittu'l-Esved* (1968), *Tahte'l-Mizalle* (1969), *Hikâye Bilâ Bidâye velâ Nihâye* (1971), *Şehru'l-Asel* (1971), *el-Cerîme* (1973), *el-Hubb Fevka Hedbatî'l-Herem* (1979), *eş-Şeytân Ya'izu* (1979), *Raeytu fî-mâ Yerâ'n-Nâim* (1982), *et-Tanzîmu's-Sirri* (1984), *Sabâhu'l-Verd* (1987), *el-Fecru'l-Kâzib* (1989).

2.3. Tiyatroya ve Sinemaya Uyarlanmış Eserleri

Tiyatroya Uyarlanmış Eserleri:

Eserin Adı	Hazırlayan	Yönetmen	Tarihi
<i>Zukâku'l-Midak</i>	Emîne Sâvî	Kemâl Yâsîn	1958
<i>Bidâye ve Nihâye</i>	Enver Fethullâh	Abdurrahîm Zergânî	1960
<i>Bidâye ve Nihâye</i>	Ahmed Abdu'l-Mu'tî	Fethî Hakîm	1976
<i>Bidâye ve Nihâye</i>	Enver Fethullâh	Abdulgaffâr Avde	1986
<i>Beyne'l-Kasreyn</i>	Emîne Sâvî	Salâh Mansûr	1960
<i>Kasru's-Şevk</i>	Emîne Sâvî	Kemâl Yâsîn	1961
<i>el-Lıss ve'l-Kilâb</i>	Emîne Sâvî	Hamdî Hays	1962

⁹¹ Necîb Mahfûz, *Havle'd-Dîn ve'd-Dimukrâtiyye*, s.227; Hamdi Sakkût, s. 210.

<i>el-Cû'</i>	Fâyîz Halâve	Fâyîz Halâve	1962
<i>Hânu'l-Halîlî</i>	Salâh Tantâvî	Huseyin Kemâl	1963
<i>Ravdu'l-Ferec</i>	Salâh Tantâvî	Huseyin Kemâl	1964
<i>Mîrâmâr</i>	Necîb Sürur	Necîb Sürur	1969
<i>el-Kâhira 80</i>	Semîr Usfûrî	Semîr Usfûrî	1989
<i>Hâratu'l-Uşşâk</i>	Ahmed Abdu'l-Mu'tî	Ahmed Hânî	1989

Sinemaya Uyarlanmış Eserleri:

Senaryonun Adı	Yönetmen	Tarihi
<i>el-Muntekîm</i>	Salâh Ebû Seyf	1947
<i>Antara ve Abla</i>	Salâh Ebû Seyf	1948
<i>Leke Yevmun Yâ Zâlim</i>	Salâh Ebû Seyf	1951
<i>Rayyâ ve Sekîne</i>	Salâh Ebû Seyf	1953
<i>el-Vahş</i>	Salâh Ebû Seyf	1954
<i>Cealûnî Mucrimen</i>	Atıf Sâlim	1954
<i>Fetevâtu'l-Huseyniyye</i>	Niyâzî Mustafâ	1954
<i>Şebâb İmraeh</i>	Salâh Ebû Seyf	1955
<i>Derbu'l-Mehâbîl</i>	Tevfik Sâlih	1955
<i>el-Futuvve</i>	Salâh Ebû Seyf	1957
<i>et-Tarîku'l-Mesdûde</i>	Salâh Ebû Seyf	1958
<i>el-Hâribe</i>	Hasan Remzî	1958
<i>Ene Hurra</i>	Salâh Ebû Seyf	1959
<i>Ihnâ et-Telâmize</i>	Atıf Sâlim	1959
<i>Beyne's-Semâ ve'l-Erd</i>	Salâh Ebû Seyf	1959
<i>Cemîle</i>	Yûsuf Şâhîn	1959
<i>en-Nâsır Selehaddîn</i>	Yûsuf Şâhîn	1963
<i>Semenu'l-Hurriyye</i>	Nûr Demirdâş	1965

<i>el-İhtiyâr</i>	Yûsuf Şâhîn	1971
<i>Dellâlu'l-Misriyye</i>	Hasan İmâm	1971
<i>Zâtu'l-Vecheyn</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1973
<i>el-Mucrim</i>	Salâh Ebû Seyf	1978
<i>Vekâletu'l-Belah</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1983
<i>en-Nemrûd</i>	Âtîf Sâlim	1956
<i>et-Tarîku'l-Mesdûd</i>	Salâh Ebû Seyf	1958
<i>Bidâye ve Nihâye</i>	Salâh Ebû Seyf	1960
<i>Zukâku'l-Midak</i>	Hasan İmâm	1963
<i>el- Lıss ve'l-Kilâb</i>	Kemâl Şeyh	1963
<i>Beyne'l-Kasreyn</i>	Hasan İmâm	1964
<i>et-Tarîk</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1964
<i>Hân Halîlî</i>	Atîf Sâlim	1966
<i>el-Kahire 30</i>	Salâh Ebû Seyf	1966
<i>Kasru'ş-Şevk</i>	Hasan İmâm	1967
<i>Summân ve'l-Harîf</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1968
<i>Mîrâmâr</i>	Kemâl Şeyh	1969
<i>es-Serâb</i>	Enver Şinâvî	1970
<i>Sersera Fevka'n-Nîl</i>	Huseyin Kemâl	1971
<i>Suverun Memnûa</i>	Medkûr Sâbit	1972
<i>es-Sukkeriyye</i>	Hasan İmâm	1973
<i>eş-Şuhât</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1973
<i>Emîra Hubbî Ene</i>	Hasan İmâm	1973
<i>el-Kerneke</i>	Alî Bedirhân	1975
<i>el-Hubb Tahte'l-Matar</i>	Huseyin Kemâl	1975
<i>eş-Şerîde</i>	Eşref Fehmî	1980
<i>Fetevât'u Bûlâk</i>	Yahyâ Alemî	1981
<i>el-Muznibûn</i>	Saîd Merzûk	1976

<i>Ehlu'l-Kimme</i>	Alî Bedirhân	1981
<i>eş-Şeytân'u Yeîz</i>	Eşref Fehmî	1981
<i>Eyyûb</i>	Hânî Lâşîn	1984
<i>el-Hâdime</i>	Eşref Fehmî	1984
<i>Dünyâ Allâh</i>	Hasan İmam	1985
<i>Şehide'l-Melike</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1985
<i>el-Mutârid</i>	Semîr Seyf	1985
<i>el-Hubb Fevka Hedbatî'l-Heram</i>	Atıf Tayyib	1986
<i>el-Harâfîş</i>	Husâmeddîn Mustafâ	1986
<i>Asru'l-Hubb</i>	Hasan İmâm	1986
<i>Vasme Âr</i>	Eşref Fehmî	1986
<i>et-Tût ve'n-Nebût</i>	Niyâzî Mustafâ	1986
<i>Esdigâu's-Şeytân</i>	Ahmed Yâsîn	1988
<i>Kalbu'l-Leyl</i>	Âtîf Tayyib	1989
<i>Leyl ve Havene</i>	Eşref Fehmî	1990
<i>Semâratu'l-Emîr</i>	Ahmed Yahyâ	1992
<i>Nûru'l-Uyûn</i>	Huseyin Kemâl	1991

3. HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

3.1. Türkiye'de Yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

- 1) Musa Yıldız, Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikayeleri), Gazi Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992.
- 2) A. Kazım Ürün, Necîb Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları (Yayınlanmış Doktora Tezi), Atatürk Ü., Sos. Bil. Enst., Erzurum 1994.
- 3) Mesut Yazıcı, Türkçe'de Necîb Mahfûz (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1997.

- 4) Musa Yıldız, Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1998.
- 5) Cüneyt Mehmet Şimşek, Necîb Mahfûz ve Üç Romanının Değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Ü., Sos. Bil. Enst., Bursa 1999.
- 6) Yusuf Köşeli, Necîb Mahfûz, Hayatı, Eserleri ve eş-Şehhâz "Dilenci" Adlı Romanı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ü., Sos. Bil. Enst., Erzurum 2005.
- 7) İsmail Gündüz, Necîb Mahfûz'un Hammâratu'l-Kıttî'l-Esved Adlı Eserinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Ü., Sos. Bil. Enst., Konya 2008.
- 8) Zeynep Orhan, Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye ve Necîb Mahfûz'un Midak Sokağı Romanlarındaki Karakterlerin Analitik Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Ü., Sos. Bil. Enst., Eskişehir 2009.
- 9) Yasemin Kozakoğlu, Necîb Mahfuz'un es-Sûlasiyye (Üçleme) Adlı Eserinde Kadın Figürü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Ü., Sos. Bil. Enst., Konya 2010.
- 10) İbrahim Ünal, Necîb Mahfûz'un Tarihî Romanları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Ü., Sos. Bil. Enst., Kırıkkale 2012.
- 11) Mehmet Ali Ersöz, Necîb Mahfûz'un Midak Sokağı Adlı Romanının Tahlili, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ü., Sos. Bil. Enst., İstanbul 2014.
- 12) Leyla Yakupoğlu, Necîb Mahfûz'un es-Sûlâsiyye'si (Üçleme) İle Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kiralık Konak Adlı Romanının Karşılaştırılması, İstanbul Üniv., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.

3.2. Batı'da Yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

- 1) Peled Matineyaho, el-'A'mâlu'l-Edebiyye, Kaliforniya Üniv., 1971, Basılmamış Doktora Tezi.

- 2) Xavier Francis, er-Rivâyât, Kolombiya Üniv., 1972, Basılmamış Doktora Tezi.
- 3) Muna Nejip Mikhail, Edebuhû, Michigan Üniv., 1972, Basılmamış Doktora Tezi.
- 4) Ali Câd, er-Rivâyetü'l-Mısriyye, Oxford Üniv., 1974, Basılmamış Doktora Tezi.
- 5) T. Q. Austell, el-Edebu'l-'Arabî, Londra Üniv., 1975, Basılmamış Doktora Tezi.
- 6) Adil İlyâs, el-Liss ve'l-Kilâb, Oklahoma Üniv., 1979, Basılmamış Doktora Tezi.
- 7) Abdulvahhâb Hâkimî, et-Tecdîd ve't-Taklîd, Ulster Üniv., 1979, Basılmamış Doktora Tezi.
- 8) Semir Mustafâ, Ehlu'l-Kâhira, Illinois Üniv., 1980, Basılmamış Doktora Tezi.
- 9) Adnân Vazzân, el-Vâkıyye, Edinburgh Üniv., 1981, Basılmamış Doktora Tezi.
- 10) Ahmed Rûbî, el-Mevt, Michigan Üniv., 1982, Basılmamış Doktora
- 11) Mahmûd Mahmûd, Edebuhû, Oxford Üniv., 1982, Basılmamış Doktora Tezi.
- 12) Richard Kenneth, es-Sulta, Arizona Üniv., 1984, Basılmamış Yüksek Lisans T.
- 13) Hüseyin Yusuf Hüseyin, Rivâyât Târihiyye, Edinburgh Üniv., 1984, Basılmamış Doktora Tezi.
- 14) Bassâm, Dirâse Mukârane, Ulster Üniv., 1984, Basılmamış Doktora Tezi.
- 15) Reşîd Gassânî, Hadratu'l-Muhtaram, Ulster Üniv., 1984, Basılmamış Doktora Tezi.
- 16) Muna Şefîk Fayed, el-'Abesiyye, Illinois Üniv., 1984, Basılmamış Doktora T.
- 17) Suâd Fatîm, Beyne'l-Kasreyn, Ulster Üniv., 1987, Basılmamış Doktora Tezi.
- 18) Semiha Salîb, Zukâku'l-Midak, Connecticut Üniv., 1988, Yüksek Lisans Tezi.
- 19)

3.3. Türkçeye Çevrilen Romanları:

- 1) el-Kâhiretu'l-Cedîde (1945), Savrulan Kahire adıyla Halim Öznurhan (Ankara 2005) ve Kahire Modern adıyla Olcay Boynudelik Arlı (İstanbul 2016) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.
- 2) Hânu'l-Halîlî (1946), Hân el-Halîlî'de adıyla Bedrettin Aytaç tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 1999).
- 3) Zukâku'l-Midakk (1947), Ara Sokak adıyla Güler Dikmen (İstanbul 1977), Sokaktakiler adıyla Hasan Akay (İstanbul 1989), Midak Sokağı adıyla Leyla Tonguç Basmacı (İstanbul 2011) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.
- 4) es-Serâb (1948), Serap adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2010).
- 5) Bidâye ve Nihâye (1949), Başlangıç ve Son adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2011).
- 6) Beyne'l-Kasrayn (1956), Saray Gezisi adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2008).
- 7) Kasru'ş-Şevk (1957), Şevk Sarayı adıyla Işıl Alatlı tarafında Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2008).
- 8) es-Sukkeriyye (1957), Şeker Sokağı adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2008).
- 9) el-Liss ve'l-Kilâb (1961), Hırsız ve Köpekler adıyla Rahmi Er (Ankara 1996) ve aynı adla Avi Pardo (İstanbul 2009) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.
- 10) es-Summân ve'l-Harîf (1962), Bildircin ve Sonbahar adıyla ismi belirtilmeyen bir mütercim tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2000).
- 11) et-Tarîk (1964), Arayış adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2012).

12) eş-Şehhâz (1965), Dilenci adıyla Erdal Alovera (İstanbul 2009) ve aynı adla Muharrem Hilmi Özev tarafından (İstanbul 2012) Türkçeye çevrilmiştir.

13) Sersera fevka'n-Nîl (1966), Nil Üstünde Gevezelik adıyla Rahmi Er tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2012).

14) Mîrâmâr (1967), Miramar adıyla Yüksel Peker (İstanbul 1989) ve aynı adla Suat Ertüzün (İstanbul 2010) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

15) Evlâdu Hâratinâ (1967), Cebelavi Sokağının Çocukları adıyla Leyla Tonguç Basmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2008).

16) el-Merâyâ (1972), Aynalar adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2010).

17) el-Kerneke (1974), Karnak Kafe adıyla Leyla Tonguç Basmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2008).

18) Hadratu'l-Muhterem (1976), Muhterem Efendim adıyla Işıl Alatlı tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2012).

19) Melhametu'l-Harâfiş (1977), Ezilenler adıyla Volkan Atmaca tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2013).

20) Asru'l-Hubb (1980), Aşk Zamanı adıyla Dilek Şendil tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (İstanbul 2010).

21) Efrâhu'l-Kubbe (1981), Düğün Evi adıyla Aslı Çingil tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2007).

22) Leyâlî Elf Leyle (1982), Binbirinci Gecedden Sonra adıyla A. Sait Aykut tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2002).

23) el-Bâkî Mine'z-Zemen Sâ'a (1982), Nil'in Üç Çocuğu adıyla Kadir Polater (İstanbul 1992) ve Zamanın Hükmü adıyla Utku Umut Bulsun (İstanbul 2011) tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

24) Rihle İbn Fattûme (1983), İbni Fattume'nin Seyahati adıyla Nevzat Hafız Yanık tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2013).

25) Yevme Kutile'z-Za'im (1985), Başkanın Öldürüldüğü Gün adıyla Lütfullah Göktaş (İstanbul 1992) ve aynı adla İlknur Özdemir (İstanbul 2010) tarafından Türkçeye çevrilmiştir

26) Kuştumur (1988), Kuştumur Kahvesi adıyla Utku Umut Bulsun tarafından Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2012).

3.4. Kısa Öykü Koleksiyonları

1) Hemsu'l-Cunûn (1938): Bu koleksiyonda bulunan "Bezletu'l-Esîr" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Esir Elbisesi"; Mesut Yazıcı ve Erdinç Doğru tarafından "Esir Üniforması" adıyla ayrı ayrı Türkçeye çevrilmiştir. "el-Kahvetu'l-Hâliye" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Boş Kahvehane" adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

2) Dunyâ Allâh (1963): Bu koleksiyonda bulunan "Dunyâ Allâh" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Dünya Hâli" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "el-Cebbâr" adlı öykü, Erdinç Doğru ve Hakkı Suçin tarafından "Zorba" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "Hanzal ve'l-Askerî" adlı öykü, Tomris Uyar tarafından "Hanzal ile Polis", Erdinç Doğru tarafından da "Hanzal ve Polis" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "el-Câmi' fi'd-Derb" adlı öykü "Dar Sokaktaki Cami" adıyla Tomris Uyar tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. "Dıd Mechûl" adlı öykü, Erdinç Doğru tarafından da "Faili Meçhul" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "Za'belâvî" adlı öykü, Halim Öznurhan ve Ayşe Güt tarafından ayrı ayrı Zabelavî adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "Mendûb Fevka'l-Âde" adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından "Sıradışı Yetkili" adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

3) Beyt Seyyi'u's-Sum'a (1965): Bu koleksiyondaki "Sûku'l-Kantû" adlı öykü, Musa Yıldız tarafından "Bit Pazarı" adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

4) Tahte'l-Mizalle (1969): Bu koleksiyonundaki "el-Hâvî Hatafe't-Tabak" adlı öykü, Orhan Çolak tarafından "Tabağı Sihirbaz Çaldı" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. "el-

Vechu'l-Âhâr” adlı öykü, Erdinç Doğru tarafından “Öteki Yüz” adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

5) Hikâye bi-lâ Bidâye ve-lâ Nihâye (1971): Bu koleksiyondaki “er-Raculu’llezî fekade zâkiratehu merrateyni” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Hafızasını İki Kere Kaybeden Adam” adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

6) el-Hubbu Fevka Hedabeti'l-Herem (1979): Bu koleksiyondaki “Sâhibu's-Sûra” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Resimdeki Kişi” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “el-Havâdisu'l-Musîra” adlı öykü Halim Öznurhan tarafından “Şaşırtıcı Olaylar” adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

7) Eş-Şeytân Ya'iz (1979): Bu koleksiyondaki “Usra enâha aleyha'd-dehr” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Feleğin Sillesini Yemiş Bir Aile” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “er-Risâle” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Mektup” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “Karâr fî dav'i'l-berk” adlı öykü, Halim Öznurhan tarafından “Şimşek Işığında Karar” adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

8) el-Fecru'l-Kâzib (1989): Bu koleksiyondaki “Nisf Yevm” adlı öykü, Musa Yıldız tarafından “Yarım Gün” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “Fi'l-Medîne” adlı öykü, Musa Yıldız tarafından “Şehirde” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “Maradu's-Se'âde” adlı öykü, Murat Göçer tarafından “Mutluluk Hastalığı” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. “el-Meydân ve'l-Makhâ” adlı öykü, Yusuf Sami Samancı tarafından “Meydan ve Kahvehane” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bu koleksiyonda yer alan 20 öykünün tamamı Ayça Çınaroğlu tarafından Zaman ve Mekân adıyla Türkçeye çevrilmiştir (İstanbul 2015)

3.5. Türkiye’de Hakkında Yazılan Kitaplar

- 1) Erol Ayyıldız, Necîb Mahfûz, Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Bursa ts.
- 2) A. Kazım Ürün, Çağdaş Mısır Romanında Necîb Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları, Konya 1997.
- 3) Musa Yıldız, Esir Üniforması, İstanbul 1999.

3.6. Türkiye’de Hakkında Yazılan Makaleler

- 1) Hamdi, Sakut, “Nacîb Mahfûz’un Kısa Hikâyeleri”, Çev. Azmi Yüksel, Ankara Ü., D.T.C.F. Doğu Dilleri Dergisi, Cilt:IV, Sayı:1, s.125-137, (1985).
- 2) Murat Bardakçı, “Necîb Mahfuz’la Edebiyat ve Nobel Söyleşisi”, Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi, s.4-7, (1988).
- 3) Azmi YÜKSEL, “Necîb Mahfûz ve Zukâku’l-Midakk’ı Adlı Romanı”, Gazi Ü., Gazi Eğt. Fak. Dergisi, C.8, Sayı:1, s.283-305, (1992).
- 4) Rahmi Er, "Necîb Mahfûz'un el-Liss ve'l-Kilâb Adlı Romanı Üzerine", TÖMER Dil Dergisi, Sayı:46, s.5-17, (1996).
- 5) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un et-Tarîk İsimli Romanı”, Gazi Ü., Gazi Eğt. Fak. Dergisi, C.17, Sayı:1, s.19-32, (1997).
- 6) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un Mîrâmâr Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme”, EKEV Akademi Dergisi, C.1, Sayı:2, s.275-298, (1998).
- 7) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un Sersera Fevka’n-Nîl Adlı Romanı”, Gazi Ü., Gazi Eğt. Fak. Dergisi, C.18, Sayı:3, s.99-118, (1998)
- 8) Bedrettin Aytaç, “Necîb Mahfûz’un Hikâyât Hâratînâ Adlı Eserinde anlatım Sanatı”, EKEV Akademi, C.1, Sayı:3, s.309-320, (1998).
- 9) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz’un Kısa Hikâyelerinde Bazı Temalar”, EKEV Akademi, C.1, Sayı:4, s.135-146, (1999).
- 10) Musa Yıldız, “Nobel Ödüllü Yazar Necîb Mahfûz’un el-Liss ve'l-Kilâb Adlı Romanı”, Nüşa Dergisi, Sayı:5, s.23-48, (2002).
- 11) Musa Yıldız, “Nobel Ödüllü Yazar Necîb Mahfûz’un eş-Şehhâz Adlı Romanı”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı:1, s.19-46, (2002).
- 12) Halim Öznurhan, “Kahire’nin Romancısı Necîb Mahfûz”, Yedi İklim, S:199, İstanbul, s.64-66 (2006).

13) Musa Yıldız, “Nobel Ödüllü Mısırlı Yazar Necîb Mahfûz'un Ardından”, Folklor Edebiyat Dergisi (Doğu Edebiyatları Özel Sayısı), s.85-104 (2008).

14) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri)”, Nüsha Dergisi, Sayı:29, s.17-28 (2009).

15) Cemal Abdullah Aydın, “Necîb Mahfûz’un Yankı Adlı Kısa Hikayesi”, Şarkiyat Mecmuası, Sayı:17, s.13-27, (2010).

16) Halim Öznurhan, “Yüzüncü Doğum Yılında Necîb Mahfûz”, Temrin Aylık Düşünce ve Edebiyat Dergisi, Sayı:45, s.10-12, (2012)

17) Musa Yıldız, “Necîb Mahfûz (94 yıl, 8 ay, 20 Gün Süren Velud Bir Hayat)”, Temrin Aylık Düşünce ve Edebiyat Dergisi, Sayı:45, s.13-16, (2012).

18) Asuman Kafaoğlu Büke, “Aşk Zamanı”, Temrin Aylık Düşünce ve Edebiyat Dergisi, Sayı:45, s.17-18, (2012).

19) İbrahim Atay, “Beheri’yi Kim Öldürdü?”, Temrin Aylık Düşünce ve Edebiyat Dergisi, Sayı:45, s.19-20, (2012).

20) Bülent Korkmaz, “Necîb Mahfûz’dan Bir Mısır Devrimi Romanı: Karnak Kafe”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı:1, s.135-154, (2013).

21) Asiye Çelenlioğlu, “Necîb Mahfûz’un Üçlemesinde Eleştirel Gerçeklik”, Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı:1, s.1-21, (2017).

3.7. Türkiye’de Hakkında Yazılan İnternet Makaleleri:

1) <http://kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr/2015/04/levent-tulek-vatan-kitapta-yazd-necib.html> (22.08.2017).

2) <http://egoistokur.com/necib-mahfuz-yeni-bir-sartre-yeni-bir-camus-yok/> (25.08.2017).

- 3) <https://melisyalcin.wordpress.com/2013.09.16/nobel-necip-mahfuzu-kazandi/>
(25.08.2017).
- 4) <http://www.sabitfikir.com/elestiri/misir-necip-mahfuz-un-penceresinden-bakmak>
(25.08.2017).
- 5) <http://www.yenisafak.com/yazarlar/akifemre/necip-mahfuz-ve-nobel-1296>
(22.08.2017).
- 6) <http://www.milligazete.com.tr/haber/1128542/misirli-necip-mahfuzun-romanlari>
(24.08.2017).

3.8. Türkiye’de Hakkında Sunulan Sempozyum Bildirisi

- 1) Yıldız, Musa, “Mısırlı Yazar Necîb Mahfûz’un Evlâdu Hâratinâ Adlı Romanındaki Sembolik Kavramlar ve Çözümlemesi”, Fırat Üniversitesi Birinci Orta Doğu Semineri (Elazığ, 29-31 Mayıs 2003), s.209-238.

İKİNCİ BÖLÜM

EI-HUBBU TAHTe'L-MATAR ADLI ESERİN TAHLİLİ

1. ROMANIN TANITIMI

el-Hubbu Tahte'l-Matar romanının ilk baskısı 1972 yılında yapıldı. Ayrıca farklı yıllarda dört kez basılan romanın son ve dördüncü baskısı 2016'da yapıldı. Roman, Türkçe de olmak üzere birçok dile tercüme edildi.

Bu romanda yazar Necîb Mahfûz, Haziran 1967 yenilgisinden 1970'e kadar üç yıl süren Yıpratma Savaşı dönemini anlatıyor. O sıradaki siyasi olaylardan ve özellikle Mısır toplumu üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsediyor.

Romanda anlatılan hikâye, Kahire'de geçiyor; bir yandan Siyonist işgaline karşı mücadele ederken diğer yandan da ülkelerinde bir yabancıymış gibi yoksulluk içinde yaşayan bu şehrin sakinleri konu edilmektedir. *el-Hubbu Tahte'l-Matar* romanı, Mısır halkı üzerinde büyük tesiri olan Haziran yenilgisi sonucu yaşanan umutsuzluğu ve hayal kırıklıklarını çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. Bundan dolayı bu roman Necîb Mahfûz'un diğer romanlarından farklıdır.

Romanda, popüler şahsiyetlerden; mekânlardan ve buralarda bulunan insanlara ait davranışlardan; kaldırımlarda ve sokaklarda takıldıkları yerlerden ve gittikleri kafelerden de ayrıntılı bir şekilde bahsedilmektedir.

Okuyucuların düşüncelerine göre de bu roman, yazar tarafından ustaca kaleme alınmıştır; romanda kahramanların kişisel yapıları çok titiz bir şekilde okuyucuya yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra, karakterler arasındaki diyaloglardaki uyumluluk, olaylar arasındaki ahenk romana sağlam bir nitelik katmıştır. Necîb Mahfûz, o zamanki savaşın bıraktığı izleri ve bunların birey ve toplum üzerindeki psikolojik ve

maddi etkilerini somutlaştırmaya çalışmıştır. Bu yüzden romana acı ve hüznün hâkimidir.

Roman, 1975 yılında sinemaya da uyarlanmıştır. Filmin kadrosunda Mervat Emin (Fitnat), Ahmet Remzi (film yönetmeni Muhammed Raşvan), Adil Ethem (görüntü yönetmeni Hüsnî Hicâzî), İmad Hamdi (Aşmavi), Macid el-Hatib (Munâ), Hayat Kandil (Uleyyât) Munâ Ceber (Seniyye), Muhammed Kabil (İbrahim), Salah Nazmi (film yönetmeni Ahmed Rıdvân, Samira Muhsin (Semira) Ahmed el-Ceziri (Abduh Amca), Muhammed Tevfik (Dr. Ali Zehran), Abdulmunim Kamil (Merzûk) gibi isimler yer almış ve 7 Ekim 1975 senesinde gösterime girmiştir.

2. ROMANIN ÖZETİ

Roman'da, Kahire'de benzer şartlar altında yaşamlarını sürdüren kişilerin hikâyesi anlatılmaktadır. Romanın başkarakteri Uleyyât adında bir kızdır. Uleyyât'ın kardeşi İbrahim cephede görev yapan bir askerdir. Uleyyât ve İbrahim, Şeyh Kamer Caddesi'ndeki "İnşirah" adlı kahvehanede garsonluk yapan Abduh Bedran Amca'nın çocuklarıdır. Uleyyât, Üniversiteden mezun olduktan sonra sosyal işler görevlisi olarak çalışır. Üniversite yıllarından tanıdığı Merzûk adında bir gence âşıktır. Uleyyât'ın kardeşi İbrahim de Merzûk'un kız kardeşi Seniyye'yi görür ve ona âşık olur. İbrahim evleneceği kişinin ahlaklı olmasının gerektiğine inanan birisidir.

Yönetmenlik yapan Hüsnî Hicâzî, zaman zaman "İnşirah" kahvehanesine uğrar ve Abduh Amca'yla sohbet eder. Aslında Hüsnî Hicâzî'nin evinde ağırladığı kızlardan biridir Uleyyât ama Abduh Amca'nın o konulardan haberi yoktur. Seniyye de Hüsnî Hicâzî'nin evinde toplanan kızlardandır, İbrahim'le nişanlanmaya hazırlandığı için veda etmek üzere Hüsnî Hicâzî'nin evini ziyaret eder.

Romanın genç kız karakterlerinden biri de Munâ Zehrân'dır. Uleyyât Abduh, Seniyye Enver ve Munâ Zehrân lise yıllarından beri arkadaşlırlar. Uleyyât ve Seniyye ile bir araya gelen Munâ, nişanlısının kendisi hakkında araştırmalar yaptığını ve bunu kendi ilkelerine aykırı gördüğünü dolayısıyla nişanı bozduğunu söyler.

Munâ'nın gururunun galip gelmesi onu mutlu etmez. Ahmaklığına ve aptallığına rağmen nişanlısı Sâlim'i hâlâ sevmektedir. Bu başarısız deneyimini kardeşi Dr. Ali Zehran'a anlatır. Kardeşi onun durumuna üzülür ama Ali Zehran'ın başka sıkıntıları vardır ve Amerika'ya göç etmeyi düşündüğünü söyler. Munâ da onunla birlikte gitmek istediğini söyler. Anne ve babalarının karşı çıkmasına rağmen artık ülkenin yaşanılmaz hale geldiğini ve en kısa zamanda gideceklerini söylerler.

Merzûk ve nişanlısı Uleyyât, devlet dairesinde memur olurlar. Uleyyât, bakanlığa, Merzûk ise Beni Yusuf mıntıkasına tayin edilir. Merzûk, tren garına giderken yolda film yapımcısı Muhammed Raşvan ile karşılaşır. Muhammed Raşvan, ona bir filmde rol alması teklifinde bulunur. Muhammed Raşvan, ona vermek istediği rolün başrol olduğunu söyleyince Merzûk, bu teklifi kabul eder.

Uleyyât ve Seniyye, acilen çağrıldıkları bir davette, Munâ Zehrân ile karşılaşır. Uleyyât, Munâ'ya yönetmen Muhammed Raşvan'ın ona önemli bir mektubu olduğunu, kendisiyle görüşmek istediğini söyler; şöhretin kapılarını ona aralayacak adamın bu olduğunu ekler. Munâ, nişanlısı Salim'i arayıp, oyunculuk teklifi aldığını söyleyince Salim deliye döner, aralarında büyük bir tartışma geçer ve nişan bozulur.

Munâ Zehrân, Muhammed Raşvan ile buluşur ve birkaç kez deneme çekimleri yapılır. Muhammed Raşvan, Munâ'nın oyunculüğundan daha ziyade kendisini ile ilgilenmektedir. Bir gün Muhammed Raşvan, Munâ Zehrân'ı akşam yemeğine çağırır ve onu, Amiriye'daki evine davet eder. Buna çok sinirlenen Munâ, Muhammed Raşvan'a tokat atar, Raşvan da Munâ'ya tokat atarak karşılık verir. Bu olay üzerine Munâ, evine geri döner ve olan biteni kardeşine anlatır. Bunu üzerine Ali Zehran, Muhammed Raşvan'ı aramaya çıkar, onu bir lokantada bulur, karnına attığı bir tekmeyle Raşvan'ı öldürür ve polis tarafından tutuklanır. Munâ babasıyla birlikte, kardeşinin savunmasını üstlenmesi için avukat Hasan Hammude'ye gider. İlerleyen zamanda Hasan Hammude Munâ'ya evlilik teklifinde bulunur.

Seniyye, üniversiteden mezun olduktan sonra çalışmalarını tamamlayabilmek için birkaç işte çalışır. Uleyyât'ın erkek kardeşi İbrahim Abduh ile nişanlandıktan sonra işi bırakır. Bir süre sonra da Tarım Reformu Bakanlığına tayin olur.

Merzûk, kız kardeşi Seniyye ve nişanlısı Uleyyât ile buluşurlar. Seniyye elini Uleyyât'ın çantasına sokar ve Merzûk'un Uleyyât'a nişanı bitirdiğini ve bundan dolayı kendisinden af dilediği mektubunu çıkarıp alır.

Selim, Munâ'yı arar ve ondan birkaç dakika görüşmelerini ister. Buluştuklarında Selim, "Yakında evleneceğini biliyorum," dedi ve onu ne kadar çok sevdiğini anlatıp onun için dansöz karısından boşandığını haber verir. Munâ, "Benden ne istiyorsun?" diye sorar. "Eskisi gibi, birbirimizi sevmeye devam edelim," deyince Munâ oradan ayrılır. Selim ise, "Güle güle, kalbim daima seninle" diyerek ona veda eder.

İbrahim cephede yaralandıktan sonra nişanlısı Seniyye'ye, "Bundan önceki bütün mecburiyetlerden seni azlediyorum," der. "Sakin, bunları duymamış olayım" diyerek cevaplar onu bu sözünü. Daha sonra Seniyye Uleyyât'a, "Bence Munâ, Salim Ali'yle evlenecek. Ancak delice olmasına rağmen mantıklı bir karar" der. Daha sonra Uleyyât, "Ne zaman evlenecekler," diye sorar. Seniyye, "Bilmiyorum, film çekimleri bittikten sonra olabilir belki." diye cevaplar.

İbrahim Seniyye ile Munâ Zehrân da Selim ile evlenince Uleyyât yalnız kalır ve kendi içinde bir boşluk hisseder.

Fitnat, son çekimleri tamamlamış Merzûk ise sahnede yer almamıştı. Ahmet Rıdvan ile birlikte otururlar ve aralarındaki ilişkiden konuşmaya başlarlar. Evlilik konusundaki fikri nedeniyle Ahmet'i azarlar ve arkadaş kalmalarını ister. Sonra bir telefon gelir. Telefonu açar açmaz aniden öfkelenir ve "Bunun suçlusu sensin" diyerek Ahmed'i suçlar.

Merzûk ağır yaralı olarak hastaneye götürülür ve ameliyat edilir. Olay üzerine yapılan soruşturmada, karanlık bir caddede yürürken bir anda bir veya birden fazla kişinin kendisine saldırdığını ve bilincini kaybettiğini söyler. Merzûk hastaneden ayrılmıştı ancak artık yüzü, o eski yüz değildi. Aynaya bakınca, "Artık her şey bitti" der. Fitnat ise, "Sen ne diyorsun!? Biz düğün hazırlıklarına devam edeceğiz" diyerek onun bu sözüne cevap verir.

Uleyyât, bir gün Hüsni Hicâzî ile buluşur ve ona ihtiyacı olduğunu söyleyerek suskun bir şekilde karnını işaret ederek hamile olduğunu ima eder. Hüsni Hicâzî kimden olduğunu sorar. Uleyyât, akşam yemeğine çağrılan yabancı bir turistten, cevabını verir. Hüsni Hicâzî, Semra Vecdi'yi arayarak ondan yardım ister.

Uleyyât, Munâ Zehrân'ın evinde Ali Hamid ile tanışır. Uleyyât, onu çok beğenir ve gece boyunca onunla sohbet eder.

Bir gün Semra Vecdi, Hüsni Hicâzî'nin yanına gelir ve kürtaj yaptırdığı kızı nasıl bulacağını sorar. Lezbiyen olan Semra Vecdi, Uleyyât'a âşık olduğunu söyler.

Hüsni Hicâzî kahvehaneye gider. Orada bulunan Abduh Amca kendisine, Hilal'in oğlu Uleyyât'a talip olduğunu söyler, Hüsni Hicâzî de hayırlı mübarek olsun, diyerek kutlar.

Uleyyât ile çalışan bir memur, onun yanına gelir ve Semra Vecdi'nin kendisiyle görüşmek istediğini bildirir. Uleyyât bir an endişeye kapılır ve Hüsni Hicâzî'ye giderek olup biteni ona anlatır. Hüsni Hicâzî, Semran'ın kendisine âşık olduğunu söyleyince ondan kurtulma yollarını aramaya başlar.

Hüsni Hicâzî, Semra Vecdi'yi çağırır ve Uleyyât'ın peşini bırakmasını söyler. Buna kızan Semra, bütün gerçekleri Uleyyât'ın nişanlısına anlatacağını söyler. Daha sonra onu nişanlısı birlikte oturururken bulur ve olup biteni anlatır ama Hamid çok fazla aldırılmaz.

Yine Hüsni Hicâzî'nin kahveye Abduh Amca ile oturmaya gittiği bir sırada Semra Vecdi gelir ve Abduh Amca'yı sorar. Sonra da kızının başından geçenleri anlatır. Akli başından giden Abduh Amca, bir anda kalkar ve kadının üzerine atılarak onu boğarak öldürür. Abduh Amca, kızının bu utanç verici olayı ortaya çıkmasını diye soruşturmada kendisine sorulan hiçbir soruya cevap vermez. Aynı şekilde Hüsni Hicâzî'nin de ifadesi alınır. Hüsni bildiği her şeyi anlatır. Uleyyât ve Hamid ile bir araya geldiğinde ona, babasından asla vazgeçmeyeceğini söyler. Hamid de avukat Hasan Hammude'ya gitmek gerektiğini söyler ve direkt olarak oraya giderler. Onan babasını mahkemede savunmasını isterler. Ancak Semra ile daha önce ilişkisi

bulunduğu için Hasan Hammude bunu kabul etmez ve onları başka bir avukata yönlendireceğini söyler. Bu durumda Uleyyât babasını savunmasını için başka bir avukat tutar.⁹²

3. ŞAHISLAR

3.1. Uleyyât

Bal rengi gözleri ve siyah saçlarıyla güzel bir kızdır Uleyyât. Tutkusu ve cesaretiyle öne çıkar. Kahvehanede garsonluk yapan Abduh Amca'nın kızıdır, İbrahim adında bir erkek kardeşi vardır. Merzûk'u sever ve bir süre onunla nişanlı kalır. Uleyyât tercüme işi yapıp para kazanacağını söyleyerek üniversite eğitimi tamamlama konusunda babasını ikna eder. Üniversiteden mezun olduktan sonra sosyal işler görevlisi olarak çalışır. Merzûk ile olan nişanı bozulduktan sonra Hamid ile nişanlanır.

3.2. Seniyye

Yeşil gözlü, kestane saçlı, orta boylu kahverengi tenli güzel bir kız olan Seniyye, Uleyyât ve kardeşi Merzûk'un yakın arkadaşısıdır. Hassas bir kişiliğe sahip olan Seniyye, üniversite eğitimi alır. Mezun olduktan sonra çalışmalarını tamamlayabilmek için birkaç işte çalışır. Uleyyât'ın erkek kardeşi İbrahim Abduh ile nişanlandıktan sonra işi bırakır. Bir süre sonra Tarım Reformu Bakanlığına tayin olur.

3.3. Hüsnî Hicâzî

Uzun boylu ve iri bir vücuda sahip olan Hüsnî Hicâzî, duygusal biri olmasının yanı sıra kadınlara da çok düşkündür. Elli yaşında olan ve yönetmenlik yapan Hicâzî, evinde topladığı genç erkek ve kızlarla erotik filmler izleyen bir karakterdir. Yalnızca evinde kendisini rahat hisseden ve insanlara özellikle de kadınlara yardım etmeyi çok seven bir kişiliğe sahiptir. Kızlar, onun çok cömert bir insan olduğunu ve evine giren kızların özelini hiç kimseye ifşa etmediğine inanmaktadırlar. Hicâzî,

⁹² Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 13.

evlenmeyi hiç düşünmeyen birisidir. Bir ara cepheye film çekmeye gider ve *Filistin Kızı* gibi bazı filmleri çeker. Son zamanlarda savaşın gürültüsünden ve ülkedeki koşullardan kurtulmak için Lübnan'a göç etmeyi düşünmeye başlar.

3.4. İbrahim Abduh

İbrahim, Abduh Bedran Amca'nın oğlu ve Uleyyât'ın erkek kardeşidir. Cepheye askerlik yapan İbrahim, her ay ailesini ziyarete gelmektedir. Çok çekici ve sevimli biridir. Prensipli ve ahlaki değerlere sahip birisidir. Uleyyât'ın arkadaşı Seniyye'yi görünce çok hoşuna gider ve onunla nişanlanır. Ardından cepheye olduğu sırada ağır bir yara alır ve gözlerini kaybeder. Bu olayın etkisinde kalan İbrahim, nişanı bozmayı istese de Seniyye bunu kabul etmez ve bir süre sonra evlenirler.

3.5. Merzûk Enver

Saçları sağa taralı hafif çıkık gözlü, sivri düz burunlu yakışıklı bir gençtir. Anne ve babasının tek evladı olduğu için askere çağrılmaz. Kendisini güzel ifade edemeyen Merzûk, üniversitede okur ve mezun olur. Kendisini çok seven Uleyyât ile evlenir, ardından Beni Suveyf bölgesine öğretmen olarak tayin edilir. Tayini çıktığı yere giderken tren garında film yönetmeni Muhammed Raşvan ile tanışır. Muhammed Raşvan, ona oyunculuk teklif eder ve bir filmde başrol oynamasını ister. Onun bu teklifini kabul eden Merzûk, oyuncu olarak çalışmaya başlar. Bir süre sonra oyuncu Fitnat Nasır'a âşık olur. Muhammed Raşvan öldükten sonra Merzûk emekli olur ve büyük başarılarla imza atar. Ardından Uleyyât ile nişanı bozar ve Fitnat ile evlenir. Balayını Asvan'da geçirdikten sonra Kahire'ye yerleşir. Bir gün bir saldırıya uğrar ve şiddetli bir şekilde dövülür. Yediği dayak sonucunda yüzünün bir kısmı parçalanır ve bu nedenle oyunculuğu bırakır. Tekrar Uleyyât'a dönmek ister ancak Uleyyât bunu kabul etmez.

3.6. Munâ Zehrân

Beyaz teni, çekici siyah gözleri ve uzun sayılabilecek boyuyla güzelliği ön plana çıkan Munâ, orta gelirli bir ailenin kızıdır. Babası resmi bir dairede müdürdür. Annesi, bir okulun gönüllü müdürlüğünü yapan emekli bir kadındır. Birisi mühendis

diğeri doktor iki kardeşi vardır. Munâ, istatistik konusunda uzmanlaşmış bir turizm çalışanıdır. Çok iyi İngilizce konuşmaktadır. Sağlam bir karaktere sahip olup değerlerine bağlı bir kız olan Munâ hakimlik yapan Salim Ali ile nişanlıdır. Munâ, onu sevmesine rağmen şahsi değerlerine aykırı bir takım olaylar yaşadığı için onunla olan nişanını bozar. Muhammed Raşvan'ın yanında oyuncu olarak çalışmaya başlayan Munâ, cinsel tacize uğraması nedeniyle onunla çalışmayı bırakır. Ardından avukat Hasan Hammude ile nişanlanır, ancak evlenmeden ondan ayrılır. Daha sonra eski nişanlısı Salim Ali ile evlenmiştir.

3.7. Salim Ali

Hâkimlik yapan Salim Ali, cömert ve çekici bir gençtir. Munâ'yı görüp beğenir ve ona âşık olur. Bir süre sonra onunla nişanlanan Selim, düşünceleri farklı olması sebebiyle nişanı bozar. Keskin prensiplere sahip olan bu gencin maddi durumu da gayet iyidir ve iyi bir de arabası vardır. Bir gece kulübünde dansöz olarak çalışan arkadaşısı Semira ile kısa süreli bir evlilik geçiren Selim, bir süre sonra ondan ayrılır ve Munâ Zehrân'a geri dönerek onu sevdiğine ikna eder ve onunla evlenir. Ömer Hayyam'ın evinde bir düğün yapan çift ez-Zemâlik'de bir evde oturmaya başlarlar.

3.8. Hamid Ali

Salim Ali'nin en küçük kardeşidir. Uleyyât ile kardeşinin evinde tanışır ve onu çok beğenir. Bir kurumda sekreterlik yapmaktadır. Basit bir mesleği olmasına rağmen oldukça kültürlü bir kişidir. Sadece liseyi bitirmiş olan Hamid, alakası olmadığı halde komünistlikle suçlanıp tutuklanmış ve bundan dolayı üniversiteye gidememiştir. Tutuklu olduğu sırada bir gözünü kaybeder. Kürtaj yaptırdığını bildiği halde Uleyyât ile nişanlanır. Babası, Semra Vecdi'yi öldürüp de içeri girdiğinde ona hep destek olmuş, ondan asla vazgeçmemiştir.

3.9. Hasan Hammûde

Esmer, zeki ve uzak görüşlü bir adam olan Hasan Hammude, iyi bir avukattır ve zor davaların adamıdır. Kırk yaşındadır ve bu yaşına kadar evliliği hiç düşünmemiştir. Bir gün ofisinde Munâ Zehrân'ı görür, onu çok beğenir ve çok sever. Düğüne az bir

zaman kala sürpriz bir şekilde Munâ Zehrân nişanı bozar. Hasan Hammude bu olayın etkisinden kurtulamaz. Arkadaşı Saffet Mercan ile evi arasında mekik dokumaya başlayan Hasan'ın aklına bir gün yirmi yıl önceki o ilk aşkı Semra Vecdi gelir. Hasan Hammude, el-Fadl caddesinde kendisine annesinden miras kalan bir köşkte hizmetçisiyle birlikte yaşamaktadır. Kendisini daima yükseklerde gören bu kişi, soyuyla övünen ve insanlara yukardan bakan birisidir. Bir gün kendisinden Semra Vecdi'yi öldüren Abduh Amca'yı savunması istenir ancak, Semra ile daha önce ilişkisi bulunduğu için bunu kabul etmez.

3.10. Semra Vecdi

Orta boylu, bir sirk oyuncusu gibi ince belli güzel bir kadındır Semra Vecdi. Hukuk fakültesinde Avukat Hasan Hammude ile birlikte okumuş ve onunla bir müddet aşk yaşamıştır. Geceleri gizlice onun yanına giren Hasan Hammûde'yi farkedenden nöbetçi, arkasından ateş eder, bunun sonucunda Semra'nın yüzü isabet alır ve yüzünün bir kısmı sakatlanır. Hasan onu tamamen terk eder. Semra, Şerif Caddesinde Bayan malzemeleri satan bir dükkâna sahiptir. Paraya ihtiyacı olduğu için değil eğlence olsun diye kadın pazarlar. Uleyyât kürtaj yaptırmak istediğinde Semra ona yardım eder ve ona âşık olur. Uzun süre kızın peşini bırakmaz, ancak Uleyyât onun bu isteğine cevap vermez. İstedikini elde edemeyince bütün olup biteni Abduh Bedran Amcaya anlatır, o da Semra Vecdi'yi kahvehanede öldürür.

3.11. Fitnat Nasır

İlk bakışta hemen fark edilmese de etkileyici ve özel bir güzelliğe sahip olan Fitnat, bedenen biraz küçük, zarif ve sınırlarının çok ötesinde bir kadındır. Sanat camiasının parlayan yıldızıdır. Aslen üniversite öğrencisi olan Fitnat, yönetmen Ahmed Rıdvan ile bir ilişki yaşar ve sonra ayrılırlar. Sanat dünyasında da tanınan birisi olan Fitnat, Şeyh Yezid denilen zengin bir Arap'la ilişki yaşar, bu adam ona Nil'in kıyısında bir daire tutar ve döşer. Fitnat'ın Yunan Savaşında şehit olan bir kardeşi vardır. Merzûk Enver ile filmde oynamış ve ona âşık olmuştur. Fitnat, Merzûk'u onu çok sevdiğine ikna eder, nişanını bozarak kendisiyle evlenmesini sağlar.

3.12. Ahmet Rıdvan

Başarılı bir film yapımcısı olan Ahmed Rıdvan, alanındaki işleri hızlı ve düzgün bir şekilde yerine getirmekle meşhurdur. Halk nazarında başarılı bir kimliği vardır. Fitnat Nasır'a âşık olur ve bir ilişki yaşarlar. Fitnat için filmler yapar, bir süre sonra da ondan ayrılır. Bir gün Fitnat ve Merzûk'un evleneceğini duyunca hemen Fitnat'a gider ve kendisine dönmesini ister. Fitnat bunu kabul etmez ancak arkadaş olarak kalabileceklerini söyler. Merzûk yaralandığında, Ahmet Rıdvan suçlanır ancak kendisi bu suçlamayı kabul etmez. Ardından Fitnat ve Merzûk'un evine gider ve suçsuzluğunu ispat etmek ister.

3.13. Aşmavi

Yetmiş yaşlarında olan Aşmavi, iri yapılı, gözleri dışa çıkık bir adamdır. Şeyh Kamer caddesinden bulunan İnşirah Kahvehanesi'nin yanında ayakkabı boyacılığı yapmaktadır. Bir milliyetçi olan ve ülkesini çok seven Aşmavi, İngilizlere karşı koyduğu gençlik yıllarını hatırlar daima. Dışarıda yarı çıplak dolaşan kadınları, memurlarla dolu hapishaneleri ve işgalci Yahudileri mırıldanır ve bu dünyaya ne olduğunu sorgular. Ülkede yaşanan siyasi ve kültürel olayları garipser.

3.14. Abduh Bedran Amca

Altmış yaşlarında olan ve iş yerinde eski bir şapka giyen Abduh Amca, anlamlı bakışlara sahip birisidir. Uleyyât ve İbrahim adında iki çocuğu vardır. Hayatın bütün yükünü sırtında taşıyan Abduh Amca aynı zamanda iyi de bir milliyetçidir. Oğlu İbrahim cephede askerdir. Abduh Amca, kendisine kızının kürtaj yaptığını söyleyen Semra Vecdi'yi öldürür ve hapse girer. Suçunu polise itiraf eder ama kızının bu durumunun duyulmaması için neden öldürdüğünü söylemez.

3.15. Muhammed Raşvan

Çok zeki bir film yönetmeni olan Muhammed Raşvan, el-Amiriye'de yaşamakta ve Mısır stüdyolarında çalışmaktadır. Merzûk Enver'i bir film yıldızı yapan Raşvan, Fitnat için de bazı filmler yapar. Munâ Zehrân'ı görünce onu çok beğenir ve ona kendisiyle birlikte film sektöründe çalışmasını teklif eder. Munâ ile çalışmaya

başladıktan sonra ona cinsel tacizde bulunur. Buna karşılık Munâ, ona sert bir tokat atar, o da aynı şekilde karşılık verir. Bundan sonra Muhammed Raşvan, Munâ'ya yaptığı bu tacizden dolayı Munâ'nın kardeşi Ali Zehran tarafından bir lokantada öldürülür.

3.16. Ali Zehran

Ali Zehran, patoloji üzerinde çalışan, ülkesine bilgisiyle hizmet etmeyi düşünen doktora derecesine sahip eğitilmiş bir şahsiyettir. Ancak ülkenin içinde bulunduğu siyasi durum buna pek izin vermez. Bu yüzden Amerika'ya göç etmek ister. Amerikan üniversitelerinde parazitoloji üzerine araştırma yapmak ister ve bu isteği kabul edilir. Kardeşi Munâ Zehrân da onunla birlikte göç etmek ister. Ancak, Ali Zehran kız kardeşine olanları duyduğunda yönetmen Muhammed Raşvan'ı öldürür ve on yıl hapis cezasına çarptırılır.

3.17. Semira

Otuz beş yaşlarında Tiyatroda perde arkasında bir grupta dansçılık yapan ve güzel bir kadın olan Semira, Salim Ali'nin yakın arkadaşıdır. Bu yüzden Ali, Semira'ya evlenme teklif etmiş o da kabul etmiştir. Bundan bir süre sonra da ayrılmışlardır. Semira'nın aynı zamanda eski eşinden bir de küçük kızı vardır.

3.18. Saffet Mercan

Saffet Mercan, Ahmed Şevki Caddesi'ndeki bir villada yaşayan zengin bir adamdır. Gazetecilik yapan Saffet'in karısının adı Nihat Rahmani'dir. Avukat Hasan Hammude, kendisinin yakın arkadaşıdır. Siyaseti çok seven Saffet, Hammude ile konuştuğunda genelde siyasetten bahseden birisidir.

4. OLAY ÖRGÜSÜ

Roman, karakterleri karşılıklı konuşturarak karışık durumların ve zor şartların anlatıldığı sahnelerden oluşmaktadır. Her bölümdeki diyaloglar, kendisine özgü örgü

çerçevesinde geçmektedir. Söz gelimi birinci sahnede Merzûk ve Uleyyât, savaşın getirdiği hayatın zor şartlarına rağmen yapacakları düğün hakkında tartışır: “Peki, ama dünya nereye gidiyor? Bu, adamın her zaman ve her yerde karşısına çıkan soruydu. Savaş mı çıkacaktı barış mı olacaktı? Onca dedikodu neydi? Sonra cevap verdi, ‘Bırak nereye gidiyorsa gitsin.’”⁹³ Ardından bu sahne, her ikisinin de karşılaştığı zorluklar hakkında Merzûk’un yaptığı yorumla son buluyor: “Sanıyorum bunlar, dünyanın zorluklarıyla kıyas edilemeyecek şeylerdir.”⁹⁴

Arada değişik birçok olaydan anlatıldıktan sonra Merzûk, şehir dışında bir yere tayin edilirken Uleyyât, Kahire Sosyal Politikalar bakanlığına tayin ediliyor. Daha sonra Merzûk, film yapımcısı Muhammed Raşvan ile oyunculuk yapmak için görevini bıraktığından evlilik planı, suya düşüyor. Ardından ilk filmde başrol oyuncusu oyuncu Fitnat Nadir ile tanışır ve onunla evlenir. Bundan sonra birkaç olaydan daha bahsedilir ve Merzûk, yolda giderken gizemli bir saldırıya uğrar. Yüzünün yarısı neredeyse tanınmayacak hale gelir ve bu sebeple oyuncululuğu bırakır. Birkaç olay daha geliştikten sonra Merzûk, devlet dairesindeki eğitim görevine geri döner. Daha sonra tekrar Uleyyât ile irtibata geçer ve ona geri dönmek ister. Ancak Uleyyât, onun yüzünden yaşadığı acılar yabancı bir turistten hamile kalması sebebiyle bunu kabul etmez. Daha sonra Uleyyât Hamid Ali ile evlenecektir.

Hüsni Hicâzî, İnşirah kahvehanesinin müdavimlerindendir. Orada Abduh Bedran amca ve ayakkabı boyacısı ile oturup muhabbet etmeyi seven birisidir. Oldukça ağırbaşlı ve oturaklı bir adamdır kendisi. Abduh Bedran amca ve ayakkabı boyacısı ile oturup ülkenin siyasi ve toplumsal meseleleri hakkında konuşurlar. Romandaki en samimi, vatan uğruna kendine feda etmekte göz en kara kişidir kendisi. Aşmavi ise dışarıda yarı çıplak dolaşan kadınları, hapsedilmiş memurları, işgalci Yahudileri sayıklar ve bu dünyaya ne olduğunu sorgular. Ülkede yaşanan siyasi ve kültürel olayları bir türlü anlamlandırmadığını dile getirir.⁹⁵

Hüsni Hicâzî, ülkenin siyasi durumundan oldukça bıkmış ve usanmıştır. Bunun bir neticesi olarak evini kızlara açarak onlarla erotik film izler ve sabahlara kadar sefa

⁹³ Necîb Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, Dâru's-Şurûk, Kahire 2016, s. 6.

⁹⁴ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 9.

⁹⁵ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 144.

yapar. Bu durumu şöyle yorumlar kendisi: "... yine de seni seviyorum, ey Mısır. O yüzden senin sevginle beraber, aptal hayata veda saatlerinde, hayatı sevdiğimi de görürsen kusura bakma!"⁹⁶ Romanın sonuna doğru özellikle Semra Vecdi'nin öldürüldüğü sahneden sonra Lübnan'a sığınır ve orada huzurlu bir hayat yaşamayı düşünür.

Kanun adamı Salim Ali ise Munâ Zehrân ile romantik bir ilişki kurar. Ancak onun özgürlükçü ve devrimci fikirlerinden hiç hoşlanmamaktadır. Bu yüzden onu terk eder ve dansöz bir kadınla evlenir. Munâ ise, Muhammed Raşvan ile beraber film işleriyle uğraşmaktadır. Bir gün Muhammed Raşvan Munâ'yı taciz eder. Olay Munâ'nın Dr. Ali Zehran'ın kulağına gider ve Munâ'nın abisi Muhammed Raşvan'ı öldürür. Ardından avukat Hasan Hammude'dan kardeşini savunmasını ister Munâ. Daha sonra Hüsnî Hicâzî ile görüşür. Hüsnü onu, şu sözlerle teselli etmeye çalışır: "Bazen benim de başıma çok hüznün verici olaylar geliyor. Peki, nasıl atlatıyorum bunları biliyor musun? Öldürülmüş binlerce kişiyi düşünüyor, kaybedilmiş gelecekler aklıma geliyor ve birden acılarım hafifleyiveriyor."⁹⁷ Birkaç olaydan sonra Munâ Zehrân, avukat Hasan Hammude ile ilişki kurar ve onu çok sever. Ancak aralarındaki bu ilişki çok uzun sürmez ve ani bir kararla ondan ayrılır. Ardından evlendiği dansözden ayrılan Salim Ali ile evlenir.

İbrahim Abdüh savaşta ön cephede savaşan bir askerdir. Bir gün ağır şekilde yaralanır gözlerini kaybeder. Bu yüzden Seniyye ile olan evlilik işi, planlandığı gibi gitmez ve çok zor şartlar altında düğünü yaparlar.

Romanda, cinsi konuların kendilerine göre artık eskisi gibi ahlaki bir mesele teşkil etmediğinden konuşan, aynı zamanda seks ve cinselliği, hava ve su gibi ihtiyaç gören bir grup gençten bahsedilir. İçlerinden birinin şu yorumu dikkat çekicidir: "Eskiler, yarı çıplak kızları korumanın her şey olduğunu düşünürler"⁹⁸

Avukat Hasan Hammude, ofisinden çıkar ve arkadaşı Saffet Mercana gider. Uleyyât'ın babası Abdüh Bedran amcayı savunmak için yaptığı tekliften rahatsızdır

⁹⁶ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 80.

⁹⁷ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 90.

⁹⁸ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 38.

kendisi. Zira babasının öldürdüğü Semra Vecdi ile eski bir dostluğu vardır. Ancak Semra Vecdi ile olan bu ilişkisi ortaya çıkmasın diye Abduh Bedran amcayı mahkemede savunmayı kabul etmez. Arkadaşının yanına varınca Filistinli Ebu Nasr el-Kebir de oradadır. Amerika'nın tutumu ve ülkenin durumu hakkında konuşmaktadırlar. Şöyle der Ebu Nasr: “Ya ardından kimsenin yas tutmadığı bir şekilde öleceğiz, ya da olması gerektiği gibi onurlu bir yaşam süreceğiz”

5. ZAMAN

Yazar Necîb Mahfûz romanında, 1967 Haziran hezimetinden sonra 1970 yılına kadarki yaklaşık üç yıllık bir süreci anlatır. Savaş durumu olarak adlandırılan ve barışa dair hiçbir işaretin olmadığı bir yıpranma dönemidir bu. Romana siyasi bir hava hâkimdir.

Romandaki zaman diliminde savaşın devam ettiğini anlıyoruz. Bu, roman içindeki birçok anlatıdan ve diyalogtan anlaşılmaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

Sanatçılar, sabahın erken saatlerinde Merzûk ve Fitnat Nadir de dâhil olmak üzere savaşçıları desteklemek için cepheyi ziyaret ederler. Ayrıca Hüsnî Hicâzî de Seniyye'ye cepheye gittiğini söyler ve aralarında şu diyalog geçer: “-*Yakın zamanda Mısırlı sinemacılar ile birlikte cepheyi ziyaret ettim ve yarı yarıya boşalmış Port Said'in fotoğraflarını çektim. -Hiç boş bir şehir gördün mü? - Hayır, -Dehşet verici bir rüya gibi! -Savaştan bir gün önce Port Said'i ziyaret ettim. -Ben, Birkaç yıl önce "Filistinli Kız" filmini çekmek için gittiğimizde tam üç hafta boyunca orada kalmıştım.*”⁹⁹

Ülkedeki siyasi olayların ele alınışına gelince, Dr. Ali Zehran göç edip ülkeyi terk etmek ister. Kız kardeşi Munâ Zehrân da onunla birlikte gitmek ister. Doktora hitap ederek, “*Bizler Hedefsiz yaşıyoruz,*” dedi. O da kızarak, “*Ben bir hayata sahip olmadan yaşıyorum,*” cevabını verdi. “*O halde göç etmeliyiz,*” deyince, “*ilk fırsatta göç edeceğiz.*” dedi.¹⁰⁰

⁹⁹ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 24.

¹⁰⁰ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 44.

Romandaki zamansal olaylar, çoğunlukla trajiktir. Bu bağlamda karakterler arasındaki diyaloglara yılgınlık ve çökmürlük hâkimdir. Bunlara romandan birkaç misal getirelim. Hüsni Hicâzî: “İnan bana 5 Haziran’dan beri bir kez dahi içimden gelerek gülmedim.”¹⁰¹

Devrim tarafından mal varlığına el konulan Hasan Hammude: "Mesele şu; biz yenilmiş ama yenilgiyi kabullenmeyi reddeden bir milletiz."¹⁰² Abduh Amca, Hüsni Hicâzî ve Aşmavi arasında kahvede geçen diyalogda da bunu görmek mümkündür: - “Ülkenin başına gelen musibetler, herkes tarafından eşit şekilde hissedilmeli sorumluluk alınmalı, adalet ancak böyle sağlanır.” –Doğru dedin. Abduh Amca, ben bilmiyorum”, deyince Hüsni, “1956 istiklal ve ihtilal olayları 1967 Yemen vakası derken bela ve musibetler yağmur gibi üstümüze yağıyor”, der sorgulayıcı bir bakışla.¹⁰³

6. MEKÂN

Necîb Mahfûz, romanda önemli mekânları kullanmıştır. Bunlardan ilki Merzûk ve Uleyyât’ın sık sık gidip bahçesinde sohbet ettikleri Harun Kafeteryası’dır. Garson Abduh Amca, ayakkabı boyacısı Aşmavi ve film yapımcısı Hüsni Hicâzî’nin bir araya geldikleri ve eş-Şeyh Caddesi’nde bulunan İnşirah Kahvesi de romanda geçen bir diğer mekân. Romanda geçen olayların çoğu Kahire’nin sokak ve caddelerinde meydana gelmektedir. eş-Şerif Caddesi’nde bulunan film yapımcısı Hüsni Hicâzî’nin dairesi ve yine onun bu caddede bulunan özel film stüdyosu, bu önemli mekânlardan bir tanesidir. Bu daire genç kız ve erkeklerin toplanıp erotik film izledikleri bir yerdir. Uleyyât ve Seniyye de bu kızlar arasındadır. Yazar bu daireyi oldukça ince bir şekilde şöyle tasvir eder: “Hüsni Hicâzî, oturduğu koltuktan kalktı. Kule gibi cüssesinin gölgesi, bir devinki gibi oturma odasına boydan boya düştü. Burada, dairesinde kendisini tamamen rahat hissediyor ve her şeyin kontrolü altında olduğunu düşünüyordu. Kanepe ve koltuklar oturma için olduğu kadar uzanmak için

¹⁰¹ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 91.

¹⁰² Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 157.

¹⁰³ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 79.

de rahattı; kolaylık sağlayan ve eğlendirmek için hazırlanmış aletler, raflar boyunca düzenli bir şekilde yerleştirilmiş Japon sanat eserleri ve Hanu'l-Halili'den alınmış eşyalar dahil çeşit çeşit dekoratif süslerle birlikte köşelerde duruyordu.”¹⁰⁴

Yine yazarın mekan hususundaki titiz betimlemesini İbrahim ve Seniyye'nin buluşmasında da görmekteyiz: “Fıskıyeyle sulanmış nemli çimenlerin verdiği nefesle burunlarını bitkisel bir koku doldururken el-Cebelâye'ye doğru gittiler.”¹⁰⁵

Romandaki bir diğer önemli mekân ise savaş cephesidir. Romandaki olaylar, genelde bu cephe etrafında dönmektedir. Zira diyaloglarda oldukça fazla geçen askeri cephe ve askerler de sık sık söz konusu edilmektedir. Mesela bir yerde şöyle geçmektedir: Cephede asker olan İbrahim Kahire'ye gelince kız kardeşi kendisine, Kahire'de hayat ile cephedeki hayat arasındaki farkı sorar. "Gecelerin patlamalar, çatışmalar ve bombardımanların sesinden Kahire'nin sarhoş dünyasına taşınmak nasıl bir duygu?" diye sorar İbrahim'e Uleyyât. İbrahim, "Artık normal bir şey oldu" diye cevap verdi kayıtsızca ve "Ölüm de artık günlük gelişen normal olaylardan bir oldu" diye ekler gülerek.¹⁰⁶

Romanda yer alan bir diğer mekân ise, Merzûk ile Fitnat Nadir'in buluştukları film stüdyosudur. Burada birkaç kez buluştuktan sonra Merzûk ile Fitnat arasında sıkı bir ilişki başlar. Film oyuncularının cepheyi ziyaret ettikleri sırada ise, Merzûk Fitnat ile birlikte gazinoya gider ve orada Merzûk, Fitnat'a olan aşkını ilan eder.

Dr. Ali Zehran Munâ'nın başına gelenleri duyunca apar topar eczaneye koşar ve Muhammed Raşvan'ın ofisini arar. Ancak ona ulaşamaz. Daha sonra Camika lokantasına gider ve onu orada bularak öldürür. Kız kardeşi bunu duyunca doğrudan doğruya Sabri Ebu İlim caddesinde bulunan Hasan Hammude'nin ofisine gider ve ondan kardeşini mahkemede savunmasını ister. Görüldüğü gibi burada eczane, lokanta ve avukatın ofisi, romanda adı geçen diğer mekânlardır.

¹⁰⁴ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 21-22.

¹⁰⁵ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 18.

¹⁰⁶ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 13.

Bundan başka Salim'in hayat kadını ile evlendikten sonra sıkça gittiği eğlence kulübü ve el-Hindi caddesinde bulunan sevgililerin toplandıkları daire, romanda zikredilen diğer mekânlardır.

Nil Nehri'nin yakınında ailesi ile birlikte yaşayan Munâ'nın evi, Munâ Zehrân ve Salim'in düğününün yapıldığı Ömer el-Hayyam adlı mekân ve evlendikten sonra el-Zemalek mahallesindeki ev ise Romanda bahsedilen başka mekânlardır. Merzûk ve Fitnat'ın balayını geçirdikleri Asvan, balayından döndükten sonra Kahire'de Fenni caddesinde bulunan daire, Ahmed Şevki caddesindeki gazeteci Saffet Mercan'ın villası ve Üstat Hasan'ın el-Fadl caddesinde bulunan köşkü de romanda rastladığımız mekânlar arasında bulunmaktadır.

Merzûk'un akşamüstü İbn Eyüp caddesinde kaza yaptıktan sonra kaldırıldığı hastane ve hastaneden çıktıktan sonra kafa dinlemek ve insanlardan biraz uzak kalmak için gittiği pansiyon romanın bazı yerlerinde adı geçen nadir mekânlardır.

Semra Vecdi'nin Şerif caddesindeki dükkânı ve yine onun Abduh Amca tarafından öldürüldüğü yer olan İnşirah kahvesi ve bu olaydan sonra Hüsnî Hicâzî'nin yaşamak için gittiği Lübnan, romanda adı geçen diğer mekânlardır.

7. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Necîb Mahfûz'un *el-Hubbu Tahte'l-Matar* romanının yazımında tahkiye (anlatı) üslubuna dayanılmış ve “üçüncü şahıs (O)” anlatıcı türü seçilmiştir. Bunun yanında yoğun olarak diyaloglara da başvurulmuştur. Romanın büyük bölümü karakterler arasında geçen diyaloglardan oluşmaktadır. Roman karakterlerin çoğu eğitilmiş tabakaya mensupturlar; kurtuluşu varoluşçulukta, eğlencede, cinsel serbestlikte ve bireysel çözümlerde arayan kafası karışık kimselerdir.

Anlatıcı (yazar), olayları ve şahısları ele alırken bütün konuya vakıf olduğunu anlatmak istemekte; bu mesajı iletmeyi amaçlamaktadır. Karakterlerin ruh hali tasvir edilirken; bütün unsurlar okuyucuya ayrıntılı bir şekilde aktarılmaktadır. Yazarın görüşünün romanda baskın olduğu görülmektedir.

Bunu romanın şu bölümünde sezebiliyoruz. Örneğin film yapımcısı Muhammed Raşvan, maddi kazanç sağlayıp kar etmeyi düşündüğü için savaşın devam edip barışın sağlanmamasını temenni ediyor. Çünkü kendisi, savaş bir kez daha hezimetle sonlanacak olursa hatta kazanılacak olsa dahi bunun film ve filmin yapımcısı için ağır sonuçları olacağını düşünüyordu.¹⁰⁷ Burada anlatıcı Necîb Mahfûz, anlatıcının bakış açısıyla aktarmaktadır olayı.

Diğer taraftan avukat Hasan Hammude'nın şahsi çıkarlarını vatan sevgisinin üzerinde tuttuğunu görüyoruz: “Beni ilgilendiren tek şey mutlu ve huzurlu bir hayat yaşamaktır. Bu, ister ülkenin zaferiyle gerçekleşsin ister yenilgisiyle fark etmez.”¹⁰⁸ Dolayısıyla tüm malını ve mülkünü kaybeden birisi olarak Hasan Hammude'nın içindeki vatan sevgisi oldukça zayıftır.

Haziran 1967 savaşında yaşanan mağlubiyetin Mısır halkı ve yazar Necîb Mahfûz'un üzerindeki derin etkileri sebebiyle romana umutsuzluk ve karamsarlık havasının hâkim olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla çevrenin, yazar üzerinde büyük etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin bunun tesirleri yüzünden romandaki karakterlerden ayakkabı boyacısı Aşmavi, çevresinden olup bitenleri artık anlam veremez bir hale gelmiştir. “Bu dünyaya neler oluyor böyle! Caddelerde çıplak kadınlar, hapsedilmiş memurlar, işgalci Yahudiler!”¹⁰⁹ Burada Necîb Mahfûz çevreye bakış açısını, Aşmavi'nin cümleleriyle dile getirmektedir. Burada gözlemci figürün bakış açısıyla hadiseler aktarılmıştır.

Necîb Mahfûz, romanı ele alırken öyküleyici, anlatıcı ve iç konuşma gibi değişik unsurlardan istifade etmiştir. Bu romanda da tiyatro tarzına yakın olmak için konuları bölüm bölüm ele almış birkaç sahnede konuları anlatmıştır.

8. DİL VE ÜSLÛP

Yazar Necîb Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar* adlı romanında yaratıcı bir dil kullanmıştır. Özellikle, romanı “fasih” Arapça (klasik Arapça) ile yazmış,

¹⁰⁷ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 60.

¹⁰⁸ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 100.

¹⁰⁹ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 79.

“âmmice”den (halkın konuşma dilinden) hiçbir kelime kullanmamıştır. Zira kendisi, halk dilini, toplumun muhtarip olduğu hastalıklardan biri olarak görmektedir. Karakterlerin kültür seviyelerini ve yetiştikleri çevreyi, aralarında geçen diyaloglardan anlayabiliyoruz.

Roman, savaş ve yoksulluğun gölgesinde sürdürülen hayatın birçok yönünü bizlere anlatıyor. Hiç şüphe yok ki, romanda bahsedilen dönem, ülkenin yaşadığı korkunç hezimetten sonra durumların düzelmesi beklenen çok kritik bir dönemdi. Hayal kırıklığı, kayıp ve yıkım romana hâkim idi.

Romanda geçen olaylara gelince, çok güzel kıssalardan bahsedilmiştir. Romanda yer alan karakterler, kişisel ilişkilerinde, ahlaki görüşlerinde, vatanla ve onun problemleriyle olan ilişkilerinde sürekli gelgitler yaşıyorlardı.

Romanın genelinde diyaloga bağlı anlatım tekniği kullanılmıştır. Karakterlerin karşılaştığı zorluklardan ve bunların o zamanki kritik dönme ile olan bağlantısından oluşan karakterlerin düşünce ve duyguları, normal anlatım yoluyla çok az dile getirilmiştir. Daha ilk sahneden itibaren Merzûk ile Uleyyât’ın arasından geçen diyalogdan bu çok net bir şekilde anlaşılmaktadır: “Peki ama dünya nereye gidiyor? Bu soru, her zaman ve her yerde kafasını karıştırmaktaydı. Nereye; savaş mı yoksa barış mı? Ya dedikodu tufanı?... ‘Bırak nereye gidiyorsa gitsin.’”¹¹⁰

Ardından bu sahne, her ikisinin de karşılaştığı zorluklar hakkında Merzûk’un yaptığı yorumla son buluyor: “Sanıyorum bunlar, dünyanın zorluklarıyla kıyas edilemeyecek şeylerdir.”¹¹¹ Özel meselelerin harici gerçeklerle ilişkisi romanın birçok yerinde tekrar edilmiştir. Örneğin başka yerde Hüsnî Hicâzî, Munâ’yı sabırlı olmaya teşvik ederken şöyle diyordu: “Bazen benim de başıma çok hüznün verici olaylar geliyor. Peki, nasıl atlatıyorum bunları biliyor musun? Öldürülmüş binlerce kişiyi düşünüyor, kaybedilmiş gelecekler aklıma geliyor ve birden acılarım hafifleyiveriyor.”¹¹² Muhammed Raşvan ise, Fitnat Nadir’e, “Vatanımızın felaketi karşısında bizim basit sıkıntılarımızın hiçbir değeri olmadığını sakın unutma!” diyerek bu husus dile

¹¹⁰ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 6.

¹¹¹ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 8.

¹¹² Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 90.

getirilmiş oluyordu.¹¹³ Dolayısıyla ifade edebiliriz ki ülkenin yaşadığı hezimet, romandaki karakterler arasında geçen diyaloglarda büyük bir yer işgal ediyordu. Nitekim romanda anlatım tarzı olarak çağdaş romanların birçoğundan kullanılan diyalog tekniği kullanılmıştır. Romandaki diyaloglar, anlatma- gösterme, tasvir, geriye dönüş gibi tekniklerin yerine kullanılmıştır. Zira romanda kırk beş bölüm bulunmaktadır ve bunların birçoğunda da diyalog tekniği kullanılmıştır. Ayrıca yazar, karakterlerin arasındaki geçen diyalogları verirken “*söyledi*” kelimesini kullanarak geleneksel bir anlatım tarzı kullanmıştır.

İbrahim’in savaşa girip neticesinde gözlerine kaybetmesi, yürümeye bile kudreti kalmayan birisi olarak kaderine razı olması, buna rağmen Seniyye’nin onu terk etmeyip bilakis bir an önce evlenmek istemesi, romanda vatan ve aşk için gösterilen fedakârlığın gerçek bir numunesi olarak takdim ediliyor.

Romandaki karakterlerden Hüsnî Hicâzî ile ise, yalan aşkın ve sevgini portresi çizilmiştir. “Hüsnü gülümseyerek düşündü: Delilik, yaşadığımız yılların ayırt edici özelliği. Hayatında bir kez âşık olduğunu, sonra da bunu unutup gittiğini hatırladı.”¹¹⁴ Hüsnî Hicâzî’nin diliyle Necîb Mahfûz’un dile getirdiği şu sözler de aynı derecede dikkat çekicidir. “Hüsnü üçüncü defa içinden düşündü: “Hayatın bizden istediği şeyler zor: zayıflık ve kudret, aptallık ve bilgelik, nezaket ve kabalık, cehalet ve bilgi, çirkinlik ve güzellik, haksızlık ve adalet, kölelik ve özgürlük. Ben bunların hepsini nasıl başarabilirim ki? Ne hırslıyım ne de işleri halletmek için bir işe yarayacak konumdayım. Yaşayacak çok uzun bir hayatım da kalmadı. Ama seni seviyorum, Mısır. O yüzden sana olan sevgimin yanı sıra ahmak veda saatlerinde de sevdiğimi fark edersen beni affet.”¹¹⁵

Salim Ali’nin Munâ’nın kendisinden başkasıyla evleneceğini öğrenince onunla kendisi arasında geçen diyalogda Necîb Mahfûz’un bakış açısını yakalamak mümkündür: Salim Ali, “Özür dilerim ama bir şey sormak istiyorum, evleniyor musun? Dedi. Munâ, hangi hakla bu soruyu soruyorsun? Diye yanıtladı. Salim Ali,

¹¹³ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 162.

¹¹⁴ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 92.

¹¹⁵ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte’l-Matar*, s. 80.

Hiç hakkım yok. Bununla birlikte tecrübeyle öğrendim ki, aceleyle alınan kararlar hayatımızı kötü şekilde etkiliyor ve genellikle felakete yol açıyor, dedi.”¹¹⁶

Necîb Mahfûz, kendi duygu ve düşüncelerini kitabına aktarmış; vermek istediği mesajları bazen açık, bazen de dolaylı olarak karakterler aracılığıyla eserine yansıtmıştır. Nitekim Hüsnî Hicâzî, Abdüh Bedran amca ve Aşmavi arasında İnşirah geçen diyalogda bu zor sürecin siyasi ve toplumsal durumu gözler önüne serilmiştir. Bu üç karakterin sözlerinde çöküşün, ülkenin içinde bulunduğu kötü şartların ve bunların toplum fertleri üzerindeki etkilerinin mahiyetini daha iyi kavırıyoruz. Dolayısıyla yazar eserinde şahıslar arasındaki diyalog ve olayları kaleme alırken farklı birçok anlatım tekniğine başvurmuştur.

9. TEMATİK KURGU

el-Hubbu Tahte'l-Matar adlı romanda yazar Necîb Mahfûz, Haziran (1967) olaylarından ve bunların Mısır toplumu ve o dönemdeki kişilikler ve olaylar üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir.

Ayrıca, romanda burjuvazinin açgözlülüğü ve sapmasına temas edilmiş; çarpıklıkların ve yanlışlıkların düzeltilip daha iyiye çağrı yapılmaktadır. Diğer taraftan geri kalmışlığa, ahlaki ve sosyal çözülmeye ışık tutulmakta; o dönemdeki potansiyel bozukluklara, çelişiklere ve entelektüel aşırılıklara mercek tutulmaktadır.

Yazar, Mısır'da özellikle gençler arasında yayılan yolsuzluk ve bozulmalara değiniyor; onların sadece parayı nasıl elde edecekleri ile ilgilenip bunun nereden geldiği ile ilgili hiçbir endişe taşımadıklarını bir tablo gibi okuyucuya sunuyor. Arzu ve ihtiraslarının arkasından nefes nefese kalmış olan bu gençler, dış görünüşlerine haddinden fazla itina gösterip kendi iç dünyalarını ve manevi durumlarını iyileştirip güzelleştirmeye yönelik hiçbir kaygı taşımıyorlar.

Necîb Mahfûz, bu romanında ahlaki yozlaşma, sosyal yolsuzluk, cehalet, yoksulluk, gençleri etkisi altına alan umutsuzluk ve karamsarlık, fuhşun yayılması ve insanın iç dünyasını bırakıp da dış görünüşüne düşkün olması gibi savaşın getirdiği sonuçlara

¹¹⁶ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 96-97.

dair mesajlar vermiş; söz konusu savaşın insanlarda insaniyet namına hiçbir şey bırakmadığını anlatmaya çalışmıştır.

9.1. Ruh

el-Hubbu Tahte'l-Matar romanında, karakterlerinin çoğu şekil ve zahire önem veren, iç âlem ve maneviyata dair büyük bir aldırılmazlık örneği sergileyen kişilerdir. Bu durum, romanda bahsedilen toplum çevresinden kaynaklanıyor. Çünkü toplum, ahlaki yozlaşmanın pençesinde kıvranmakta ve ruhun özünü temsil eden iffet ve iyilik gibi güzel ahlaki değerleri kaybetmiştir kanaatindeyiz.

Abduh Bedran Amca ve Aşmavi, ileri yaşta olmalarına rağmen, gençliklerinde olduğu gibi vatanları için fedakârlıkta bulunup savunmak için o zamanlara geri dönmeyi; İngiliz sömürgesi karşıtı faaliyetlerine katkıda bulunmayı, Yahudilerin oyun ve hilelerine karşı koymayı dilerler. Romanda Aşmavi ile Hüsnî Hicâzî arasında şöyle bir diyalog geçer: Savaşın o dehşet verici hatıraları gelir aklına ve “Sonunda biz kazanacağız bu savaşı” der. Aşmavi, mütevekkil bir eda ile “İnşallah” diye cevap verir. Aşmavi, “Her şey Allah’ın dilemesine kalmıştır, doğru; ancak sonunda onları mutlaka mağlup etmeliyiz. Aksi takdirde dünyada artık barıştan söz edilemez” der ve bu konudaki kaygılarını dile getirir.

Cephede yaralanan asker İbrahim Abduh, gözlerini kaybeder ve bu olanlar onu derinden etikler. Ancak bir süre sonra vatanı savunmak uğruna yaşadığı bu olaya alışır ve kaderine razı olur. Keza babası Abduh Bedran Amca da vatan uğruna gözlerine kaybedip gazi olan oğlu için gurur duymakta ve Allah’a hamd etmektedir. İbrahim gözlerini kaybettiğini öğrenince “Keşke ölseydim” der. Bir süre sonra bu sözlerine bir son verir ve kalbine bir ışık duyar; artık hayatın, ölümden daha iyi olduğu konusunda şüphe etmemeye başlamıştır. Seniyye onunla konuşmaya devam eder ve gülerek, “Hayattan umudunu kesme. Gerçi bu dereken bu sözü kim söylediğini unuttum, bunun manasını ancak bugün anlayabildim” dedi.

Bu karakterler, romandaki diğer karakterlerin oldukça farklıdır. Çünkü sözü edilen bu isimler, arzu ve isteklerine göre değil akılları ile hareket ediyorlar. Ayrıca dertleri savaşı kazanıp toplumu nasıl koruyacaklardır. Tutkularının peşinde koşan ve tek

dertleri para kazanmak olan diğer karakterler ise, hayatta başarılı olduklarını düşünüyorlar ancak asıl başarının hayata, akıl ve ruh zaviyesinden bakıp arzulara hâkim olmak olduğunu bilmiyorlar. Tutkularının esiri olmuş insan önce kendini, sonra da başkalarını aldatır. Oysa insanın kendine karşı samimi olmasından daha çok ne gibi bir değer olabilir ki bu hayatta.

9.2. Bedel

Romanda, Necîb Mahfûz bize kişiliklerin ortaya koyduğu eylemlerin değer ve kıymet derecesini anlatıyor. Bu bağlamda herkesin seçtiği yolun bedelini ödeyeceğini, güzel bir şekilde bizlere sunuyor. Şöyle ki ortaya konulan davranış ne ise onu göreceği karşılık da ona göre olacaktır. İnsan bu dünyada ne ekerse onu biçecektir. İyilik eden iyilik bulacak, kötülük edenin ise yaptığı bu kötülüğü yanına kar kalmayacak ve bedelini ödeyecektir.

Romanda karakterlerin işledikleri fiillerin çoğu kötüdür. Bu yüzden romandaki karakterlerin arzu ve heveslerinin esiri olduklarını görüyoruz. Şu da var ki özellikle de o dönemdeki çevre, tüm bunlara zemin hazırlamıştır. Zira toplumda bozulma ve ahlaki çözülme alabildiğine yayılmıştır. Merzûk, öğretim görevine son verir ve tren istasyonunda film yönetmeni Muhammed Raşvan ile tanışır tanışmaz bir şöhret olmayı seçer ve sanata soyunur.

Merzûk Enver, istasyonda film yönetmeni Muhammed Raşvan ile karşılaşır. Yanına gelir ve başını hafif eğerek “Merzûk Enver, memur” diyerek kendini tanıtır. “Memnun oldum efendim” diyerek karşılık verir ve O’na oyunculuk tecrübesi olup olmadığını sorar. “Hayır” der Merzûk şaşkınlık içinde. “Böyle bir deneyim elde etmek ister misin?” diye sorar Muhammed Raşvan. Sinirleri oldukça gergin olmasına rağmen, “Hiç düşünmedim” diyerek yanıt verir Merzûk gülerek. Ardından onun bu teklifini kabul eder ve filmde kendine başrol verilir.

Merzûk, film çekimleri sırasında oyuncu Fitnat Nadir ile tanışır. Ardından ona âşık olur ve nişanlısını terk ederek Fitnat ile evlenir. Sonra sebebi bilinmeyen bir nedenle yolda saldırıya uğrar ve tanınmayacak derecede tahriş olur. Böylece oyunculuk ve sanat hayatı da son bulur. Daha sonra bazı olaylar gelişir ve Merzûk eski hayatına

dönmeye karar verir. Tekrar öğretmen olmaya karar veren Merzûk Uleyyât'ı de geri kazanmaya kararlıdır.

Romanın diğer kısmında bu konu şu şekilde işlenir: Uleyyât ve Seniyye, Hüsni Hicâzî'nin kapısına giderler ve eğlence ve para kazanmak için bekâretlerinden olurlar. Bundan sonra Uleyyât bir kez daha arzularının rüzgârına kapılır ve yabancı bir turist ile ilişkiye girerek ondan hamile kalır. Ardından çocuğu doğurmak istemez ve kürtaja başvurur, bu vesileyle Hamid Ali hayatına girer.

Romanda en dikkat çeken karakterlerden birisi film yapımcısı Hüsni Hicâzî'dir. Stüdyo dairesinde sırasıyla birçok genç kız ağırlayan Hüsni, onlarla çok güzel vakitler geçirir, onları hediyelerle şımartır. Hüsni, ayrıca evliliğe de mesafelidir. Romandan bir kesit aktaralım. Hüsni Hicâzî gülümsedi ve "Şu yılların öne çıkan en önemli özelliği bence deliliktir." dedi. Ardından hayatında sadece bir kez sevdiğini, bundan sonra sevgiye dair ne varsa aklından çıkardığını anlattı.

Hüsni Hicâzî, zamanını ağırlıklı olarak stüdyo dairesinde geç saatlere kadar pornografik filmler izleyerek geçiriyor. Romanın sonunda, özellikle Abduh Bedran amcasının eliyle Lezbiyen Semra Vecdi'nin öldürülmesine tanık olduktan sonra, Lübnan'a yerleşmeye karar verir. Semra Vecdi, tutkularının mahkûmu olmuş bir şekilde gayri meşru bir işin peşine düşer ve bunun bedelini canıyla öder. Avukat Hassan Hammude, Semra Vecdi ile bir geçmişleri vardır, bu yüzden onu öldüren Abduh Amca'yı mahkemede savunmayı reddeder. Hasan Hammude, geçmişte Semra Vecdi ile bir aşk yaşamışlardı. Bir gün gizlice onunla buluşmaya gider ancak evin gece bekçisi onu görür ve arkasından ateş ancak kurşun, Semra'ya isabet eder. Semra'nın yüzünün bir kısmı deforme olur. Bu sebeple de Hasan Hammude onu terk eder.

Salim Ali, Munâ Zehrân ile romantik bir hikâyeye olan bir muhafazakâr bir adamıdır. Ancak bir süre sonra Munâ'nın özgürlükçü görüşlerini kabullenemeyen Salim Ali, onu terk eder ve fahişe bir kadın ile evlenir. Munâ ise, yönetmen Muhammed Raşvan'ın yanına gider. Muhammed Raşvan, Munâ'yı taciz eder. Bundan Munâ'nın

erkek kardeşi Ali Zehran tarafından öldürölür ve yaptığı bu fiilin bedelini canıyla öder. Munâ ise Salim evlendiği fahişe kadından ayrılan Salim Ali'ye geri döner.

Romanda dikkat çeken karakterlerden bir diğer de cephede vatani savunurken gözlerini kaybeden İbrahim Abduh'tur. Onun bu durumu, gerçek bir fedakârlık örneğidir. Aşmavi ve Abduh Amca ise, düşüncelerinden ve dile getirdikleri vatan sevgisinden sadece vatanlarının selametini düşündükleri ve tek arzularının savaştan galip çıkmak olduğu anlaşıyor.

Yukarıda verdiğimiz de anlaşılaçağı üzere romanda, çoğu insanın tutkularına esir oldukları ve tek hedeflerinin kendi şahsi çıkarları için çabaladıkları işlenmiştir. Bu yüzden romanda anlatılan karakterlerin çoğu, yaptıkları işlerden dolayı sonunda pişman olmuşlardır. Bunun için para kazanmak için her yola başvurmüşlar her türlü yola tevessül etmişlerdir. Ayrıca, kötü bir eylemin ciddi sonuçlar doğuracağı, romanda çok ince bir şekilde işlenmiştir. Dolayısıyla insaniyete sığmayan her türlü fiilin sonuçları, insanı bir gün mutlaka bulmakta ve hayat, ona, bunun bedelini eninde sonunda ödettirmektedir ki, romanda tüm bu hususlar harika bir şekilde okuyucuya sunulmuştur.

9.3. Yozlaşma

Necîb Mahfûz, roman aracılığıyla bize Mısır toplumunda yayılan yolsuzluğu anlatıyor. Romandaki Çoğu şahsiyetler, halkın maslahatını bakmaksızın sadece kendi kişisel çıkarlarını düşündükleri gibi Ülkenin ekonomik ve politik durumunu da hiç umursamıyorlar. Örneğin Muhammed Raşvan, kişisel çıkarları çerçevesinde maddi kazanç elde etmek için savaşın devam edip barışın sağlanamamasını temenni ediyor. Bu karakter, romanda, "Eğer tekrar yenilirsek, hatta galip gelirsek bu, film ve yapımcı için korkunç sonuçlar doğuracaktır" diyerek bu emelini ve arzusunu ortaya koyuyor.

Baktığımız zaman Hüsnî Hicâzî karakterinin romanda kilit rol oynadığını görüyoruz. Burjuva sınıfına mensup olan Hicazi, gerçek bir milliyetçidir. Ancak tutkuları, sömürgeyle yapılan mücadeleye katılmak konusunda ciddi bir engel teşkil ediyordu onun için. Söz gelimi kendisini, böyle bir mücadeleden uzak görüyor, bir ilgisi

olmadığını düşünüyordu. Savaş cephesine dair çekilen bazı filmlerde yer alması ile böyle bir mücadele endişesinde olduğu anlamına gelmiyordu. Aksine savaştan bahsetmekten hiç hoşlanmıyordu. Evet, ülkesi Mısır'ı seviyordu, ancak tutkularını ve özel arzularını bundan tamamen ayrı tutuyordu. “Seni seviyorum Mısır, ancak hayatı daha çok seviyorum; özür dilerim” diyerek bunu dile getiriyor romanda.

Romandaki İbrahim, Merzûk, Uleyyât, Seniyye, Munâ Zehrân ve Ali Zehran gibi diğer karakterler ise vatanın dertleriyle ilgili ve aynı zamanda tutkularını ve geleceğe dair hedeflerini gerçekleştirmeye çalışan üniversite öğrencileridir. Korkunun, endişenin, umutsuzluğun ve gerginliğin hâkim olduğu bir ortamda karakterler; vatani konular ile ilgilenirken kimisi İbrahim gibi cephede gözlerini kaybediyor kimisi Ali Zehran ve Munâ Zehrân gibi ülkeden göz etmeyi düşünecek derecede bela ve musibetlere duçar oluyor kimisi Uleyyât ve Seniyye gibi para ve eğlence uğruna Hüsni Hicâzî'nin evinde bekâretlerinden oluyorlar ve kimisi de Merzûk gibi para ve şöhret için memurluğu bırakıp sanata soyunuyor. Munâ Zehrân ile aşk yaşayan kanun adamı Salim Ali... Hiç beklenmedik bir şekilde fahişe bir kadınla ilişki kurmaya başladığını ve Munâ'dan ayrılıp özgürlükçü fikirlerinden hoşlandığı bir gece kadını ile evlendiğini görüyoruz.

Avukat Hasan Hammude ise, vatana olan ilgi ve alakası, kendisini ona bağlayan şeyleri yani malını mülkünü ve nüfuzunu kaybedince zayıflayıveriyor ve vatanının düşman karşısında zafer mi kazanmış hezimete mi uğramış hiç umursamaz bir adam oluyor. "Benim için önemli olan tek şey mutlu ve barış içinde yaşamaktır. Bu ister ülkenin zaferiyle gerçekleşsin ister hezimete uğramasıyla, hiç fark etmez" diyerek ülkenin uğradığı hezimete ne kadar sevindiğini hiç gizlemiyor.

Romanda ayrıca nesillerin karakterlere ait bakış açıları komsundaki uzaklığa da işarette bulunulmuş; mevcut baskının bir yansıması olan belirsizlik ve karamsarlığın kavram ve değerleri hatta vatanseverlik duygusunu bile zayıflattığı vurgulanmıştır. Doktor olan bir babanın vatanseverlik duygusundan uzak bir şekilde hareket ederek ülkelerini terk etmeyi düşünen çocukları Ali Zehran ve Munâ Zehrân'ın durumuna ne derece üzüldüğü gözler önüne seriliyor.

Mısır'daki politik, sosyal ve ekonomik deneyimler ahlakı; hatta ahlak, din ve genel zevk algılarını temelden etkilemiştir. Tüm bunlar, Aşmavi gibi basit bir adamın bile milletin hezimete uğramasını toplumdaki değerlerin, ahlakın ve dini duyarlılığın çözülmesinden kaynaklandığı anlamasına yetti. Ancak Hüsnü, Aşmavi'nin bu düşüncesini, "Ahlak da nedir ki... Sizin içinde bulunduğunuz krizin asıl sebebi, bir ahlaka ihtiyaç duyuyor olmanızdır." Diyerek içinde bir yorumlar. Romanda işlenen Mısır toplumunda öyle bir ahlak çöküntüsü meydana gelmiştir ki, Hamid Ali için nişanlısı Uleyyât'ın kürtaaj yaptırmış olması bile önemli bir ahlak sorunu değildir. Semra Vecdi bu durumu, "Artık o masumiyet çağı, gericiliği, feodalizmi ve sömürgeciliği almış götürmüştür." diyerek alaycı bir şekilde yorumluyor romanda. Semra Vecdi hukuk fakültesinden mezun olmuş ve hiç evlenmemiştir. Parti ve eğlence için bir genelev açıştır. Aynı zamanda kadınlara meyli olan bir lezbiyendir.

Genel olarak, romanda bir çöküşün ve ahlaki çözülmenin yaşandığı dönemin genel bir tablosunu çiziyor ve toplumların ancak ahlaki değerler üzerinde yükselebileceği mesajını veriyor.

9.4. Cehalet

Bütün şer ve kötülüklerin temelinde cehalet, temel rol oynamaktadır. Necîb Mahfûz bu romanında toplumda bazı şahsiyetlerin, aydın ve kültürlü sınıfına dâhil olsalar da hal ve hareketlerinde cehaletin izlerini taşıdıklarını anlatır. Bu nedenle ahlaki değerlere aykırı birçok şeyler yaparlar. Örneğin romanda kültürlü bir şahsiyet olarak verilen ve evini bir fuhuş yuvası yapıp erotik filmler izleyen ve genç kızlarla yatan film yapımcısı Hüsnî Hicâzî'nin kişiliğinde bu tablo çok iyi resmedilmiştir. Özellikle Uleyyât ve Seniyye, Hüsnî Hicâzî'yi sık sık ziyaret ederler ve ondan üniversite eğitimlerine devam etmelerine yardımcı olacak hediyeler kabul ederler. Tabii ki belli bedeller karşılığında. Babası Uleyyât'a bu paraların nerden geldiğini sorduğunda ise, tercüme yaparak bunu kazandığını söyler. Hayatta hedeflerine ulaşmak için tercih edilen bu yol, elbette benzersiz bir cehaletin eseridir.

Romanın yedinci bölümünde bir grup genç bir mecliste seks ve cinsiyet konularına dair görüşlerine beyan ediyorlar ve artık bu durumun ahlaki bir mesele olmadığından

bahsediyorlar. "Eski toprak bir adam bana, kendi zamanlarından seksi resimlerin çok yaygın olduğundan bahsetti. Oysa bizim dönemimiz daha güzel, aşk ve seks artık su ve hava gibi her yerde... Evet, seks artık çağın zorunlu bir ihtiyacı haline gelmiştir."¹¹⁷ Bu gençlerden birisi, kızların korunması konusunu yorumlarken, "Yaşlılar, yarı çıplak kızların korunmasını, her şey sanıyorlar" diyerek bu konudaki düşüncesini dile getiriyor.¹¹⁸

Öte yandan cehalet, toplumdaki ahlaki çözülmenin temel nedenlerinden biridir. Zira romanda bu husus çok çarpıcı örneklerle vurgulanmıştır. Savaşın arkasında bıraktığı hususlardan birisi de cehalettir. Romanda o dönemde cehaletin oldukça yayıldığı görülmektedir. Cehalet insanın vicdanına hükmedince bütün insanı duygularını kaybediyor insan. Romanda bahsedilen birçok karakterin zina ve fuhuş yüzünden hiçbir vicdani rahatsızlık duymadıkların görüyoruz. Seks artık hayatının bir parçası olan Hüsni Hicâzî, hayatlarını sürekli yalan dolan ile sürdüren Uleyyât ve Seniyye, eşcinsel olan Semra Vecdi ve göç ederek zor durumdaki ve savaş halindeki vatanını terk etmeyi düşünün Ali Zehran ve kardeşi Munâ bunların tipik bir misalidir. Ama şair İliyyâ Ebû Mâdî'nin de dediği gibi, kötü durumdan razı gibi görünen aptallara hoşgörülü olmalı, zira cehalet kör olmaktan farksızdır.

9.5. Ölüm

Necîb Mahfûz bu romanında ölüme neredeyse her bölümde temas ederek bunun gerçekliğini ve inkâr edilemeyişi vurguluyor. Mesela birinci bölümde ölümün toplumda artık eskisi gibi büyük bir olarak algılanmadığı, savaş nedeniyle günlük normal olaylardan biri haline geldiği anlatılıyor. Cephede asker olan İbrahim Kahire'ye gelince kız kardeşi kendisine, Kahire'de hayat ile cephedeki hayat arasındaki farkı sorar. "Gecelerin patlamalar, çatışmalar ve bombardımanların sesinden Kahire'nin sarhoş dünyasına taşınmak nasıl bir duygu?" diye sorar İbrahim'e Uleyyât. İbrahim, "Artık normal bir şey oldu" diye cevap verdi kayıtsızca ve "Ölüm de artık günlük gelişen normal olaylardan bir oldu" diye ekler gülerek. Daha sonra İbrahim şaşırılmış bir şekilde, "Olacak olanlara da olmuş olanlara lanet

¹¹⁷ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 31.

¹¹⁸ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, s. 32.

olsun... Çünkü ne olursa olsun bir ölüm gerçeği var" diyerek devam etti. Diğer taraftan bir grup geç içki masasının başında savaşta ölenler hakkında sohbe başlar. İçlerinden birisi "Eğer Yahudileri bu topraklardan çıkaracak birisi varsa o da bizleriz. Her gün kim ölüyor. 1956 savaşında kim öldü. Yemen'de kim öldü. 67 savaşında kim öldü." diyerek duygularını dile getirdi. Geçmişte yapılan savaşlarda hayatlarını kaybeden askerler hakkında soruluyordu bu sorular. Romanın bu bölümünde de ölümce ince atıflarda bulunulmuştur.

Romanın ikinci bölümünde ise Necîb Mahfûz, ölümden farklı bir şekilde bahsediyor. Ölümden bahsedilen her bölümde, bazı kişiler belli olaylar neticesinde hayatlarının kaybedildiği de anlatılıyor. Örneğin bu konuya temas edildikten sonra romanın karakterlerinden Aşmavi'nin, tramvayın altında kalarak hayatını kaybeden oğluna değiniliyor. Daha sonra Munâ Zehrân'ı taciz eden bu nedenle de Munâ'nın abisi Ali Zehran tarafından öldürülen Muhammed Raşvan romanda ölen ikinci kişi. Munâ, olup biteni abisine anlatır. Ali Zehran da çıkıp Muhammed Raşvan'ı aramaya başlar ve onu Lokanta'da Merzûk'un yanında bulur. Hemen üzerine atılır ve onu öldürür.

Romanda bahsedilen üçüncü cinayet olayı ise Semra Vecdi'nin öldürülmesidir. Semra Vecdi, bir eşcinseldir ve Uleyyât'a âşık olmuştur, ancak Uleyyât bunu reddederek kabul etmemiştir. Bunun intikamını almak isteyen Semra bir gün Uleyyât'ın babası Abduh Amcayı aramak üzere İnşirah Kahvehanesine gelir. O sırada Hüsnî Hicâzî de oradadır. Abduh amcayı bulur ve ona kızını kürtaj yaptığını söyle. Duyduklarıyla şoka uğrayan Abduh Amca bir anda kadının üzerine atılır ve onu oracıkta boğarak öldürür. Romanda ölüm olgusuna temas etmek üzere anlatılan bu olaylardan anlıyoruz ki her ne kadar bunlar farklı olsa da aslında bütün bunların neticesinde tek bir hakikat vardır ki o da ölümdür.

9.6. Cinsellik

Romanda cinsiyet konusunun ayrı bir önemi vardır. Çünkü sözü edilen karakterlerin büyük çoğunluğu özel tutkularının özellikle de cinsi arzularının tatmini peşinde koşturmaktadır. Hüsnî Hicâzî'nin dairesinin bu konuda Romanın en önemli eksenini oluşturduğunu görüyoruz. Bu dairenin roman içindeki işleniş bizlere toplumdaki

cinsiyet anlayışına dair önemli mesajlar vermektedir. Burası öyle bir fuhuş yuvasına dönmüştür ki Uleyyât ve Seniyye bur dairede bekâretlerinden olmuşlardır. Romanın bir yerine Seniyye, Hüsni Hicâzî ile sohbet ederken ona, "Şerif Caddesi'nden geçen kadınların her birinin senin evine gittiklerini ve dönenlerinden yine senin evinden döndüklerini çokça düşünüyorum," diyor ve böylece dairenin ne denli bir yer olduğu vurgulanıyor.

Yazar, romanda bahsettiği cinsel sorunları ülkedeki mevcut durumlara bağlıyor ve bundan kaynaklandığının altını çiziyordu. Mesela romanın karakterlerinden biri olan Hüsni Hicâzî, savaşın getirdiği sıkıntılardan ve sarsıntılardan kurtulmak için evine genç kızları alıyordu. Diğer taraftan Uleyyât ve Seniyye, eğitimlerine devam edebilmek için paraya ihtiyaçları vardı ki sergiledikleri ahlak dışı davranışların gerekçesi yoksulluk idi; yoksulluk ise savaşın getirdiği olumsuzluklardan sadece birisi idi. Munâ Zehrân ise fahişeliği bir aşk olarak görüyor ve bu sebeple kendisini günahkâr dahi kabul etmiyordu. Uleyyât ve Seniyye gibi günlük ihtiyaçlarını karşılamak için mecbur kaldığı bir şey değil bilakis keyfi bir durum arz ediyordu onunki. Bu yüzden yazarın ülkede çoğalan bozulma ve çözülmenin mevcut savaşın bir izi olarak gördüğünü anlıyoruz.

Gençler ise eğlence mekânlarında bir araya gelirler ve seksten ve kızlardan konuşurlar. Aynı zamanda kızlara bir fahişe gözüyle bakarlar. Hatta seksi, hayatın temel unsurlularından birisi kabul ederler. Bu gençlerden birisi, kızların korunması konusunu yorumlarken, "Yaşlılar, yarı çıplak kızların korunmasını, her şey sanıyorlar" diyerek bu konudaki düşüncesini dile getirir.¹¹⁹(32)

Fitnat Nadir, Şeyh Zayid adında zengin bir adamla ilişkiye girer. Bunun karşılığında Adam ona bir daire döşer. Fitnat, bunu; maddi durumu iyi olan, eğlencesine seks yapan ve aynı zamanda da kadın satıcısı olan eşcinsel Semra Vecdi'nin aksine sadece paraya ihtiyacı olduğu için yapar. Muhammed Raşvan ise filmlerde oynatacağı güzel kızlar buluyor hatta onlarla cinsel ilişkiye giriyordu. Oyunculuğa seçtiği ve gerçekten güzel olan Munâ Zehrân'ı bir gün evine çağırır ancak onun bu teklifini reddeder.

¹¹⁹ Mahfûz, *el-Hubbu Tahte 'l-Matar*, s. 32.

Verdiğimiz bu örneklerden yola çıkarak Necîb Mahfûz'un romanında cinsiyet meselesine çok açık bir şekilde temas ettiği sonucuna varıyoruz. Ayrıca yazar, cinsiyet ile insanın amacını ortaya koyuyor. Necîb Mahfûz bozulmanın özellikle de cinsel çözülmenin en büyük faktörlerinden birinin Mısır toplumunu etkisi altına alan mevcut savaş olduğunu anlatmaya çalışıyor.

9.7. Aşk

Romanın önemli konularından birisi de karakterler arasındaki aşk hikâyeleridir. Hatta roman direk Merzûk ve Uleyyât'ın buluşup ilişkileri hakkındaki diyalogları ile başlıyor. Her ikisi de yolda kol kola yürürken Merzûk, şefkatli bir ses tonuyla, “Gerçek şu ki, sen benim için dünyadaki en değerli şeysin, seni çok seviyorum,” dedi. Her ikisi de güldüler ve birbirlerinin gözlerine dalarak sessizliğe gömüldüler. Merzûk, kadına parka gitmeyi teklif etti. Parka gitmek üzere ayağa kalktılar. Tam bu sırada Uleyyât, “Yol boyunca bazı güçlüklerle karşılaşacağımızı aklından çıkarma, dedi Merzûk’a.” Merzûk omuz silkerek, “O sözünü ettiğin güçlüklerin dünyanın güçlükleri ile kıyas edilemeyeceğine inanıyorum” dedi.

İbrahim, kız kardeşi Uleyyât'ın arkadaşı Seniyye ile tanışır ve ona âşık olur. Bir gün ikisi buluşur ve İbrahim, “Kalp, aklın tasavvur edebileceği şeylerden çok daha fazlasını bilir!” ona olan aşkını diyerek ifade eder. Seniyye ağzının içinde bir şeyler mırıldandı ancak İbrahim onu anlamadı ve ona “Ne söylüyorsun?” diye sordu. Seniyye, açıkça, samimi bir eda ile ve hiç duraksamadan, “Ben mutluyum,” yanıtını verdi. Romanda anlatılan en güzel aşk hikâyesi, Uleyyât ve İbrahim'in aşk hikâyeleridir. Zira cephede yaşanan birkaç olaydan sonra gözlerini kaybeder. İbrahim, Seniyye'den kendisini terk etmesini ister, çünkü artık engelli biri olup ona yük olmak istemediğini söyler. Ancak Seniyye bunu kabul etmez ve ondan bir an evvel evlilik işlemlerine başlanmasını söyler. Burada fedakârlık ile sevginin nasıl zafer kazandığını müşahade ediyoruz.

İki sevgili arasında meydana gelen kibir ve gurura gelince bu konuda Munâ Zehrân ile kanun adamı Salim Ali'nin aşk hikâyesinin burada anlatmamız gerekmektedir. Bu iki karakterin ilişkileri gerçekten sıkıdır ve birbirlerine oldukça bağlıdırlar. Ancak

Munâ'nın kibri ve onun özgürlükçü düşüncelerini beğenmeyen Salim Ali yüzünden birçok kez ayrılmışlardır. Bu iki karakterin ilişkileri gerçekten sıkıdır ve birbirlerine oldukça bağlıdır. Ayrıldıktan sonra Munâ avukat Hasan Hammude ile nişanlanır. Salim Ali onun nişanlandığını öğrenir öğrenmez Munâ'ya gider ve ona, “Mademki sevginin bir kıymeti yok gözünde bari dur biraz dinle beni. Ben biliyorum ki, sevgi senin için kutsaldır. Eğer o adamı seviyorsan bir diyeceğim yok, vaktini aldığım için özür dilerim. Yok, eğer sevmiyor da sadece içindeki boşluğu doldurmak istiyorsan bilmelisin ki, sevgi boşluğunu ancak başka bir sevgi doldurur.” Bundan sonra Munâ, düğünden önce Hasan Hammude'yı terk eder ve Salim Ali'ye geri döner.

Merzûk sanatçı olup Fitnat nadir ile çalışmaya başladıktan bir süre sonra ona âşık olur ve aşkını ona ilan eder. Nihayetinde Uleyyât'ı terk eder ve Ahmed Rıdvan gibi birçok seveni olan bir kadın olmasına rağmen Fitnat Nadir ile evlenir. Uleyyât ise Hamid Ali'ye âşık olur. Hamid, onun kürtaj yaptırdığını bilmesine rağmen yine de onunla flört eder.

SONUÇ

Necîb Mahfûz, bugün dünyada en çok tanınan ve okunan Arap romancılarının başında gelen ve eserleri birçok açıdan ele alınması gereken bir yazardır. Araştırmasını yaptığımız *el-Hubbu Tahte'l-Matar*, bir nehir roman olan *Sülâsiye*'den sonra en iyi eserlerinden biri olup, bazı yenilikler içermektedir. Necîb Mahfûz, diğer bir kaç eserinde de olduğu gibi sosyal gerçekçilik tarzında kaleme aldığı bu romanda romantizm ve sembolizmin unsurlarından çok fazla yararlanmıştır. Romanın büyük bir bölümünde, modern roman sanatında kullanılan tarzlarından biri olan, diyaloga dayalı anlatım tarzını seçmiştir.

Bu roman, yazarın edebi ve sanatsal yaşamında yeni bir aşama sayılmaktadır. Yazar, romanda birçok tabuyu yıkmıştır. Sonraki çalışmalarında da bu malzemeleri bol bol kullanmıştır; meyhaneler, hayat kadınları, gayri meşru ilişkiler, kahveler, barlar, tekke ve dergâhlar yazarın romanlarında göze çarpan unsurlardır.

Yazar bu romanında, Haziran 1967 savaşının etkilerini; bu etkilerin, yazarın da içinde bulunduğu pratik hayata yansımalarını; siyasi ve sosyal yönden olumsuz etkilerini bize tasvir etmektedir. Romanda kişilerin başına gelen psikolojik çöküntüleri, bunun şahsi ve fikri durumlar üzerindeki yansımalarını ustalıkla tasvir etmektedir. Yazarın roman şahıslarına biçtiği rollerde oldukça hassas davrandığı açıktır. Söz gelimi Abduh Bedran Amca ve ayakkabı boyacısı Aşmavi, yenilginin acısıyla yüreği sızlayan halkı temsil etmektedirler. Yazar, vatana ve millete bu kadar sevgisi olan ve bu yolda bedel ödeyen böyle insanlara yumuşak ve güzel davranmamızı ve sözlerini dinlememizi hissettirmektedir.

Hüsni Hicâzî, Avukat Hasan Hammude ve film yapımcısı Muhammed Raşvan gibi karakterler aracılığıyla ise, yalnızca çıkarlarını düşünen ve ülkelerine dair hiçbir endişe taşımayan insanların portreleri çizilmektedir. Söz gelişi Hüsni Hicâzî, siyasi

olaylar hakkında konuşmayı hiç sevmeyen bir kişidir. Hasan Hammude'nın ise tek düşündüğü şey savaşın bir şekilde son bulmasıdır; ülkesi kazanmış kaybetmiş pek umurunda değildir. Muhammed Raşvan ise yaptığı filmlerde zarara uğramamak için savaşın bitmemesini temenni eden bir kişidir. Merzûk, Uleyyât, Seniyye, İbrahim ve Munâ Zehrân ve Ali Zehran gibi orta sınıfa mensup insanlar ise, halkın meseleleriyle ilgilenmekle beraber şahsi hedeflerini gerçekleştirmek ve geleceklerini kurmak için de çalışmaktalar, vatan için fiili bir eylemde yer almamaktadırlar.

Yazar evlilik olgusu üzerinden manevi olanla ve maddi olanın ayrımını yapmakta, “Ruh mu üstündür yoksa beden mi?”, “Mal mülk mü önemlidir yoksa dış görünüş mü?” gibi sorulara cevap aramaktadır. Yazar, romandaki karakterlerin yapmış oldukları seçimlerin neticelerini görmelerini de sağlamakta ve iyilik edenin kazandığı, kötülük yapanın ise kaybeden olacağı mesajını vermeye çalışmaktadır.

Roman için seçilen “*el-Hubbu Tahte'l-Matar*” başlığına gelince, kanaatimize göre sanatsal kaygıyla tercih edilmiş sembolik iki kelimeye dayanmaktadır; sevgi ve yağmur. Sevgi, Allah tarafından fitratımıza yerleştirilmiş manevi bir duygudur. Allah, sevgi sayesinde insanların birbirleri ile yakınlaşmalarını sağlamış, aralarında bir yakınlık meydana getirmiştir. Dolayısıyla sevgi, hayatın temeli niteliğindedir. Yağmurun ise iki anlamı vardır; birincisi hayır ve iyilik, ikincisi ise şer ve kötülüktür. Zira Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Allah'ı inkar edip peygamberlerini yalanlayan insanların beldelerinin yağmur ile yerle bir edilip yok edildiğinden bahsedilmektedir.

Romanda bahsedilen olayların geneli, halkın “Siyonist Varlık”¹²⁰ karşı omuz omuza mücadele verdikleri Kahire’de geçmektedir. Bu mücadeleyi veren halk, kendi ülkelerinde bir yabancı gibi yoksul hayatı sürerken, servet sahibi kodamanlar lüks içinde yaşamaktadırlar. Romandaki olaylar, toplumu tesiri altına alıp insanları tükenmişliğe iten, onları pasifliğe ve durağanlığa sevkeden hayatın gerçek bir tablosu olarak düşünülebilir. Burjuvazinin açgözlülüğüne ve yoldan sapmasına atıfta

¹²⁰ Arap milliyetçileri ve İslamî çevreler “İsrail Devleti” yerine “الكيان الصهيوني” (Siyonist Varlık) ifadesini kullanırlar.

bulunularak, özellikle serbest cinsel ilişkiler ve beşeri arzuları tatmin etme gibi bozulmanın ve sefaletin en bariz örnekleri gözler önüne serilmektedir.

Karakterler, psikolojik açıdan da çökmüş ve hayata dair bütün umutlarını kaybetmişlerdir. Romandaki bir diyalogtan açıkça görüldüğü gibi, “geceleri meydana gelen patlamalar, çatışmalar ve bombardımanların sesinden Kahire’nin sarhoş dünyasına geçmenin, normal bir hale geldiği; ölümün bile artık günlük gelişen normal olaylardan biri olduğu” canlı bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca, bu diyalogdan savaşın, insanlar üzerindeki etkisi açık bir şekilde görülmekte; artık yaşamak ile ölmek arasında bir farkın kalmadığı bir aşamaya gelindiği anlaşılmaktadır.

Romanda, toplumu olumsuz etkileyen ve toplumun kabul etmediği konulara ışık tutulmuş; bu sosyal ve insani sorunları tedavi edecek çözümler sunulmuş; toplumların günlük yaşamlarına ilişkin maddi hayatı tasvir edip anlatan pratik gerçeklik ile saf sanatın arasını birleştiren bir eser ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Avâd, İbrâhîm, *el-Kassâs Mahmûd Tâhir Lâşîn Hayatuh ve Fennuh*, Mektebetu Zehrâ eş-Şark, Kahire, 2001.
- Abdulazîz, İbrâhîm, *Ene Necîb Mahfûz Sîre Hayât Kâmile*, Dâru Nefru li'n-Neşr ve't-Tevzî', Mısır 2006.
- Abdulmu'tî, Fârûk, *Necîb Mahfûz Beyne'r-Rivâye ve'l-Edebi'r-Rivâî*, Dâru'l-Kutub, 1994.
- Antûn, Farah, *el-Mudunu's-Selâse*, Kelimât 'Arabiyye, Kahire 2012.
- Ayyıldız, Erol, *Necîb Mahfûz. Hayatı, Sanatı ve eserleri*, Fatih Yayınevi, Bursa, t.y.
- Bedr, Abdulmuhsin Tâhâ, *Tatavvuru'r-Rivâyeti'l- 'Arabiyyi'l-Hadîs*, Dâru'l- Me'ârif, Kahire, t.y.
- el-Ceyyûsî, Selmâ el-Hadrâ, *el-İtticâhât ve'l-Harekât fî 'ş-Şi'ri'l-Arabî*, Çev. Abdulvâhid Lu'lu, Merkezu'd-Dirâsâtî'l-Vahdeti'l-Arabiyye, Beyrut 2007.
- Dayf, Şevkî, *el-Edebu'l- 'Arabî el-Mu'âsır fî Mısır*, Dâru'l-Me'ârif, Kahire, t.y.
- Dursun, Davut, "Cemal Abdünnâsır", DİA, VII, İstanbul, 1993.
- Ebu Halîl, Şevkî, *Corcî Zeydân fî 'l-Mîzân*, Dâru'l-Fikra, Dîmeşk 1981.
- Fâhûrî, Hannâ, *el- Câmî ' fî Târîhi'l-Edebi'l- 'Arabî*, Dâru'l-Cîl, Beyrut 1986.
- Gîtânî, Cemâl, *Necîb Mahfûz Yetezekker*, Beyrut t.y.
- Anânî, Reşid, *Necîb Mahfûz Kırâe mâ beyne's-Sutûr*, Dâru't-Talîah, Beyrut 1995.
- Er, Rahmi, "Modern Mısır Tiyatrosu (I) ", Ankara Üniv. DTCF Dergisi, XXXIII, sayı, 1-2, Ankara 1990.
- Er, Rahmi, *Modern Mısır Romanı*, Star Ajans, Ankara 1997.

Ersöz, Mehmet Ali, *Necip Mahfuz'un Midak Sokağı Adlı Romanının Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Sos. Bil. Ens., İstanbul 2014.

Ferec, Nebîl, *Necîb Manfûz Hayatuh ve Edebuh*, el-Hey'etu'l-Mısıriyye, 1986.

Ferec, Seyyid Ahmed, *Edeb Necîb Mahfûz ve İşkâliyyetu's-Sırâ' beyne'l-İslâm ve't-Tağrîb*, Dâru'l-Vefâ, el-Mansûra 1990.

Gündüz, İsmail, "Necîb Mahfûz'un Hammâratu'l-Kıttıl-Esved Adlı Eserinin İncelenmesi", Selçuk Üniv., Sos. Bil. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

Heykel, Muhmmmed Hüseyin, *Zeyneb*, el-Hey'etu'l-Mısıriyyetu'l-Âmme li'l-Kuttâb, Mısır t.y.

Hafız İbrahîm, *Leyâlî Satîh*, Kelimât 'Arabiyye, Kahire 2011.

Iyd, Hüseyin, *Necîb Mahfûz Rivâye Mechûle ve Tecrîbe Feride*, ed-Dâru'l-Mısıriyye el-Lübnaniyye, Kahire 1422/2002

Jomier, Jacques, "La vie d'une famille au Caire d'après trois romans de M. Naguib Mahfuz", MIDÉO, Volume 4 (Kahire 1957).

Kozakoğlu, Yasemin, "Necîb Mahfûz'un es-Sûlasiyye (Üçleme), Adlı Eserinde Kadın Figürü", Selçuk Üniv., Sos. Bil. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010.

Landau, Jacob M., *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. yüzyıl)*, çev. Bedrettin Aytaç, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Mahfouz, Naguib, *Children of Gebelawi*, çev. Philip Stewart, Heinemann, London, 1981.

Mahfuz, Necib, *Cebelavi Sokağı'nın Çocukları*, çev. Leyla Tonguç Basmacı, Kırmızıkeci Yayınevi, İstanbul.

Mahfûz, Necîb, *Havle'd-Dîn ve'd-Dîmukrâtîyye*, nşr. Fethî Aşrî, Dâru'l- Mısriyye'l- Lübnâniyye, Kahire, 3. baskı, 2004.

Mahfûz, Necîb, *el-Hubbu Tahte 'l-Matar*, Dâru's-Şurûk, Kahire 2016.

Mahfûz, Necîb, *Zukâkul-Midak*, Dâru's-Şurûk, Kahire 2009.

Mahfuz, Necip, *Hırsız ve Köpekler*, çev. Rahmi Er, Vadi Yayınları, Ankara, 1.baskı 1996.

Naem, Ali Dakhil; Janoory, Lajiman Bin, "The Cairo Trilogy: An Existential Reading in Three Generations of this Novel, Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal , Volume 3, No 1, February 2020. (<https://bircu-journal.com/index.php/birle/article/view/747>)

en-Nakkâş, Recâ, *Necîb Mahfûz, Safahat min Müzekkirâti ve Advâ Cedide alâ Edebi ve Hayâti*, Merkezü'l-Ehram li't-Tercüme ve'n-Neşr, Kahire 1998.

en-Nakkâş, Recâ, *Fî Hubb Necîb Mahfûz*, Daru's-Şuruk, Kahire 1415/1995.

Rüstemoğlu, R. Kürşat, "1949-1981 Yılları Arasında Suriye ve mısır'daVuku Bulan Hükümet Darbeleri ve Bunların Türkiye'deki Yankıları", Marmara Üniv. Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

Sakkût, Hamdî, *Necîb Mahfûz Bibliyugrafyâ Tecrîbiyye ve Sîre Hayât ve Medhal Nakdî*, el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmme li'l-Kuttâb, Kahire, 2007.

Selâme, Fethî, *Tatavvuru'l-Fikri'l-İctimâ'î fi'r-Rivâyeti'l-'Arabîyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabi, Kahire 1980.

Şevkî, Ahmed, *el-Edebu'l-'Arabîyyu'l-Hadîs fi Mısır*, Dâru'l-Me'ârif, t.y., Kahire.

Şükrî, Gâlî, *Necîb Mahfûz İbdâ' Nısf' Karn*, Dâru's-Şurûk, y.y., 1.baskı, 1989.

Tâhâ Huseyn, *Şeceratu'l-Bu's*, Dâru'l-Meârif, Kahire t.y.

Tarâbîşî, Corc, *Allâh fî Rihleti Necîb Mahfûz er-Remziyye*, Dâru't-Talî'a, 3. baskı 1988, Beyrut.

Ürün, Kazım, *Necip Mahfuz Toplumsal Gerçekçi Romanları*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2002.

Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz (Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikayeleri)*, Gazi Üniv., Sos. Bil. Enst., Ankara 1992.

Yüksel, Azmi, "Necîb Mahfûz'un Zukâk el-Midakk Adlı Romanı", Gazi Üniv., Gazi Eğitim Fak. Dergisi, C. 8, sayı, 2, 1992, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Abubaker Saadi ABBAS
Uyruğu : Irak Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri : Felluce / 23.10.1991
Medeni Durumu : Evli
Tel : 539 342 63 69
email : bekirsaadi@gmail.com
Yazışma Adresi : Bosna Hersek Mah. Büyük Hizmet Cad. Memurkent Sitesi
No: 28/32 Selçuklu / KONYA

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	el-Enbar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü	2016

İŞ DENEYİMLERİ

Irak Cumhuriyeti Tüketici Kurumu'nda memur.

YABANCI DİL

İngilizce, Türkçe